

ORTAÖĞRETİME UYUM PROGRAMI PİLOT UYGULAMA VE DEĞERLENDİRME RAPORU

Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK
Yakut TEMÜROĞLU SUNDUR
Mustafa EŞKİSU

ANKARA
Ocak 2014

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	4
I. BÖLÜM	8
GİRİŞ	8
A. Kuramsal Yapı.....	8
Ortaöğretime Uyum.....	8
Okula Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler.....	12
Okula Uyum Sürecinin Desteklenmesi: Oryantasyon Programları.....	13
B. Amaç	18
II. BÖLÜM	18
YÖNTEM	18
Araştırma Yöntemi.....	18
A. Programın Geliştirilme Süreci.....	18
B. Veri Toplama Yöntemi.....	20
Veri Toplama Araçları.....	20
Verilerin Toplanması.....	21
C. Örneklem.....	21
D. Verilerin Analizi.....	22
BULGULAR VE YORUM	24
A. Programın Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular.....	24
Programa katılma durumu.....	24
Programın Niteliğinin ve Organizasyonunun Değerlendirilmesi.....	25
Programın Hedeflerine Ulaşma Derecesi Açısından Değerlendirilmesi.....	30
Uyum Programının Faydası ve En Çok Yararlanılan Etkinlikler (Nitel veriler).....	41
Uyum Programının Daha Verimli Olabilmesi İçin Öneriler.....	45

B. Deneysel ve Kontrol Grubunun Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	47
Deneysel ve Kontrol Grubu Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	47
“Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu” Maddelerine Ait Dağılımların Karşılaştırılması.....	48
Nitel Bulguların Karşılaştırılması.....	50
SONUÇ VE ÖNERİLER	54
KAYNAKÇA	58
EKLER	62

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu raporda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından UNICEF'in desteğiyle 2013-2014 eğitim ve öğretim yılı başında 9. sınıfa yeni başlayan öğrencilere yönelik olarak hazırlanan ve uygulanan "Ortaöğretime Uyum Programı"nın geliştirilmesi, uygulanması ve etkililiğinin değerlendirilmesi çalışmaları sunulmuştur. Ortaöğretime yeni başlayan öğrencilerin gelişim özellikleri ve bu sınıf düzeyinde görülen okul terki ve devamsızlık gibi sorunları dikkate alarak geliştirilen uyum programı, "önleyici ve gelişimsel rehberlik yaklaşımı" ile hazırlanmıştır. 9. sınıfa başlayan öğrenciler ve velilerine yönelik geliştirilen program üç temel bileşen halinde;

1. Öğrenci ve velilerin okul hakkında bilgilendirilmeleri,
2. Uyumunu kolaylaştıran becerilerin kazandırılması,
3. Akademik ve mesleki gelişimin desteklenmesi

boyutlarında belirlenen kazanımlara yönelik olarak; okul rehber öğretmeninin desteği ile okul yöneticileri ve sınıf rehber öğretmenlerinin 3 gün süre ile yürütecekleri etkinliklerden oluşmuştur. Programın geliştirilmesi için 12 pilot okulun yönetici, okul rehber öğretmeni ve birer sınıf rehber öğretmeni (branş öğretmeni) olmak üzere ilgililer ile 5 günlük bir hazırlık çalışmayı yapılmış ve programın gerekliliği, özellikleri, ilkeleri, uygulama yaklaşımları tartışılarak katılımcılar tarafından taslak program hazırlanmıştır. Teknik ekip tarafından bu taslak üzerinden "Öğretmen Kılavuzu" geliştirilmiş ve ikinci çalıştayda bu kılavuzun kullanılması ile ilgili olarak 9. sınıf rehber öğretmenleri iki günlük bir eğitime alınmıştır. Daha sonra eğitim yılının başında pilot okullarda katılımcılar tarafından uygulanan bu programın etkililiği değerlendirilmiştir.

Değerlendirmeler iki ayrı araştırma ile kapsamlı bir veri (niceliksel ve niteliksel veriler) toplama ve analiz etme yoluyla yürütülmüştür. Bu kapsamda:

1. Programın uygulandığı okullarda öğrenci, veli ve öğretmenlerin görüşleri üç ayrı veri toplama aracı ile nicel ve nitel veriler olarak saptanmıştır.
2. Uygulamanın yapıldığı 12 pilot okuldan seçilen 6 okul ile onlarla eşleştirilen ve uygulama yapılmayan 6 okuldan alınan öğrenci örneklemelerinden elde edilen veriler karşılaştırılarak farklılık analizleri yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen birinci araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar, programın niteliğinin ve organizasyonun değerlendirilmesi ve programın hedeflerine ulaşması açısından değerlendirilmesi şeklinde iki başlıkta; ikinci araştırma kapsamında ise, deney ve kontrol grubunun karşılaştırılması şeklinde analiz edilmiştir.

Programın niteliğinin ve organizasyonunun değerlendirilmesi:

Öğrenci, veli ve öğretmenlerden elde edilen bulgular incelendiğinde programın geliştirilme sürecinde; öğrencilerin ve okulun ihtiyaçlarının dikkate alındığı, programın uygun gün ve saatlerde düzenlendiği, program içerisinde ilgi çekici ve yararlı etkinliklerin bulunduğu, bu etkinliklere verilen sürelerin yeterli olduğu ve program için yeterince emek verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda genel programın uygulandığı mekânın yeterli özelliklere sahip olduğu, öğrenci ve velilerin katılımı için özen gösterildiği de öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Ancak bazı okullarda tadilat işlerinin devam etmesi, programa davet edilen yöneticilerin gelmemesi, ailelere program hakkında bilgi verme sürecinde aksaklıkların yaşanması gibi durumlara karşılaşıldığı görülmüş, program etkililiğini artırmak için planlama ile ilgili bu tür değişkenlerin dikkate alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Programın hedeflerine ulaşması açısından değerlendirilmesi:

Uyum programı, daha önce verilen üç temel bileşen kapsamında değerlendirildiğinde programın öğrenci ve velilerin okulu ve birimlerini tanımasına, okuldaki eğitim süreci ve okul kuralları hakkında bilgi sahibi olmasına, öğretmenler, yöneticiler ve okul personeli ile tanışmasına yardımcı olduğu görülmüştür. Programlarında sosyal kulüpleri tanıtmaya ve okul personeli ile tanışmaya yönelik etkinliklere yer vermeyen okullarda programın bu boyutlarının diğer okullara göre daha az başarılı olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu da okulların, okulun tüm birimlerini kapsayacak şekilde bir uyum programı hazırlamaları gerektiğini göstermektedir. Elde edilen bulgular genel olarak programın, öğrenci ve velilerin okul hakkında bilgilenmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Uyumunu kolaylaştıran becerilerin kazanılması:

Bu bileşen açısından bakıldığında, programın öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmelerinde, arkadaş edinmelerinde, öğretmenleri ile olumlu ilişkiler kurmalarında, kendilerini ifade etmelerinde yararlı olduğu görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerin okulun ilk günlerinde kendilerini iyi hissettiklerine ve bu tür becerilerin kazanılmasının okulda davranış sorunlarını azaltmada katkısı olabileceğine yönelik görüşler belirtilmiştir. Öğrencilerin yanı sıra programın, velilerin öğretmenler ile tanışmasında, diğer veliler ile arkadaşlık kurmasında ve çocuklarının arkadaşlarını tanımlarında yararlı olduğu görülmüştür.

Programın öğrencilerin akademik gelişimine katkısı:

Öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından; öğrencilerin öğretmenler ile tanışması, okuldaki dersler hakkında bilgi edinmesi, nasıl başarılı olacakları hakkında bilgilenmesi, hedef belirlemesi gibi kazanımları içeren bu programın akademik başarıya destek olacağı ifade edilmiştir. Aynı zamanda programın ailelerin eğitime katılımının sağlanması ve öğretmenlerin eğitsel görevlerine destek olması açısından da faydalı olabileceği görüşü vurgulanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, programın genel olarak öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırma ve alt bileşenleri içerisinde yer alan hedeflere ulaşma açısından etkili olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılması:

Ortaöğretime Uyum Programı'nın uygulandığı okullara yeni başlayan öğrenciler ile programın uygulanmadığı okullara yeni başlayan öğrencilerden, öğretimin başlangıcından bir hafta sonra alınan verilerin karşılaştırılması yapıldığında programın uygulandığı okulların lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu bulgular, programın uygulandığı okullarda öğrencilerin daha yüksek düzeyde okula uyum sağladığını göstermektedir. Aynı kapsamda elde edilen nitel veriler, uyum programının uygulandığı okullardaki öğrencilerin, okulun ilk günü hissettikleri heyecan, endişe, yalnızlık gibi duygularla program sayesinde daha etkili bir şekilde baş edebildiklerini göstermektedir. Diğer bir önemli bulgu da programın uygulanmadığı okullardaki öğrencilerin okulun ilk günlerinde okuldan beklentileri incelendiğinde bu öğrencilerin uyum programının amaçları ile benzer şekilde okuldan beklentilerinin olmasıdır. Bu bulgu bize uyum programının amaçları ile öğrencilerin ihtiyaçları ve beklentileri arasındaki uyumun ortaya koymaktadır.

Bu bulgular programın, öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Programın geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına ilişkin öneriler:

İlk uygulamanın değerlendirilmesi ve araştırma sonuçlarının paylaşılması için ilk çalışmaya katılan grup ile iki günlük değerlendirilme çalışmayı düzenlenmiştir. Bu çalışmada, uygulamaya ilişkin SWOT Analizi yapılarak programın güçlü ve zayıf yönleri tartışılmış ve sonuçlar, programın geliştirilmesi amacıyla değerlendirilmiştir.

Pilot çalışmanın başarısı, böyle bir programın tüm ülke çapında genelleştirilmesi ve sürdürülmesi konusunda açık ve teşvik edici bir kanıt sağlamıştır. İlk uygulamanın sonuçları ışığında "Öğretmen Kılavuzu" yeniden düzenlenerek alternatif uygulamalar ve yönergeler ile zenginleştirilmiş; bu kılavuza ek olarak bir "Uygulama Kılavuzu" hazırlanmış, ayrıca programın yaygınlaştırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Bu strateji ve öneriler şu başlıklar altında ele alınmıştır:

- Programın okul rehber öğretmenlerinin liderliğinde yürütülmesi
- Okul yöneticilerinin programı sahiplenmeleri
- İş birliği ve ekip çalışmasının sağlanması
- Çevre ve veli desteğinin sağlanması
- Kapsamlı ve katılımcı okul uyum programının hazırlanması
- Ön hazırlık sürecinin yapılandırılması
- Hazırlık eğitiminin planlanması
- İlgili mevzuat ve yasal düzenlemelerin yapılması
- Tanıtım ve destek materyallerinin hazırlanması

Bu raporda süreç ve sonuç ile ilgili bilgiler verilmiş, program kapsamında geliştirilen "Öğretmen Kılavuzu" ve "Uygulama Kılavuzu" ayrı olarak sunulmuştur.

I. BÖLÜM

GİRİŞ

A. Kuramsal Yapı

Ortaöğretime Uyum

İnsan doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu ortamda kendini güvende hissetmeye ve yaşadığı ortama uyum sağlamaya ihtiyaç duymaktadır. Yeni bir ortamın getirdiği farklılıklar ve belirsizlikler yeni doğanından ileri yaştakilere kadar tüm insanlar için çeşitli zorluklar oluşturmaktadır. Her çocuk için anne rahminden ayrıldığı andan itibaren dış dünyada bulunmak ve insanlarla karşılaşmak kendisi için yabancı bir durumdur. Aynı şekilde çocuk büyüdükçe karşılaştığı yeni toplumsal ortamlar, yeni durumlar ve kurallar onun için alışması ve uyum sağlaması gereken durumlardır. Bu gibi ortamlarda insan yeni durumu tanımlamak ve bu yeni duruma uyum sağlamak için çalışır. Uyum, bireyin kendi benliği ve içinde yaşadığı çevre ile dengeli bir ilişki kurarak ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bu ilişkiyi devam ettirebilmesidir. Dolayısıyla insanın toplumsallaşabilmesi, gereken bu uyumu sağlayabilmesi ile doğru orantılıdır.¹

Okula uyum ise okulun ya da öğrenme ortamlarının gerektirdiği özelliklerle öğrencilerin sahip olduğu özelliklerin daha etkili öğrenmenin sağlanması için uygun bir şekilde eşleşme ve dengeleme derecesini ifade etmektedir.²

Bir başka ifadeyle okula uyum, öğrenci ile okul kurumunun kimliğini, kapasitesini, yerini ve konumunu oluşturan, okul yaşamına dâhil olabilmek için gerekli olan değerleri yansıtan okula ait öğelerin (öğretmen, yönetici, okulun binası vb.) arasındaki sürekli, dinamik ve etkileşimli karmaşık bir süreçtir. Okula uyuma Piaget'in bilişsel yaklaşımı ile bakacak olursak okula uyum bir taraftan öğrencilerin konuları ve rollerine ilişkin normların ve bilişsel içeriklerin özümsemesi diğer taraftan ise okul çevresinin bilişsel ve duygusal süreçlere ilişkin beklentilerine yönelik bir denge sağlama sürecidir.³

Bazı akademik çalışmalarda okula uyum genel olarak akademik performans, başarı ve bilişsel beceriler ile ilişkilendirilerek ele alınmış olmakla birlikte birçok çalışmada ise okula uyum; okul başarısı ve akademik beceriler ile birlikte okula ilişkin duygular, okula karşı tutum, okul çevresine ve okulda yer alan etkinliklere katılım gibi değişkenlerle birlikte tanımlanmaktadır.⁴

Sonuç olarak hangi eğitim kademesinde olursa olsun yeni bir okula başlama farklı ve yeni deneyimler içerdiği için her öğrenci bir uyum dönemine ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç ise öğretim programının unsurları ile çocuk arasında en üst düzeyde kurulan olumlu ilişkiler ile karşılanabilmektedir.⁵

¹ Yeşilyaprak, B. (1989). Anne baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin bir araştırma. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri, İstanbul.

Yörükoğlu, A.(2011). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul. Özgür Yayınları.

² Spencer, M.B. (1999). Social and cultural influences on school adjustment. The application of an identity-focused cultural ecological perspective. Educational Psychologist, 34(1), 43-57.

³ Magdalena, S.M. (2013). Social and emotional competence-predictors of school adjustment. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 76, 29-33.

⁴ Birch, S.H. & Ladd, G.W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. Journal of School Psychology, 35(1), 61-79.

⁵ İnal, G. (2010). Okula başlama ve okula uyum. F. Alisanoğlu. (Ed.). İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları. İstanbul: Fastbook.

İlköğretimden ortaöğretime geçiş de birçok öğrenci için tedirgin edici ve olumsuz deneyimler içerebilmektedir.⁶ Bu nedenle farklı bir eğitim kademesi olan ortaöğretime uyum sağlama, öğrencilerin kişisel gelişimi ve akademik başarıları için son derecede önemlidir. Ortaöğretime uyum sağlama, ortaöğretim öğrencilerinin içinde bulunduğu ergenlik dönemi, ortaöğretimin işlevi ve ortaöğretimde yaygın bir şekilde karşılaşılan sınıf tekrarı ve okulu terk etme sorunları gibi nedenlerle daha fazla önem kazanmaktadır.

Ortaöğretim öğrencilerinin içinde bulunduğu ergenlik dönemi geniş anlamda tanımlanacak olursa bu dönem, ailelerden duygusal ve psikolojik olarak bağımsızlaşma çabalarının arttığı bir dönem olduğu kadar, sosyal, dini, politik, akademik ve mesleki uyum dönemi olarak da tanımlanabilir.⁷

Ortaöğretim dönemindeki öğrencilerin gelişim görevleri ise aşağıda yer almaktadır.⁸

- Sevme, sevilme ve sevgisini başkaları ile paylaşmayı öğrenme
- Değişen toplumsal gruplara dâhil olmasını, bu gruplardaki değişik rolleri ve kendi rolünü öğrenme
- Kendi cinsine özgü psiko-sosyal, biyolojik rolünü öğrenerek buna uygun davranışlar, tavırlar geliştirme
- Başkalarına ve topluma karşı ödevlerini kavrayacak bir vicdan duygusu, ahlak anlayışı ve değerler sistemi geliştirme
- Uygun bir bağımlılık-bağımsızlık tarzı geliştirme
- Fiziksel ve fizyolojik değişimleri kabul etme, kendini bu değişimlere uydurabilme, kas koordinasyonunu ve kontrolünü sağlayabilme
- Dil, sayılar, şekiller ve benzeri simgelerle düşünmesini, bunları etkili biçimde kullanmasını öğrenme, soyut kavramları anlama ve oluşturma yeteneği geliştirme
- Fiziksel çevre ve dünyasını keşfedip kontrol etmesini öğrenme
- Eş seçme, evlenme, aile kurma gibi sosyal rollere hazırlık
- Bir meslek seçmeye ve çalışma hayatına hazırlık

Ülkemizde ortaöğretimin 15-18 yaşları arasını kapsadığı düşünüldüğünde bu dönemde ergenin kendini aradığı ve kimliğini belirlemeye çalıştığı görülmektedir. Zaman zaman bunalımlı geçen bu dönemin sağlıklı bir şekilde aşılabilmesi için ergene psikolojik yardım hizmetlerinin sunulması gerekmektedir. Ergenler üzerinde yapılan araştırmalar, bu dönemde yaşanan fiziksel ve psikolojik değişimlerin, değer ve tutumlardaki değişimlerin, meslek alanı seçme, bir gruba dâhil olma ve yaşam felsefesi oluşturma gibi amaçların belirsizliklerle ve kararsızlıklarla dolu bir sürece yol açtığını ve ergenlerin bu dönemde yardıma ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Yaşanan bu sorunlarla birlikte, merak ve değişim arzusu yer yer gençleri olumsuz alışkanlıklara, suç içeren davranışlara ve olumsuz akran gruplarına itebilmektedir.⁹

Yukarıda belirtilen durumlar, eğitimde gencin kendini rahat bir şekilde ifade edebileceği, güvendiği ve yakın hissettiği yetişkinlerle sağlıklı ilişkilere girebileceği, demokratik bir ortam gerektirmektedir. Bu nedenle ergenlik döneminin yetişkinlik üzerindeki etkileri ve ergenlerin içinde bulunduğu durum dikkate alındığında ergenlerin okula uyum sağlama ve kendini okulun bir parçası olarak görebilmesi önem kazanmaktadır.

⁶ Middle, School Orientation Program KCI Tool For high School, http://www.keyclub.org/Libraries/Growing_Your_Club/Guide_KeyClub_Middle_school_orientation.sflb.ashx

⁷ Muuss, R. (1962). *Theories fo Adolescence*. New York: Random House.

⁸ Yeşilyaprak, B. (2013) 21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri. Ankara: Nobel Yayınları.

⁹ Yeşilyaprak, B. (2013) Adı geçen eser.

Ortaöğretim 15-18 yaş grubunu kapsayan, öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve/veya onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. Dolayısıyla yetişkinlik ve meslek yaşamındaki başarı büyük ölçüde ortaöğretim kurumlarındaki eğitimin niteliğine ve öğrencinin buradan kazandığı faydaya bağlıdır. Ortaöğretimin mesleğe ve bir üst eğitim kurumuna hazırlama dışında da faydaları olduğu araştırma sonuçlarında görülmüştür. Örneğin ortaöğretim mezunlarının, ortaöğretim mezunu olmayanlardan ortalama olarak daha fazla para kazandıkları, daha az suça karıştıkları, daha az ceza aldıkları ve hedeflerini daha çok takip ettikleri tespit edilmiştir.¹⁰ Yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrenme süresindeki bir yıllık artışın bireylerin yıllık gelirlerinde % 5-10 arasında bir artışa neden olduğunu göstermesi ortaöğretimin önemini göstermektedir.¹¹ Ülkemizde ortaöğretimdeki okullaşma oranı % 70 civarındadır ve 2012 yılında ortaöğretimin zorunlu hale getirilmesi ile birlikte ilerleyen yıllarda bu oranın artacağı düşünülmektedir.¹²

Ortaöğretimin bireyler için önemine rağmen ortaöğretime geçiş sancılı olabilmektedir. İlköğretimin daha sıcak, daha yakın etkileşim ortamından çıkıp ortaöğretimin nispeten daha formel ve daha karmaşık ortamına geçme öğrenciler için uyum sorunları oluşturabilmekte ve bu konuda sistemli ve kapsamlı yardıma ihtiyaç duyulmaktadır.¹³ Ortaöğretime geçiş ile ilgili yapılan araştırmaların incelendiği bir çalışmada ortaöğretime geçişte yaşanan sorunlar ile kısa vadede öğrencilerin okul ile ilişkilerinin kesilmesi ve motivasyonlarının düşmesi arasında; uzun dönemde ise başarısız olma ve okulu terk etme arasında ilişki kurulmuştur.¹⁴

Ortaöğretimin yetişkinlik yaşamında sahip olduğu belirleyici rol gibi 9. sınıf da öğrencinin ortaöğretim yaşamında belirleyici bir role sahiptir. Araştırmalar ortaöğretimde ilk yılın çok önemli olduğunu ancak bu dönemin ortaöğretime geçişte yaşanan başarıda düşme ve okula devamda azalma gibi durumlarla eşleştiğini göstermektedir.¹⁵ Daha geniş bir çevreye girme, sosyal destekte meydana gelen azalma ve daha ağır akademik programlar ve görevler, 9. sınıfı öğrenciler için daha sorunlu bir dönem haline getirebilmektedir.¹⁶ Aslında öğrenciler için ilköğretimden sonra ortaöğretim 9. sınıfa başlama oldukça heyecanlı bir dönem olmakla birlikte bu dönem, birçok ergen için büyük bir kaygı ve stres dönemi olabilmektedir. Bu durum ileride başarısızlığa ve okulu terk etmeye de neden olabilmektedir.¹⁷ Ortaöğretimin ilk yılında okuldan uzaklaştırılma ve okuldan atılma gibi disiplin cezalarının verilmesine yol açan davranış sorunlarının da arttığı görülmektedir.¹⁸ Ayrıca araştırma sonuçlarına göre ortaöğretimden mezun olmadaki oranların düşmesinde, öğrencilerin ortaöğretime iyi bir şekilde hazır olmamalarının ve 9. sınıfta yaşadıkları uyum sorunlarının etkili olduğu bulunmuştur.¹⁹

Yukarıda belirtildiği gibi ortaöğretim bireylerin yaşamında önemli bir etki alanına sahiptir ancak bu dönemde başarısızlık ve okulu terk etme gibi çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Ortaöğretimde

¹⁰ Coley, R. (1995). *Dreams deferred: High school dropouts in the United States*. Princeton, N.J. Educational Testing Service.

¹¹ <http://www.educationcounts.govt.nz/indicators/main/student-engagement-participation/1955>.

¹² Milli Eğitim Bakanlığı (2013). MEB Örgün Eğitim İstatistikleri, 2012-2013. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf. Son erişim tarihi: 28.12.2013

¹³ Yeşilyaprak, B. (2013). Adı geçen eser.

¹⁴ Kemple, J. Herlihy, C. & Smith, T.J. (2005). *Making progress toward graduation: evidence from the talent development high school model*. New York: MDRC.

¹⁵ Barone, C., Aguirre-Deandreis, A. I., & Trickett, E. J. (1991). Means—ends problem-solving skills, life stress, and social support as mediators of adjustment in the normative transition to high school. *American Journal of Community Psychology* 19(2), 207–225.

¹⁶ National High School Center (2007). *Easing the transition to high school: research and best practices designed to support high school learning* http://www.betterhighschools.org/docs/NHSC_TransitionsReport.pdf. Son erişim tarihi: 20.12.2013

¹⁷ National Research Council. (2004). *Engaging schools: Fostering high school students' motivation to learn*. Washington, DC: National Academies Press.

¹⁸ Allensworth, E.M. & Easton, J.Q. (2005). *The on-track indicator as a predictor of high school graduation*. Chicago: Consortium on Chicago school research

¹⁹ Balfanz, R., & Legters, N. (2004). *Locating the dropout crisis: Which high schools produce the nation's dropouts? Where are they located? Who attends them?* Baltimore: Johns Hopkins University.

yaşanan sınıf tekrarı sorununa bakıldığında ülkelere göre değişen oranların olduğu görülmektedir. Örneğin ortaöğretimde sınıf tekrarı OECD ortalaması %2,2 iken bu oran İngiltere’de %0,7, Fransa’da %1 ve Türkiye’de ise %10,5’tir.²⁰ Türkiye’de 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında sınıf tekrarı yapan öğrenci sayılarına bakıldığında ortaöğretime devam etmekte olan öğrencilerin toplamının yaklaşık %7’sinin ve 9. sınıf öğrencilerin %14’ünün sınıf tekrarı yaptığı görülmektedir. Ayrıca toplamda sınıf tekrarı yapan öğrencilerin içerisinde 9. sınıfların oranı ise %73’tür.²¹ Bu durum da bize ortaöğretimin ilk yılı yani 9. sınıfın ve bu dönemde öğrencinin gerçekleştireceği uyumun önemini göstermektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye genelinde 15 ilde sınıf tekrarı yapmış olan 2599 öğrenci ile yapılan araştırma sonuçlarına göre sınıf tekrarı yapan öğrencilerin %8’i okula ve okul çevresine uyum sağlayamamasını, %7’si kendisini okulun bir parçası olarak görmeyişini ve %6’sı kendini okulda güvende hissetmeyişini sınıf tekrarı yapmalarının nedeni olarak göstermişlerdir. Yine aynı şekilde öğrencilerin %14’ü öğretmenlerle ilişkilerinin iyi olmamasını, %10’u okul yöneticileri ile ilişkilerinin iyi olmamasını, %6’sı öğrenciler ile ilişkilerinin iyi olmamasını ve %6’sı arkadaş bulmakta zorluk çekmesini sınıf tekrarının nedeni olarak ifade etmişlerdir.²²

Aynı araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde bir öğrenci ve öğretmenin okula uyum sağlama ile ilgili ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“İlk iki ay okula alışamadım.. Herkes ilk günden arkadaş buldu... ben bulamadım.. hem onun sıkıntısı...”(Öğrenci)

“Uyum sorunu ve aile problemleri...Sevdiklerinden ve çevresinden ayrılmak bir dönemlik de (9. sınıfın ilk dönemi) olsa öğrencinin performansını etkilemektedir...”(Öğretmen)

Yukarıda verilen araştırma bulguları ile öğrenci ve öğretmenlerin ifadeleri ortaöğretimde sıklıkla karşılaşılan bir sorun olan akademik başarısızlıkta, diğer bir ifade ile sınıf tekrarıyla ilgili olarak ortaöğretimden liseye geçişte okula uyum sağlayamamanın etkili olduğunu göstermektedir.

Ortaöğretim döneminde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de karşılaşılan diğer bir sorun ise okul terkidir. 2012 yılı verilerine göre okuldan erken ayrılma oranı Almanya’da %11, Fransa’da %12, İspanya’da %25, Çek Cumhuriyeti’nde %6, Avrupa Birliğine üye ülkeler genelinde %13 ve Türkiye’de ise %40’tır.²³ Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda 2011 yılında okulu terk eden öğrenci oranı %16 iken 9. sınıflarda okulu terk edenlerin oranı %28’dir.²⁴ Bu bulgular bize okul terkini özellikle ortaöğretimin ilk yılında karşımıza çıkan önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Okul terkini açıklamaya yönelik geliştirilen kuramlardan biri olan “Genel Uyumsuzluk Kuramı”na göre öğrenciler okuldaki sürece uyum sağlayamadığı için okuldan ayrılmaktadır. Diğer bir kuram olan “Okul Sosyalleşme Kuramı”na göre de okulun yapısındaki olumsuzluklar, kuralların belirsizliği ve öğrencilerin okul kurallarını bilmemesi, öğretmen öğrenci ilişkilerindeki sorunlar okul terkine yol açmaktadır. Okul terki ile ilgili kuramların açıklamaları ve yukarıda belirtilen araştırma sonuçları bize okul terkine okula uyum sağlamanın önemli bir etken olduğunu göstermektedir.²⁵

²⁰PISA 2009 Results: What Makes a School Successful?: Resources, Policies and Practices (Volume 4)

²¹Millî Eğitim Bakanlığı (2013). “Ortaöğretimde sınıf tekrarı ve okul terk sebepleri” ve “14-18 yaş grubunda olup örgün eğitim dışında olan çocukların eğitim ve çalışma durumları ile ihtiyaçlarının belirlenmesi”. Araştırma raporu.

²²Millî Eğitim Bakanlığı (2013), Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve 14-18 Yaş Grubunda Olup Örgün Eğitim Dışında Olan Çocukların Eğitim ve Çalışma Durumları ile İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması

²³Eurostat, (2013). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410>. Son erişim tarihi: 07.08.2013.

²⁴Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Adı geçen araştırma.

²⁵Battin-Pearson ve ark. (2000). Akt: Taylı, A. (2008). Eğitim Sisteminde Önemli Bir Sorun: Okulu Bırakma. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, III (30), 89-101.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen araştırma kapsamında ortaöğretime terk etmiş olan 2574 öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin %37’si başarısız olduğu %28’i okulu sevmediği, %5’i öğretmenlerle ilişkilerinin iyi olmadığı, %3’ü okulda kendini güvende hissetmediği, %4’ü okul kurallarına uymadığı ve yine %4’ü okula uyum sağlayamadığı için okulu terk ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca okulu terk eden öğrencilerin %34’ü okulda öğrenci iken en az bir kere sınıf tekrarı yaptığını ifade etmiştir. Bu bulgular bize okula uyum sağlayamamanın doğrudan ve dolaylı olarak okulu terk etme üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.²⁶

Yukarıda üzerinde durulan araştırma bulguları ile çeşitli ulusal ve uluslararası veriler bize eğitime katılımın ve öğrencilerin okuldan edindikleri faydanın artırılmasında, okul terki ve sınıf tekrarı gibi sorunların çözümünde öğrencilerin okula uyum sağlamanın ne derecede önemli olduğunu göstermektedir. Aşağıda öğrencilerin okula uyum sürecini etkileyen faktörler ele alınmaya çalışılmıştır.

Okula Uyum Sürecini Etkileyen Faktörler

Çocuğun ve gencin yeni bir ortama uyum sürecini anlamak uyum sürecinin karmaşık yapısını açıklayan ekolojik ve bağlamsal bir bakış açısıyla gerçekleştirilebilir.²⁷ Bu süreçte birbirleri ile etkileşimli olarak aile özellikleri, bireysel faktörler, akran ilişkileri ve öğretmen ilişkileri rol almaktadır.

Çocuğun büyümesine rağmen anneye veya aileye aşırı bağımlı olması, ana baba ve öğretmen arasındaki tutum farklılıkları, aile içerisinde yaşanan ekonomik sıkıntılar, ailede kayıp veya travma yaşanması, anne ve babanın ayrı olması, anne ve baba arasındaki problemler, ailenin sık sık yer değiştirmesi gibi faktörler öğrencinin okula uyumunu güçleştirebilmektedir.²⁸ Ailesel faktörlerin daha çok çocuğun ilköğretime uyum sağlamasında etkili olabileceği düşünülmekle birlikte, aile içerisinde yaşanan sorunların çocuğun eğitim yaşamını etkilememesi düşünülemez. Ayrıca ailelerin eğitim sürecine katılmalarının, çocukların okula daha iyi uyum sağlamasında ve olumsuz davranışlarının azalmasında etkili olduğu ifade edilmektedir.²⁹

Okula uyum sağlama sürecinde önemli olan bir diğer faktör de öğrenci ve öğretmenler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler ile öğrenciler arasındaki yakınlığın, çocukların okula uyum sağlaması ve akademik performanslarının artması ile yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğrenciler ile öğretmenler arasında çatışma yaşanması ile okula uyum sağlamada zorluk yaşama, akademik performansın düşük olması ve okula karşı olumsuz tutum arasında ilişkiler bulunmuştur.³⁰

Öğrencilerin diğer öğrencilerle kurduğu ilişki de okula uyum süreci üzerinde etkili olabilmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi sınıf tekrarı yapan ve okulu terk eden öğrenciler okulda arkadaşlık kurmakta zorlandıklarını ve okulda arkadaşları ile ilişkilerinin iyi olmadığını ifade etmişlerdir. Çocuğun arkadaşlarının kişisel özellikleri ve arkadaşlık kalitesi onun okula karşı tutumunu, akademik başarısını ve okula uyum sağlama sürecini etkilemektedir. Akran ilişkileri okula uyum sürecine iki farklı şekilde etki etmektedir. Eğer öğrenci, akranları ile rahat bir şekilde tanışabileceği,

²⁶Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Adı geçen araştırma.

²⁷Jimenez, L., Dekovic, M. & Hidalgo, V. (2009). Adjustment of school-aged and adolescents growing up in at-risk families: Relationships between family variables and individual, relational and school adjustment. Children and Youth Services Review, 31, 654-661.

²⁸Öztürk, A. (2008). Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

²⁹Miedel, W. T. ve Reynolds, A. J. (1999). Parent involvement in early intervention for disadvantaged children: Does it matter? Journal of School Psychology, 37 (4), 379-402.

³⁰Birch, S.H. & Ladd, G.W.(1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. Journal of School Psychology, 35(1), 61-79.

ortak etkinliklere katılabileceği olumlu ilişkiler geliştirirse okula uyum süreci kolaylaşmaktadır. Aksi halde, arkadaşlık kurmanın zor olduğu, akranlar arası olumlu ilişkilerin olmadığı okul ortamına uyum da zorlaşmaktadır. Ayrıca okula uyum sürecinde okulda öğrenci olan üst sınıfların yeni gelen öğrencilere yardımcı ve yol gösterici olması süreci daha da kolaylaştırmaktadır.³¹

Öğrencinin sahip olduğu kişisel özellikler ve okula hazır oluş düzeyi de okula uyum sürecini etkilemektedir. Öğrencinin sahip olduğu sosyal ve duygusal yeterlilik düzeyi ile okula daha kolay uyum sağlama arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Yani öğrencinin daha yüksek sosyal ve duygusal yeterliliğe sahip olması okula uyum sürecini kolaylaştırmaktadır.³² Öğrencinin kendine güven düzeyi, benlik algısı, bilişsel kapasitesi, dil gelişim düzeyi, sosyal ve akademik becerileri okula uyum süreci ile ilişkili olabilmektedir.³³ Ayrıca okula hazır olma düzeyi, bir önceki öğrenmeler ve önceki okul yaşantısı da okula uyum sürecinde etkilidir. Öğrencinin ön bilgileri yeterli düzeyde değilse, okula yeteri kadar hazır değilse ve önceki okulunda olumsuz yaşantılar deneyimlemişse bu faktörler, yeni okula uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

Okula Uyum Sürecinin Desteklenmesi: Oryantasyon Programları

Yukarıda belirtildiği gibi okula uyum, öğrencilerin eğitimden en fazla düzeyde fayda görmesinde önemli bir rol oynamakta; sınıf tekrarını ve okul terkini önlemede ciddi öneme sahip bulunmaktadır. Ayrıca araştırmacılara göre öğrencilerin okula uyum düzeylerinde bireysel faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerin de etkisi bulunmaktadır.³⁴ Bu nedenle öğrencilerin yeni girdikleri ortama hem kişisel hem de sosyal olarak uyum sağlamalarına destek olmak amacıyla çeşitli çevresel düzenlemeler, programlar hazırlanabilir. Bir okula yeni gelen öğrencinin okula uyum sürecini kolaylaştıran hizmetler, oryantasyon hizmetleri olarak adlandırılmaktadır.

Oryantasyon; bir kuruma yeni gelen bireylere, önceki çevrelerinden yeni girdikleri ortama daha rahat geçiş yapmalarına yardım etmek amacıyla yürütülen çalışmalardır.³⁵ Bu hizmet ile bir okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılı başında, okulun kurallarını, işleyişini tanıtmak, okul ve çevrede ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları hakkında bilgi vermek ve bu şekilde öğrencilerin yeni girdikleri ortama kısa sürede alışmalarına yardım etmek için yapılan çalışmalardır. Oryantasyon hizmetleri tüm eğitim kademelerinde, öğrencinin yabancı ve farklı bir ortamda bulunmasından dolayı karşılaşılabileceği güçlükleri en aza indirmekte ve böylece öğrencinin kendini yalnız ve çaresiz hissetmesini önleyerek yeni geldiği okula rahat bir şekilde uyum sağlamasına destek olmaktadır. Bu şekilde öğrencinin eğitim ve öğretim etkinliklerine daha rahat bir şekilde katılması ve başarısının artması beklenir. Ayrıca öğrencinin okula uyum sağlaması aynı zamanda yukarıda belirtilen sorunların ileride ortaya çıkmasını önleyebilir. Dolayısıyla oryantasyon hizmetlerinin "uyum sağlayıcı" işlevi ile birlikte "önleyici" işlevi de bulunmaktadır.³⁶

Ülkemizde 1994 yılında Adıyaman Besni Kız Meslek Lisesinde üç yıl süre ile yürütülen oryantasyon programında, öğrencilerin çoğunluğu oryantasyon programı sürecinde yapılan etkinliklerden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu "okulda yeni arkadaşlar edinme",

³¹ Berndt, T.J. & Keefe, K. (1996). Friends' influence on school adjustment: A motivational analysis. Juvonen, J. & Wentzel, K.R. (Edts). Social motivation: Understanding children's school adjustment. Cambridge: Cambridge University Press

³² Magdalena, S. M. (2013). Social and emotional competence – predictors of school adjustment. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 76, 29-33.

³³ Birch, S. H. & Ladd, G. W. (1996). Interpersonal relationships in the school environment and children's early school adjustment: The role of teachers and peers. Juvonen, J. & Wentzel, K.R. (Edts). Social motivation: Understanding children's school adjustment. Cambridge: Cambridge University Press

³⁴ Grayson, J. P. (2003). The consequences of early adjustment to university. Higher Education, 46, 411-429.

³⁵ Sevim, S. A. & Yalçın, İ. (2006). Kısa süreli bir oryantasyon programı denemesi: Öğrencilerin uyum düzeyleri ve programa ilişkin görüşleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39 (2), 217-233.

³⁶ Yeşilyaprak, B. (2013). Adı geçen eser.

"okuldaki kuralları öğrenme" ve "derslere nasıl çalışmalarını gerektiğini öğrenme" gibi hedeflere ileri derecede ulaştığını belirtmişlerdir. Programa ilişkin öğretmen görüşlerinin ise üç yıl içerisinde olumluya doğru değiştiği ve üçüncü yılsonunda programı "oldukça" ve "çok" yararlı bulduklarını ifade ettikleri gözlenmiştir.³⁷ Yükseköğretim düzeyinde de üniversiteye yeni başlayan öğrenciler için üniversiteye uyum sağlamaya yönelik programlar düzenlenmiş ve bu programlara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.^{38, 39, 40}

Öğrencilerin ilköğretimden ortaöğretime geçişlerini kolaylaştırmak, 9. sınıfa uyum sağlamalarına yardımcı olmak bu sayede sosyal ve akademik başarılarını desteklemek için hazırlanacak olan programlar aşağıdaki dört temel özelliğe sahip olmalıdır.⁴¹

Açık, net ve kullanışlı bilgi:

Öğrenci ve velilere ortaöğretim süreci, başarılı olmak için neler yapılacağı ve okul hakkında net ve kullanışlı bilgilerin sağlanması, yeni ortama ilişkin kaygıların azaltılmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle uyum programlarının içerisinde kullanışlı ve açık bilgilendirmeler yer almalıdır.

Sosyal başarının desteklenmesi:

İlköğretimden ziyade ortaöğretim döneminde, öğrenciler arasındaki farklılıklar daha da belirginleşmekte bu farklılıklara çocuğun uyum sağlaması ve okul kültürüne dâhil olabilmesi için kendini ifade edebileceği etkinliklere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla uyum programının kapsamında öğrencilerin birbirleri ile tanışabileceği, kendini ifade edebileceği sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.

Akademik başarının desteklenmesi:

Ortaöğretime geçiş sürecinin en önemli bileşenlerinden biri öğrencilerin ortaöğretimin akademik beklentilerine cevap verebilecek hazır bulunuşlukta olmalarıdır. Bu nedenle öğrencilerin akademik başarılarına destek olacak, verimli ders çalışma, not tutma ve etkin dinleme gibi çalışmalar uyum programı içerisinde yer almalıdır.

İş birliği kurulması:

Ortaöğretime sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmek için ilgililerin iş birliği içerisinde olması son derecede önemlidir. Bu nedenle uyum programı içerisinde öğretmenler, idareciler, aileler, üst sınıf öğrencileri etkin olarak rol almalıdır. Hatta ilköğretim öğretmenleri de uyum sürecini kolaylaştırmak için öğrenciler hakkında bilgi paylaşımında bulunabilir ve çeşitli roller alabilirler.

Yukarıda belirtilenlerle birlikte uyum programlarının hazırlanmasında şu ilkeler benimsenmelidir.⁴²

³⁷ Yeşilyaprak, B. (1994). Oryantasyon hizmetlerine ilişkin denemelik bir model. I. Eğitim Bilimleri Kongresi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Adana.

³⁸ Yeşilyaprak, B., F.Temel, A.Güngör ve G.Kurç (1999) "Bir Oryantasyon Programı: Uygulama ve Sonuçlar" V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 15-17 Eylül, Ankara.

³⁹ Yeşilyaprak, B. ve İ. Kısac (2002) "Yüksek Öğretimde Bir Oryantasyon Programı: Uygulama ve Değerlendirme" XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 11-13 Eylül 2002, ODTÜ, Ankara.

⁴⁰ Yeşilyaprak, B. ve Yalçın, İ. (2011) "Üniversite yaşamına uyum programı ve değerlendirme çalışmaları: Ankara Üniversitesi örneği" XI. Ulusal PDR Kongresi, (3-5.Ekim.2011) Ege Üniv., İzmir.

⁴¹ Williamston, R. (2010). Research Brief: Transition from Middle to High School. Guilford, CT: Education Partnership, Inc.

⁴² Yeşilyaprak, B. (2013). Adı geçen eser.

- Program tüm öğrencileri kapsmalıdır.
- Program sürekli olmalı ve her sene yeni gelen öğrenciler için uygulanmalıdır. Ayrıca öğretim yılı içerisinde de devam etmelidir.
- Program planlı, kapsamlı ve iyi şekilde hazırlanmış olmalıdır.
- Program tüm ilgililerin iş birliği ile uygulanmalıdır.
- Programda engelli ve özel gereksinimi olan öğrencilerin özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Program sonunda bir "değerlendirme" yapılmalı ve sonraki yıllar için gerekli değişiklikler gerçekleştirilmelidir.

Uyum programının kapsamı öğrencilerin gelişim özelliklerine, eğitim kademesine ve okulun olanaklarına bağlı olarak değişse de genel olarak uyum programının kapsamı ve örnek etkinlikler aşağıda yer almaktadır:⁴³

Veli ve öğrencilere yeni başladıkları okul hakkında bilgi verme

- Okul turları
- Okul psikolojik danışmanı ile küçük grup çalışmaları
- Okulu tanıtıcı mektuplar, okul internet sitesi ile okulu tanıtmaya
- Okuldaki sosyal kulüplerin faaliyetlerini tanıtmaya
- Okul kuralları ve yönetmelikler hakkında bilgi verilmesi

Akran etkileşimi ve sosyal destek için fırsat oluşturma

- Üst sınıf öğrencilerin yeni gelenleri karşılaması
- Üst sınıf öğrencileri ile birlikte sosyal etkinliklerin düzenlenmesi
- Okullar açılmadan önce festival vb. düzenlenmesi
- Okul psikolojik danışmanı ile tanışma etkinliklerinin ve grup çalışmalarının düzenlenmesi
- Bir problem durumunda velilerin okula kolayca ulaşabileceği iletişim ağının kurulması

Aile katılımı için uygun ortam oluşturma

- Gönüllü velilerin aktif olarak programda rol almasını sağlama
- Ailelere okulu tanıtıcı ve süreç hakkında bilgi verici mektup, mail vb. gönderme
- Velilerin okul yöneticileri, öğretmenler ve diğer görevliler ile tanışmasını sağlama
- Sorun yaşanması durumunda etkin bir iletişim ağı oluşturma.

Akademik destek sağlama

- Yeni gelen öğrencilere yönelik olarak akademik beklentiler ve ilgili yönetmelikler hakkında bilgi verme
- Öğrenci ve velilere yönelik olarak akademik başarıyı artırma, verimli ders çalışma, etkin dinleme ve not tutma gibi konularda çalışmalar yapma
- Öğrencilere gerektiğinde psikolojik danışmanlık ve akademik destek hizmeti sunma

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sınıf tekrarı ve okul terki ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırma sonuçları da yukarıda verilen bilgileri destekler niteliktedir. Araştırma bulgularına göre 9. sınıf öğrencilerinin %59'u etkili bir şekilde ders çalışmayı bilmemelerini, %20'si okulda ilgi duyulan sosyal

⁴³ Williamston, R. (2010). Adı geçen eser.

etkinliklerin olmayışını, %9'u ailenin yeterince ilgilenmeyişi, %6'sı arkadaşlık kurmakta zorlanmasını, %14'ü öğretmenlerle ilişkilerinde sorun yaşamasını, %10'u idarecilerle sorun yaşamasını sınıf tekrarının nedeni olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgular bize özellikle uyum programının içerisinde akademik başarıyı destekleyecek, öğrencilerin birbirleri ile tanışmasını sağlayacak, velileri eğitim sürecine katacak, öğretmen ve yöneticiler ile olumlu ilişkiler kuracak çalışmalara yer verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sınıf tekrarı yapan ve okulu terk eden öğrencilerin yaklaşık %10'u ruh sağlığının iyi olmadığını, %4'ü beden sağlığının iyi olmadığını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, öğrencilere bu gibi durumlarda destek sağlayacak ve gerekli yönlendirmeleri yapacak rehberlik servislerinin uyum programı sürecinde aktif olarak görev almaları ve rehberlik servisini tanıtmalarının da son derece önemli olduğunu göstermektedir.⁴⁴

Uyum programlarının hazırlanmasında okuldaki tüm görevlilerin etkin katılımının sağlanması daha etkili sonuçlar verir. Bu süreç aşağıdaki aşamalar ile gerçekleştirilebilir.⁴⁵

1. **Hazırlık:** Yapılacak etkinliklerin belirlenmesi, görev ve sorumlulukların paylaşılması, uygulama takviminin ve gerekli materyallerin hazırlanması.
2. **Uygulama:** Uyum programı etkinliklerinin hazırlanan plan ve takvim doğrultusunda gerçekleştirilmesi.
3. **Değerlendirme:** Program etkinliklerinin sonunda öğrenci, öğretmen ve velilerin anket, görüşme vb. araçlar ile görüşlerinin alınması.
4. **Sonuçlandırma:** Değerlendirme sonuçlarının tartışılması ile aksayan, eksik yönlerle ilişkin düzeltmeler ve öneriler doğrultusunda eklemeler yapılarak sonraki yıl için programın geliştirilmesi.

B. Amaç

Bu çalışmada MEB tarafından UNICEF'in desteği ile geliştirilen ve pilot okullarda uygulanan Ortaöğretime Uyum Programı'nın değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıda verilen soruların cevapları bulunmaya çalışılmıştır.

1. Pilot okullarda uygulanan "Ortaöğretime Uyum Programı" öğrencilerin okula daha kolay uyum sağlamasında yararlı olmuş mudur?
2. Ortaöğretime Uyum Programı'nın uygulandığı ve uygulanmadığı okullarda öğrencilerin okula uyumu açısından farklılıklar var mıdır?
3. Ortaöğretime Uyum Programı'nın tüm ülke çapında yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliği için ne tür strateji önerileri sunulabilir?

Yukarıdaki sorular kapsamında pilot uygulamanın; 'yararlılık', 'etkililik' ve 'sürdürülebilirlik' açılarından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

⁴⁴ Millî Eğitim Bakanlığı (2013). Adı geçen araştırma.

⁴⁵ Yeşilyaprak, B. (2013). Adı geçen eser.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma iki alt araştırmadan oluşmaktadır. Birinci araştırmada Ortaöğretime Uyum Programının uygulandığı okullarda öğrenci, veli ve öğretmenlerden araştırma kapsamında geliştirilen değerlendirme formları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Elde edilen bu veriler ile öğrenci, veli ve öğretmenlerin görüşlerine dayanarak Ortaöğretime Uyum Programı'nın değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

İkinci araştırmanın modeli, deney kontrol gruplu son test ölçümlü karşılaştırmaya dayalı araştırma desenidir. Bu araştırmanın verileri, pilot çalışma kapsamında Ortaöğretime Uyum Programı uygulanan altı okul ile programın uygulanmadığı eş değer altı okulda, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılı başladıktan bir hafta sonra "Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu" aracılığıyla veriler toplanmıştır. Programa katılan ve katılmayan okulların değerlendirme formunda yer alan maddelere verdikleri yanıtlara göre hesaplanan puan ortalamaları ve her bir maddeye verdikleri yanıtların dağılımı karşılaştırılarak programın etkililiği test edilmiştir.

A. Programın Geliştirilme Süreci

Bu araştırma kapsamında uygulanan Ortaöğretime Uyum Programı, UNICEF'in ekonomik desteği ile Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından, Teknik Destek Ekibi'nin koordinasyonu ile geliştirilmiştir. Program geliştirme sürecinde, uygulama öncesi iki ve uygulama sonrası bir olmak üzere, üç çalıştay düzenlenmiş ve buradan elde edilen sonuçlar doğrultusunda programa son hali verilmiştir.

Afyonkarahisar Çalıştayı

Afyonkarahisar'da 19-23 Ağustos 2013 tarihleri arasında; "9. Sınıf Ortaöğretime Uyum Programı Geliştirme Çalıştayı" 10 il (Afyonkarahisar, Ankara, Bursa, Giresun, Hatay, İstanbul, Mardin, Rize, Sivas ve Yozgat) ve MEB tarafından belirlenen 12 lisenin (7 Anadolu lisesi, 2 Anadolu İmam Hatip Lisesi ve 3 Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi.) katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya her okuldan bir müdür, bir okul rehber öğretmeni ve bir 9. sınıf rehber öğretmeni, MEB ve UNICEF'ten temsilciler ve Teknik Destek Ekibi (TDE) katılmıştır.

Çalıştayda MEB'in de öngörülerini doğrultusunda, programın daha gerçekçi ve uygulanabilir olması amacıyla, uyum programı ile doğrudan muhatap olan öğretmenlerin katkısıyla geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla TDE katılımcılara uyum ve uyum programları hakkında gerekli altyapıyı oluşturmak için bilgiler vermiş ve sonrasında TDE'nin koordinatörlüğünde uyum programı kapsamında üç temel alana yönelik etkinlikler geliştirilmiştir. Bu temel alana yönelik bilgiler tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Ortaöğretime Uyum Programının İçeriği

BİLEŞENLER	KONULAR
1. ÖĞRENCİ VE VELİLERİN OKUL HAKKINDA BİLGİLENDİRİLMESİ	<ul style="list-style-type: none"> Okulun yöneticileri ve öğretmenleriyle tanışma Okulun personeli ile tanışma Okulu ve bölümlerini tanıma Okulda verilen hizmetlere ilişkin bilgilendirme Yönetmelikler ve kurallara ilişkin bilgilendirme Okulun çevresini tanıma
2. UYUMU KOLAYLAŞTIRAN BECERİLERİN KAZANDIRILMASI	<ul style="list-style-type: none"> Tanışma Arkadaş edinme Etkili iletişim becerileri Akran baskısı ve zorbalık ile baş etme Stres ve kaygıyla baş etme
3. AKADEMİK VE MESLEKİ GELİŞİMİN DESTEKLENMESİ	<ul style="list-style-type: none"> Verimli ders çalışma Etkin dinleme ve not tutma Mesleklere ya da bölümlere ilişkin bilgilendirme ve meslek seçimi

Çalıştay kapsamında, etkinliklerin geliştirilmesi sürecinde, ana baba ve öğrenci boyutu dikkate alınmaya gayret edilmiş ve program içerisine ana babalara yönelik etkinliklere de yer vermeye çalışılmıştır. Ayrıca geliştirilen etkinliklerin, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verici nitelikte ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmalarına özellikle önem verilmiştir.

Çalıştay kapsamında geliştirilen etkinlikler daha sonra TDE tarafından incelenerek gerekli düzeltme ve eklemeler yapılmış ve Öğretmen Kılavuzu hazırlanmıştır. Çalıştay kapsamında ayrıca programın değerlendirmesini yapmak amacıyla Öğrenci, Öğretmen ve Veli Değerlendirme Formlarının taslakları oluşturulmuş ve bu formlar daha sonra TDE tarafından düzenlenerek son halini almıştır.

İstanbul Çalıştayı

Birinci çalıştaydan sonra ikinci çalıştay, 7-8 Eylül 2013 tarihlerinde İstanbul'da pilot okulların okul müdürü, okul rehber öğretmeni ve 9. sınıf rehber öğretmenlerinin, MEB ve UNICEF temsilcilerinin ve TDE'nin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda geliştirilen uyum programını uygulamaya yönelik olarak öğretmenlerin eğitilmesi, her okulun kendi uygulayacağı okul programını hazırlaması ve uygulamaya yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla katılımcılara ilk önce ortaöğretime geçiş ve okula uyum, ergenlerle iletişim ve Ortaöğretime Uyum Programı hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında okullar kendi programlarını geliştirmiş ve uygulamayı planladıkları etkinliklerin deneme uygulamalarını yapmışlardır. Bu çalıştayda ayrıca, geliştirilen programların uygulanmasına ve değerlendirmeye dönük verilerin toplanmasına ilişkin stratejiler belirlenmiştir.

Antalya Çalıştayı

30-31 Ekim 2013 tarihlerinde Antalya'da, birinci çalıştayın katılımcılarına ilaveten her bir okuldan bir velinin katılımı ile Ortaöğretime Uyum Programı'nın değerlendirmesini yapmak amacıyla değerlendirme çalıştayı düzenlenmiştir. Bu çalıştayda bu araştırma kapsamında elde edilen bulguların paylaşımı yapılmış ayrıca öğretmen, idareci ve velilerin programa ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu çalıştayda Ortaöğretime Uyum Programının değerlendirilmesi SWOT Analizi tekniğiyle yapılmış, programın eksikliklerinin ve uygulama sırasında karşılaşılan aksaklıkların nasıl giderilebileceği tartışılmış; programın sürdürülebilirliğinin ve yaygınlaştırılmasının sağlanmasına yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Bu araştırma kapsamında ve değerlendirme çalıştayı sonucunda elde edilen bulgular aracılığıyla TDE tarafından Ortaöğretime Uyum Programında düzeltmeler yapılmış ve programı uygulamada kullanılacak "Öğretmen Kılavuzu"na son hali verilmiş ayrıca bir de "Uygulama Kılavuzu" hazırlanmıştır.

B. Veri Toplama Yöntemi

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, çalışma kapsamında geliştirilen **Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu** (öğrenci, veli ve öğretmenler için üç ayrı form) ve **Ortaöğretime Yeni Başlayanlar için Değerlendirme Formu** aracılığıyla toplanmıştır.

Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu

Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu öğrenci, veli ve öğretmenler için olmak üzere üç ayrı formdan oluşmakta ve katılımcıların cinsiyeti, programa katılma durumu ile ilgili maddelerin yanı sıra uyum programının organizasyonuna ve hedeflerine ulaşma derecesine ilişkin görüşlerin alındığı maddelerden oluşmaktadır. Programı değerlendirmeye dönük katılımcıların görüşlerinin alındığı maddeler üçlü Likert (Katılmıyorum, Kısmen Katılıyorum ve Katılıyorum) tipindedir. Öğrenci ve öğretmen formu 24, veli formu ise 21 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca bu formlarda uyum programının yararlarına, program süresince karşılaşılan aksaklıklara ve programın verimli hale getirilmesi için önerilere ilişkin üç açık uçlu soru yer almaktadır. (bk. Ek-1, Ek-2, Ek-3)

Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler için Değerlendirme Formu

Uygulamanın yapıldığı pilot okullardan alınan 6 okul (Deney Grubu) ve herhangi bir uygulama yapılmadan liseye başlayan öğrencilerin bulunduğu benzer özellikteki 6 okulu (Kontrol Grubu) karşılaştırmak için kullanılan **Ortaöğretime Yeni Başlayanlar için Değerlendirme Formu** da araştırma kapsamında geliştirilmiş, üçlü Likert tipinde 17 maddeden ve okulun ilk günü yaşanan duygulara ve okuldan beklentilere ilişkin iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

İkinci araştırma kapsamında deney ve kontrol grubundaki okullar arasında karşılaştırma yapmak için Ortaöğretime Yeni Başlayanlar için Değerlendirme Formu üzerinde faktör analizi yapılarak toplam bir puan alınıp alınamayacağı analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda formdaki maddelerin tek bir boyut altında toplandığı görülmüştür. Ancak 5 ve 13. maddelerin faktör yük

değerlerinin .30'un altında olması dolayısıyla çıkarılmasına karar verilmiş ve madde çıkarıldıktan sonra tekrar yapılan analiz sonucunda tek boyutun, toplam varyansın %51'ini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan analizde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayısının bire yaklaştıkça güvenilirliğin arttığı ve sosyal bilimler için .70 ve üzerinin yeterli kabul edildiği göz önüne alındığında bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler için Değerlendirme Formunun analiz sonrası hali toplam 15 maddeden oluşmakta ve maddeler "Katılmıyorum 1", "Kısmen Katılıyorum 2" ve "Katılıyorum 3" olarak toplanmaktadır. (16. madde ters kodlanmaktadır) Alınan yüksek puan, okula uyum sağlama düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Deney ve kontrol grubundaki okulların toplam puanlarının karşılaştırılmasında formun analiz sonrası hali kullanılmış, öğrencilerin her bir maddeye verdikleri yanıtların dağılımının karşılaştırılmasında ise formun ilk hali kullanılmıştır (bk. Ek-4).

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamındaki veriler, okullarda Ortaöğretime Uyum Programı uygulandıktan sonra, diğer bir ifade ile üç günün sonunda değerlendirmeye ilişkin görüşlerin saptanması yoluyla ve deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılmasına yönelik veriler ise 2013-2014 eğitim ve öğretim yılının ikinci haftasında pilot okulların okul rehber öğretmenlerinin koordinatörlüğünde toplanmıştır.

C. Örneklem

Birinci araştırma kapsamında örneklem sayısı, öğrenci ve veliler için % 95 güven düzeyi ve % 5 güven aralığı ile hesaplanmıştır. Öğretmenler için pilot okullarda görev yapan tüm yönetici, okul rehber öğretmeni ve 9. sınıf rehber öğretmenleri örnekleme dâhil edilmiştir. Bu kapsamda toplamda 630 öğrenci (9. sınıf), 594 veli ve 139 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak rastgele bir şekilde öğrenci ve velilere ulaşılmıştır. Örnekleme ilişkin sayılar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Birinci araştırma örneklem sayısı

Okul Adı	Öğrenci	Veli	Öğretmen
Afyonkarahisar Atatürk Anadolu Lisesi	57	50	8
Ankara Aysel Yüce Türk Anadolu Lisesi	50	50	9
Bursa Gemlik Anadolu İmam Hatip Lisesi	50	50	11
Giresun Anadolu Lisesi	50	50	6
Hatay İskenderun Anadolu Lisesi	50	50	15
İstanbul Kadıköy Kız Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	32	29	30
İstanbul Pendik Güllübağlar İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	56	36	8
İstanbul Pendik Ömer Çam Anadolu İmam Hatip Lisesi	50	50	12
Mardin Nusaybin Emire Gözü Anadolu Lisesi	75	75	10
Rize İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	55	55	13
Sivas Gürün Anadolu Lisesi	50	50	11
Yozgat İstiklal Anadolu Lisesi	55	49	6
Toplam	630	594	139

İkinci araştırmanın örneklemini belirlemek için deney grubundaki okullardan 6 tanesi seçilmiş ve bu 6 okula benzer özelliklere sahip aynı ilde bulunan 6 okul kontrol grubu okulları olarak saptanmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile deney grubundaki okullardan 212 ve kontrol grubundaki okullardan 211 kişi olmak üzere (N=425) 9. sınıf öğrencisine ulaşılmıştır. İkinci araştırmaya ait örneklem sayıları Tablo 3'te verilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin %58'ini (244) erkek öğrenciler, %42'sini (179) kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunda Bulunan Okullar ve Örneklem Sayıları

Deney Grubu	
Okul	Öğrenci sayısı
İstanbul Kadıköy Kız Teknik Meslek Lisesi	36
İstanbul Pendik Ömer Çam Anadolu İmam Hatip Lisesi	35
Rize İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	35
Yozgat İstiklal Anadolu Lisesi	35
Ankara Ayrancı Aysel Yüçetürk Anadolu Lisesi	34
Giresun Anadolu Lisesi	37
Toplam	212
Kontrol Grubu	
Okul	Öğrenci sayısı
İstanbul Maltepe Kız Teknik Meslek Lisesi	36
İstanbul Maltepe Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi	35
Rize Tevfik İleri Endüstri Meslek Lisesi	35
Yozgat Atatürk Anadolu Lisesi	35
Ankara Ömer Seyfettin Anadolu Lisesi	36
Giresun Atatürk Anadolu Lisesi	34
Toplam	211

D. Verilerin Analizi

Birinci araştırma kapsamında elde edilen veriler, frekans ve yüzdeler hesaplanarak analiz edilmiştir. Ayrıca açık uçlu sorulara dayalı olarak elde edilen bulguların analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

İkinci araştırmada ise deney ve kontrol grubunun puanları arasındaki farklılaşmayı test etmek için non-parametrik Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Ayrıca "Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu"nda yer alan tüm maddelere verilen cevaplara ait dağılımlardaki farklılığın anlamlı olup olmadığını belirlemek için Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Yine ikinci araştırmada da açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

III. BÖLÜM

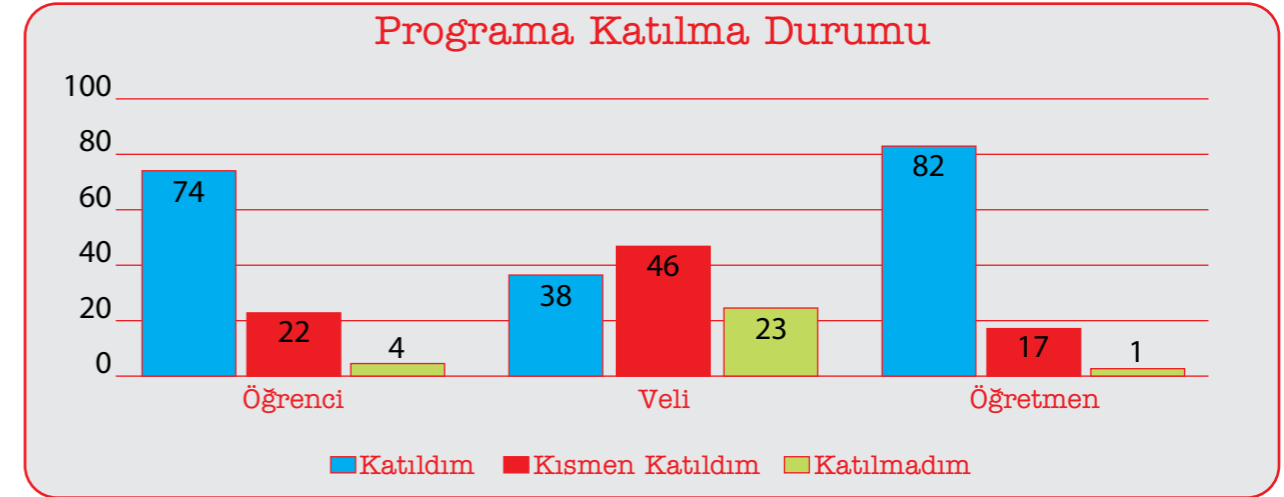
BULGULAR VE YORUM

A. Programın Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğrenci, veli ve öğretmenlerden Ortaöğretime Uyum Programını Değerlendirme Formu aracılığıyla elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk önce öğrenci, veli ve öğretmenlerin programa katılma durumları daha sonra ise sırayla programın niteliği ve organizasyonu ile programın hedeflerine ulaşma durumu ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Programa katılma durumu

Öğrenci, veli ve öğretmenlerin program katılma durumlarına ilişkin bulgular aşağıda Şekil-1'de verilmiştir.

Şekil 1. Programa katılma durumu

Şekilde görüldüğü gibi öğrencilerin %74'ü (469), velilerin %38'i (226) ve öğretmenlerin %82'si (113) programın tümüne katıldığını; öğrencilerin %22'si (168), velilerin %46'sı (272) ve öğretmenlerin %17'si (24) programın bir kısmına katıldıklarını; öğrencilerin %4'ü (23), velilerin %23'ü (96) ve öğretmenlerin %1'i (2) programa katılmadıklarını belirtmiştir.

Programa katılma durumunun özellikle velilerde daha düşük olması, programa katılmama nedenlerinin incelenmesini önemli kılmaktadır. Programa katılmama nedenleri arasında ilk sırada programın yapıldığı zamanda öğrenci veya velinin il/ilçe dışında olması ve yapacak başka işinin olması gelmektedir. Daha sonra ise programdan haberdar olmama ve sağlık sorunları gelmektedir. Bulgular bize öğrenci ve velilerin programa katılma oranlarını en üst düzeye çıkarmak için programa ilişkin bilgilendirmenin önemli olduğunu ve bu bilgilendirmenin zamanında yapılması gerektiğini göstermektedir.

"İstanbul'daydık."

"Şehir dışındaydık."

"Bilmiyordum."

"Çünkü haberimiz yoktu."

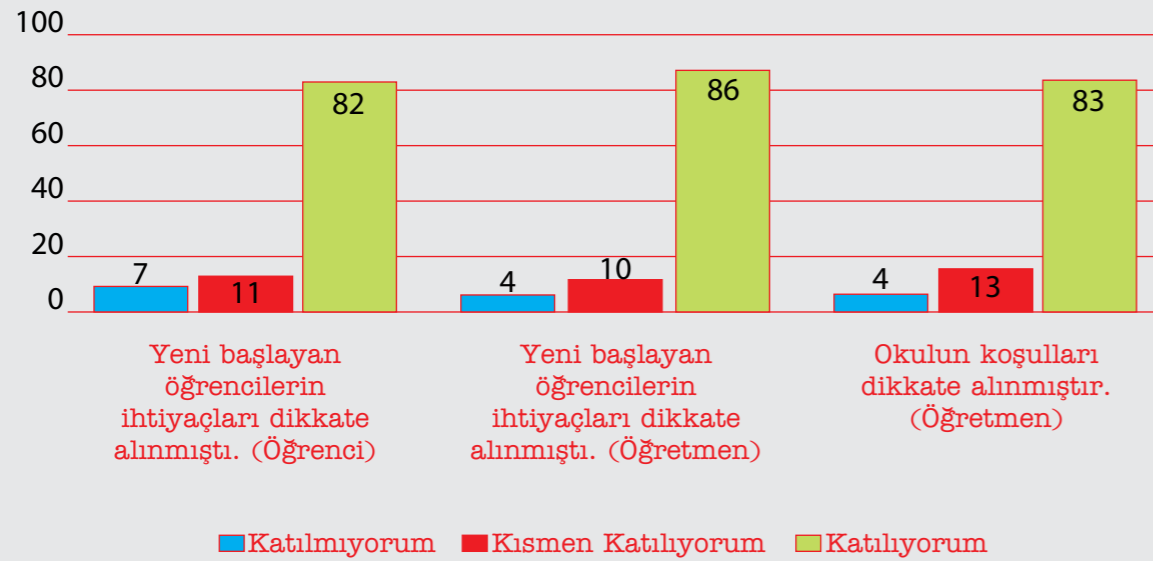
Programın değerlendirilmesinde programın tümüne katılan öğrenciler ile programın tümüne veya bir kısmına katılan veli ve öğretmenlerden elde edilen bulgular kullanılacaktır. Uyum programında veli ve öğretmenlere yönelik etkinliklerin aralıklı olması nedeniyle programa kısmen katıldıklarını belirten veli ve öğretmenlerin görüşleri dikkate alınmış ve analize katılmıştır. İlerleyen sayfalarda programın niteliğinin ve organizasyonunun değerlendirilmesi ile programın hedeflerine ulaşması açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Daha sonra değerlendirme formunda açık uçlu sorulardan programın yararlarına ve program için önerilere ilişkin yanıtlara yer verilmiştir. Katılımcıların açık uçlu sorulardan programın aksayan yönlerine ilişkin cevapları ise nitel sorularla birlikte verilmiştir.

Programın Niteliğinin ve Organizasyonunun Değerlendirilmesi

Aşağıda programın niteliğine ve organizasyonuna ilişkin olarak öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Bireylerde çeşitli davranış veya tutum değişiklikleri oluşturmak için hazırlanan bir programın ilk önce programın hedefkitlelerinin ihtiyaçlarına hitap etmesi ve içinde bulunduğu ortamın koşullarını dikkate alması gereklidir. Okullarca hazırlanan uyum programı bu açıdan değerlendirilecek olursa aşağıda öğrenci ve öğretmenlerin programın öğrencilerin ihtiyaçlarını ve okulun koşullarını dikkate alarak hazırlanmasına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Programı öğrencilerin ihtiyaçları ve okulun koşullarına göre hazırlama

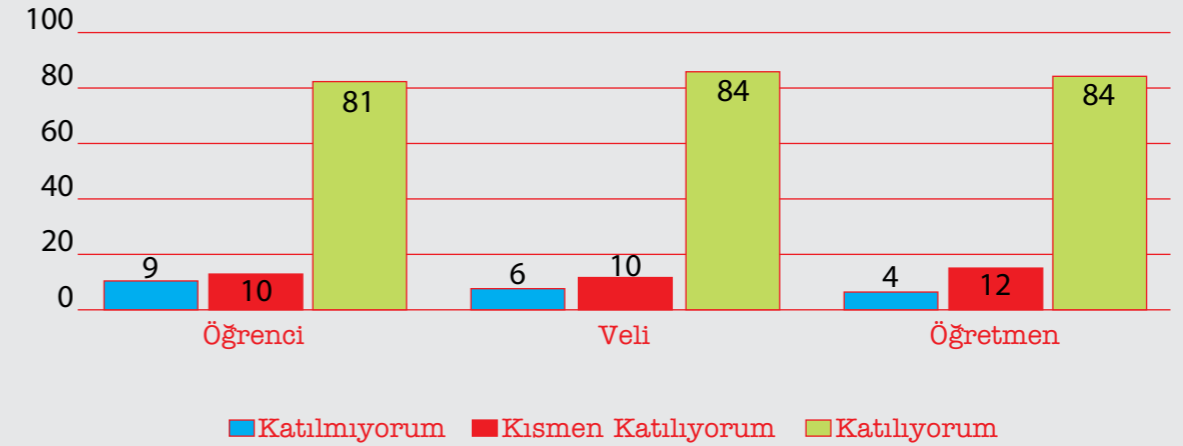

Şekil 2. Programın hazırlanmasında öğrenci ihtiyaçları ve okulun koşullarının dikkate alındığına ilişkin görüşler

Şekilde görüldüğü gibi programın hazırlanmasında öğrencilerin ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı sorulduğunda öğrencilerin sadece %7'si (34) ve öğretmenlerin sadece %4'ü (5) katılmadıklarını belirtmiştir. Büyük çoğunluk ise bu maddeye olumlu tepki vermiştir. Bu bulgular bize okula uyum programının öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verdiğini göstermektedir. Aynı şekilde programın okulun koşullarını dikkate alarak hazırlanması durumuna bakıldığında öğretmenlerin sadece %4'ü (6) katılmadıklarını, %96'sı (131) kısmen veya tamamen katıldıklarını belirtmiştir. Bu bulgular uyum programının hazırlanmasına öğrencilerin ihtiyaçlarının ve okulun koşullarının dikkate alındığını göstermektedir.

Uyum programının hedeflerine ulaşmasında hazırlık sürecinden sonra önemli olan diğer bir süreç de planlama sürecidir. Programın öğrenciler ve veliler için uygun gün ve saatlerde yapılması, hazırlanan plana göre uygulanması, mekânın uygun hâle getirilmesi ve her bir etkinlik için yeterli sürenin ayrılması planlama sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalardır. Aşağıda öğrenci, veli ve öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Program uygun gün ve saatlerde düzenlenmiştir

Şekil 3. Programın zamanlamasının uygunluğuna ilişkin görüşler

Şekilde de görüldüğü gibi öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu okullarda uygulanan programın gün ve saatlerinin uygun olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin %9'u (41), velilerin %6'sı (31) ve öğretmenlerin %4'ü (6) programın gün ve saatlerini uygun bulmadığını ifade etmiştir. Bu bulgular genel olarak programın uygulandığı günlerin ve 09:00-15:00 saatleri arasının uygun olduğunu göstermektedir.

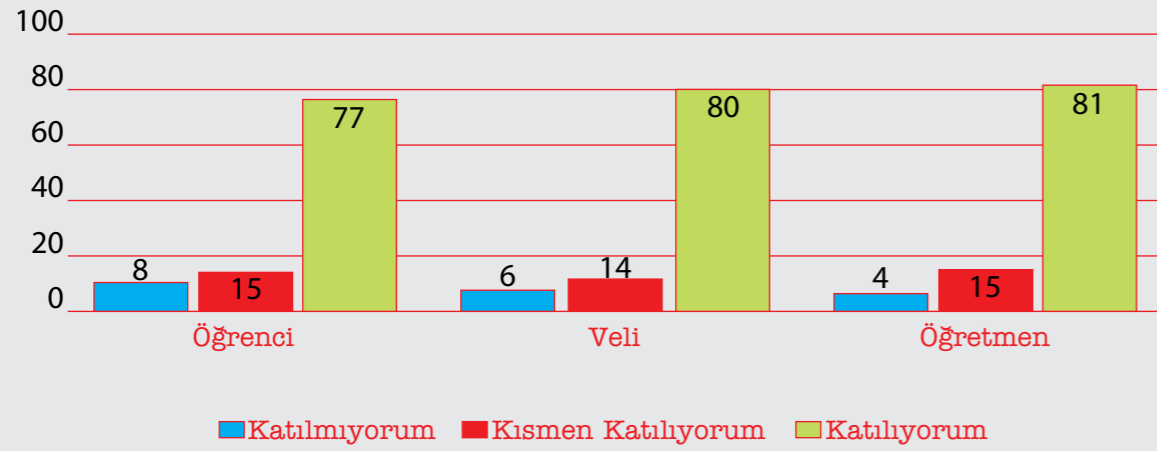
Programda yer alan etkinlikler için ayrılan sürenin yeterli olup olmadığı öğrenci ve öğretmenlere sorulduğunda, öğrenci ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu etkinlikler için yeterli süre ayrıldığını, öğrencilerin %7'si (31) ve öğretmenlerin %2'si (3) etkinlikler için yeterli süre ayrılmadığını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, okulların programlarını uygularken her bir etkinlik için seçtikleri sürenin (ortalama bir saat) yeterli görüldüğünü göstermektedir.

Değerlendirme formunda yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde öğrenci ve velilerin sıklıkla program için daha fazla süre ayrılması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Buna karşın öğretmenlerde ise yanıtlar biraz farklılaşmakta ve öğretmenlerin bir kısmı program için ayrılan üç günlük sürenin fazla olduğunu diğer bir kısmı ise az olduğunu düşünmektedir. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin düşünceleri birlikte değerlendirildiğinde program için ayrılan üç günlük sürenin yeterli olduğu sonucuna varılabilir. Özellikle velilerin yanıtları incelendiğinde üç günlük süre yeterli olmakla birlikte bu süre içerisinde velilere yönelik etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği görülmektedir.

Programın planının iyi bir şekilde yapılması, programın hazırlanan plana göre aksamadan gerçekleştirilmesi ve olası aksaklıklar için alternatiflerin belirlenmesi programın hedeflerine ulaşması açısından son derece kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. Aşağıdaki şekilde öğrenci, veli ve öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Program düzenlenen plana göre aksamadan gerçekleştirilmiştir

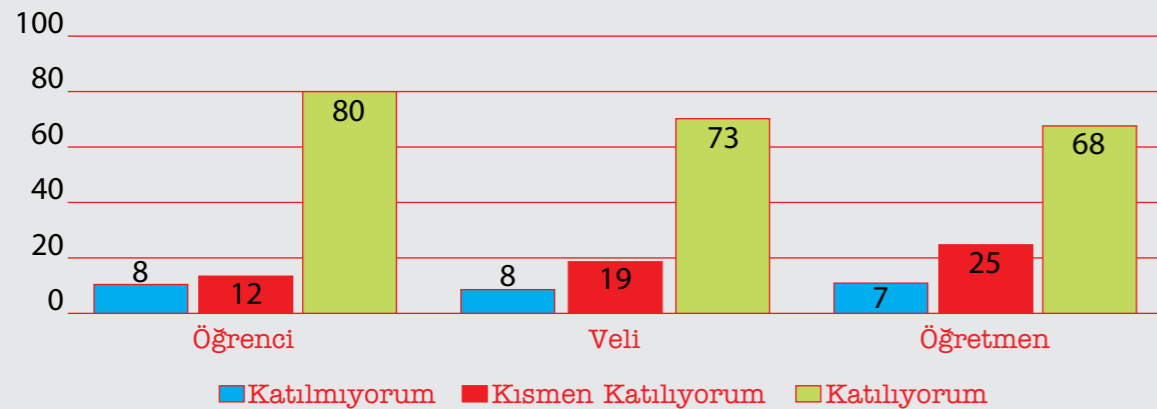

Şekil 4. Programın planlandığı gibi gerçekleştirilme durumuna ilişkin görüşler

Öğrenci, öğretmen ve velilerin büyük çoğunluğu programın planlandığı gibi gerçekleştirildiğini düşünürken öğrencilerin %8'i (38), velilerin %6'sı (29) ve öğretmenlerin %4'ü (5) programın planlandığı gibi gerçekleşmediğini düşünmektedir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde okulların uyguladığı programda davet edilen protokolün geç kalması veya gelmemesi, okul birimlerini gezerken aynı anda birden fazla sınıfın bir yerde olması gibi durumların planda aksamalara yol açtığı ifade edilmektedir. Bu nedenle olası aksaklıkların yaşanmaması için okullar programlarında olası gecikmelere karşı alternatif planlar oluşturmalıdır. Ayrıca öğretmenlerin bu hususta belirttiği önemli bir durum da okulların hazırlık yapmaları için yeterli sürelerinin bulunmamasıdır. Bu nedenle gelecek uygulamalarda aynı sorunla karşılaşılması için gerekli planlama ve hazırlıkların bir önceki eğitim ve öğretim yılının sonlarına doğru başlatılması gerekli görülmektedir.

Planlama sürecindeki diğer bir önemli nokta, programın uygulanacağı mekânın uygun ve yeterli hâle getirilmesidir. Katılımcıların sayısına uygun bir büyüklükte mekânın, oturma düzeninin hazırlanması, ortamın sıcaklığının uygun hâle getirilmesi, ışıklandırmanın yapılması, teknolojik aletlerin çalışır halde olması, mekân içinde yeterli yönlendirmelerin yapılması vb. ön hazırlıklar uygulama sırasında çıkabilecek aksaklıkların önlenmesinde önemlidir. Programın bu açıdan değerlendirilmesine ilişkin görüşler aşağıda Şekil 5'te yer almaktadır.

Programın uygulandığı mekânlar yeterli ve uygun özelliklere sahiptir

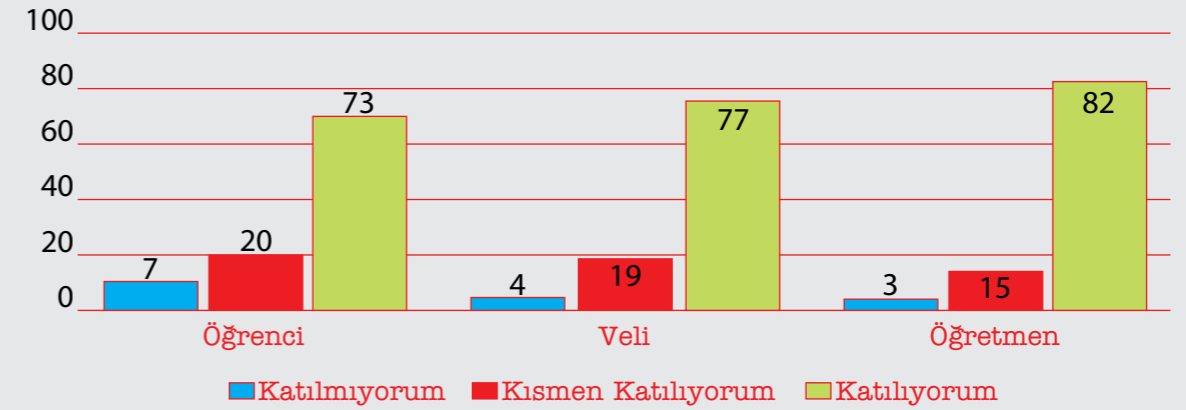

Şekil 5. Programın uygulandığı mekânların durumuna ilişkin görüşler

Programın uygulandığı mekânların yeterliliğine ve uygunluğuna ilişkin bulgulara bakıldığında öğrencilerin sadece %8'i (38), velilerin yine %8'i (39) ve öğretmenlerin %7'si (10) programın uygulandığı mekânların yeterli ve uygun özelliklere sahip olmadığını belirtmiştir. Şekilde görüldüğü gibi öğretmen ve velilerin bu maddeye kısmen katılma oranları diğer maddelere göre daha fazla orandadır. Açık uçlu sorulara verilen "bazı okullarda tadilat ve temizlik işlerinin devam ettiği" ve "teknolojik aletlerin kullanılmasında sorunlar yaşandığı"na ilişkin yanıtlar, planlama sürecinde mekânın yeterliliğinin özellikle dikkate alınması ve gerekli kontrollerin yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

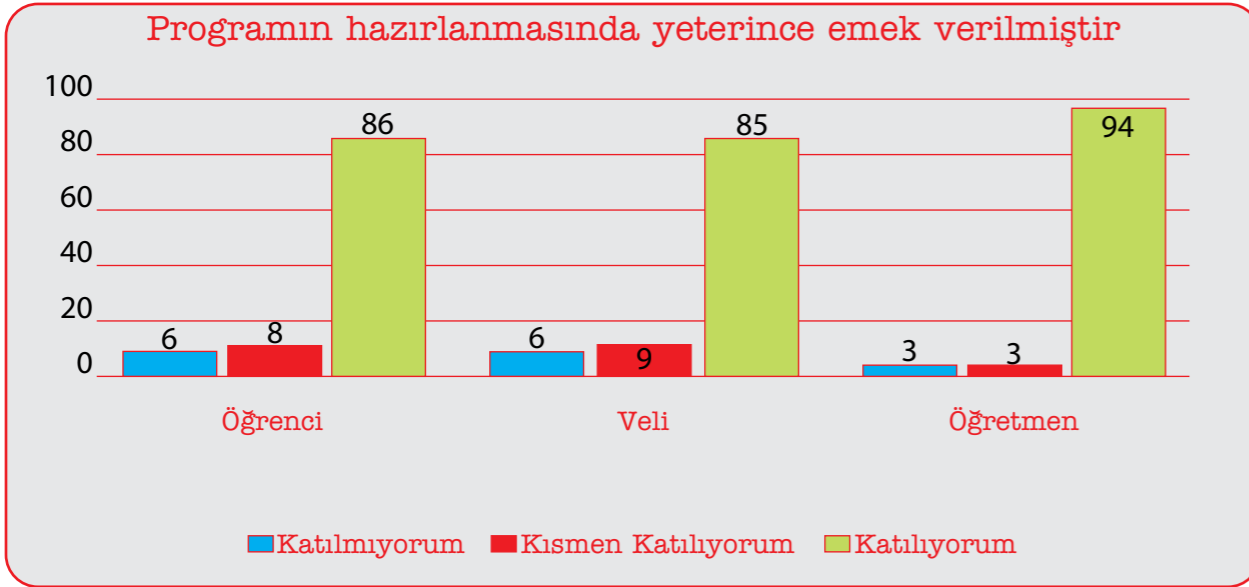
Programın etkililiğini sağlamak için planlama ve hazırlık aşamalarıyla birlikte önemli olan diğer bir husus da programa katılımın azami şekilde sağlanmaya çalışılmasıdır. Bunu sağlamak için öğrenci ve velilerin program öncesinde uygun yollarla bilgilendirilmesi, programın tanıtımının yapılması ve programın akışı ile ilgili bilgi verilmesi gereklidir. Şekil 6'da öğrenci, öğretmen ve velilerin programa katılımın sağlanmasında gerekli öznenin gösterilip gösterilmediğine ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Öğrencilerin ve velilerin programa katılımına özen gösterilmiştir

Şekil 6. Öğrenci ve velilerin programa katılımına özen gösterilmesine ilişkin görüşler

Şekilde görüldüğü gibi öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğrenci ve velilerin programa katılımına özen gösterildiğini düşünürken öğrencilerin %7'si (32), velilerin %4'ü (22) ve öğretmenlerin %3'ü (4) öğrenci ve velilerin programa katılımına özen gösterildiğini düşünmediklerini belirtmiştir. Bu madde de "Kısmen Katılıyorum" seçeneğini işaretleyenlerin oranının %15-20 arasında olduğuna dikkat çekmektedir. Yukarıda incelenen programa katılmama nedenlerine bakıldığında öğrenci ve velilerin bir kısmının programdan haberdar olmaması veya geç haberlerinin olması bu durumu etkilemiş olabilir. Aynı bulgulara açık uçlu sorulara verilen cevaplarda da rastlanmıştır. Öğrenci ve velilerin bir kısmı programdan zamanında haberlerinin olmadığını ve bu nedenle programa katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda katılımın tam olmaması nedeniyle tam kaynaşma sağlanamaması bir eksiklik olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle programın içeriğinin ve zamanının bildirilmesine ilişkin çalışmaların iyi bir şekilde planlanması son derece önemli görülmektedir. Programa katılım ile ilgili farklı bir boyut da öğretmenlerin ve öğrencilerin açık uçlu sorulara verdiği yanıtlarda ortaya çıkmaktadır. 9. sınıf rehber öğretmenleri dışındaki öğretmenlerin programa istenilen düzeyde katılmadığı sıklıkla ifade edilmiştir. Bu nedenle okullar programlarını hazırlarken tüm okul yaklaşımını esas alarak ilgili herkesin programda yer almasını sağlamalıdır.

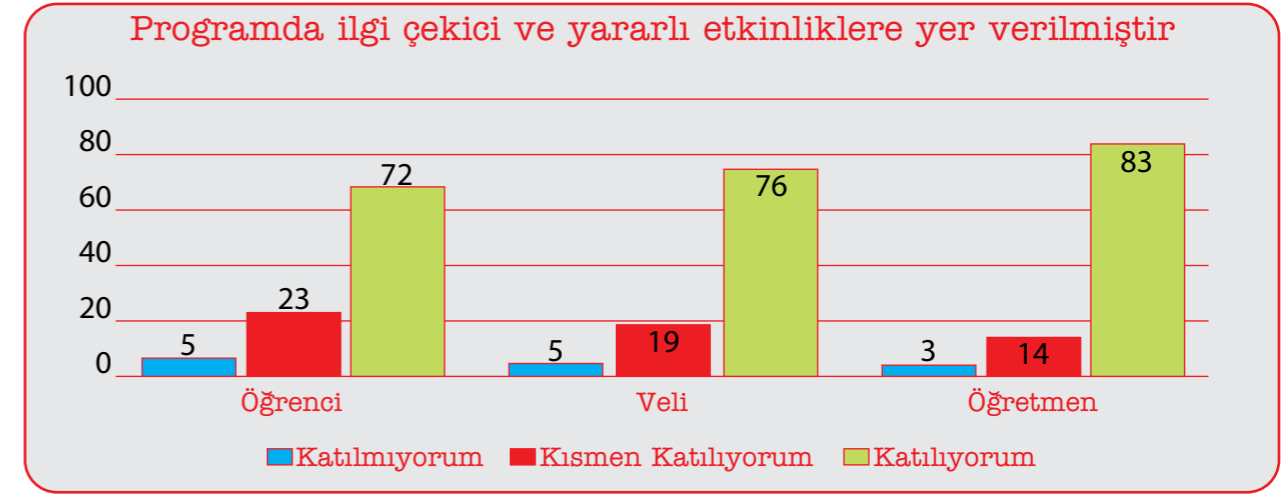
Şekil 7. Program hazırlanmasında verilen emeğe ilişkin görüşler

Şekil 7 incelendiğinde öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun programın hazırlanmasında yeterince emek verildiğini düşündüğü görülmektedir. Bulgular, programın hazırlanması sırasında öğretmen ve yöneticilerin göstermiş olduğu çabaların öğrenci ve veliler tarafından yeterli görüldüğünü göstermektedir.

“Program süresince görevliler, aile ve öğrencilerle yeterli düzeyde ilgilenmiştir” maddesine öğrencilerin % 83’ü (384), velilerin %77’si (383) katılıyorum; öğrencilerin %10’u (46), velilerin % 17’si (82) kısmen katılıyorum ve öğrencilerin %7’si (33), velilerin %6’sı (29) katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgularda görüldüğü gibi öğrenci ve velilerin büyük çoğunluğu program süresince görevlilerin kendileri ile yeterli düzeyde ilgilendiklerini ifade etmiştir. Velilerde “Kısmen Katılıyorum” maddesinin biraz daha yüksek oranda olması (%17, n:82) okulların hazırlanmış oldukları programda veliler için sınırlı etkinliklerin bulunması ve planlama sürecinde aksakların yaşanması ile açıklanabilir.

Aynı zamanda velilerin, öğretmenleri programdaki etkinlikleri uygulama açısından yeterli görüp görmediklerine bakıldığında velilerin az bir kısmı, %4’ü (21) yeterli görmediklerini belirtmiştir. Büyük çoğunluğu ise öğretmenleri etkinlikleri uygulama açısından yeterli düzeyde gördüklerini belirtmiştir.

Programın hedefine ulaşmasında en önemli noktalardan biri içeriğinin yeterli ve uygun olmasıdır. Program içerisinde yer alan etkinliklerin amaca yönelik ve yararlı olması, öğrenci ve velilerin dikkatini çekecek şekilde olması bu süreçte dikkat edilmesi gereken noktalardandır. Öğrenci, veli ve öğretmenlere programda yer alan etkinliklerin yararlı ve ilgi çekici olup olmadıkları sorulduğunda öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu olumlu yanıt vermiştir. Buna ilişkin bulgular aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 8. Programda ilgi çekici ve yararlı etkinliklere yer verilmesine ilişkin görüşler

Şekilde de görüldüğü gibi öğrencilerin sadece % 5’i (26), velilerin % 5’i (26) ve öğretmenlerin % 3’ü (4) programda ilgi çekici ve yararlı etkinliklere yer verilmediğini düşündüklerini belirtmiştir. Buna karşın büyük çoğunluğu programdaki etkinlikleri yararlı ve ilgi çekici bulduklarını belirtmiştir. Ancak “Kısmen Katılıyorum” seçeneğini işaretleyenlerin oranının yüksek olması (öğrencilerde %23, velilerde %19 ve öğretmenlerde %14) dikkat çekmektedir. Bu bulgulara göre hem etkinliklerin seçiminde hem de uygulanmasında, öğrencilerin okula uyum sağlamalarına yardımcı olma amacının temele alınması gerekmektedir. Program içeriği ve programda yer alan etkinliklere ilişkin açık uçlu sorularda belirtilen yanıtlar incelendiğinde yukarıda katılımın sağlanması konusunda değinildiği gibi bazı etkinliklere alan öğretmenlerinin de katılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda velilere yönelik içeriğin de daha fazla düzeyde olabileceği sıklıkla belirtilmiştir. Etkinlikler hakkında ise farklı görüşler bulunmaktadır; bazıları etkinlikleri öğrencilerin yaşına uygun bulmazken bazıları ise etkinlikleri eğlenceli bulmaktadır. Bu durum etkinliklerin uygulama sürecinde amaca uygun bir şekilde yürütülmesinin ve etkinlikler içerisinde yer alan oyunlardan sonra bu oyunlarla etkinliğin amacını birleştiren değerlendirme sürecinin yapılmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Aksi takdirde etkinlikler sadece bir oyun olarak görülebilir. Ancak yukarıdaki bulgular genel olarak öğrenci, veli ve öğretmenlerin etkinlikleri ilgi çekici ve yararlı bulduğunu göstermektedir.

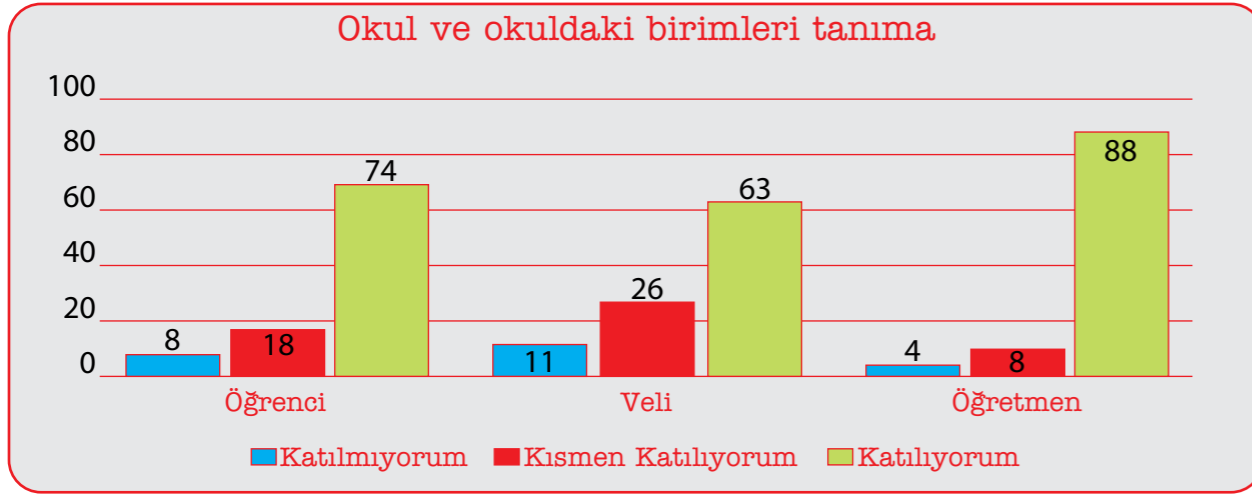
Programın Hedeflerine Ulaşma Derecesi Açısından Değerlendirilmesi

Ortaöğretime Uyum Programı, programın kapsamını oluşturan;

- Öğrenci ve velilerin okul hakkında bilgilendirilmesi,
- Uyumu kolaylaştıran becerilerin kazandırılması,
- Akademik gelişimin desteklenmesi boyutları açısından öğrenci, öğretmen ve velilerin görüşlerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu boyutlar açısından elde edilen sonuçlar aşağıdadır.

a) Öğrenci ve velilerin okul hakkında bilgilendirilmesi:

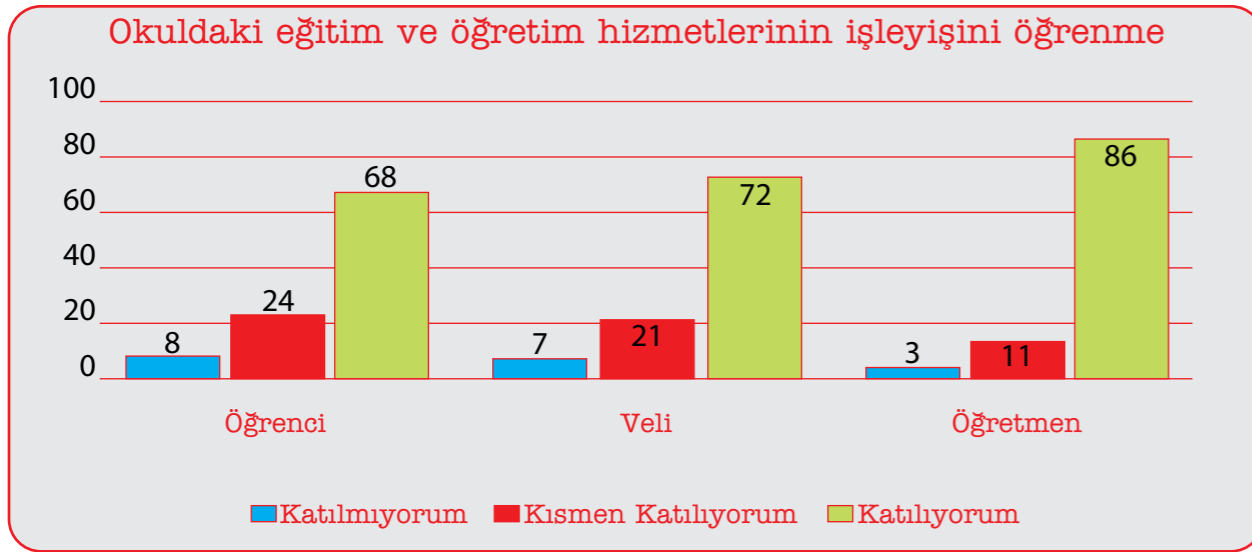
Ortaöğretime Uyum Programı’nın bu boyut altında öğrenci ve velilerin okul yöneticileri, öğretmenler ve okul personeli ile tanışması, okulu ve bölümlerini tanıması, okulda verilen hizmetlere, yönetmelik ve kurallara ilişkin bilgilendirilmesi amaçlarına ulaşma derecesi açısından değerlendirilmesine ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Şekil 9. Okulu ve okuldaki birimleri tanımaya ilişkin bulgular

Şekil 9'da görüldüğü gibi öğrenci, öğretmen ve velilerin büyük çoğunluğu programın, öğrencilerin ve velilerin okulu ve okuldaki birimleri tanımalarını sağlamada başarılı olduğunu belirtmekte öğrencilerin sadece %8'i (37), velilerin %11'i (54) ve öğretmenlerin %4'ü (5) programın okulu ve birimlerini tanımada yardımcı olmadığını düşünmektedir. Velilerin içerisinde "Kısmen Katılıyorum" seçeneğini işaretleyenlerin oranının daha fazla olması ise okulların hazırladıkları programlarda velilere yönelik sınırlı sayıda etkinlikler düzenlemesi ile açıklanabilir. Ancak velilerin de okulu, okulun birimlerini ve işlevlerini tanımalarının önemli olduğu göz önüne alınarak sonraki yıllarda hazırlanacak programlarda velilere yönelik etkinliklere daha ağırlıklı olarak yer verilmelidir.

Öğrenci ve velilerin fiziksel olarak okulu tanımaları kadar önemli olan diğer bir konu da okulda sunulmakta olan eğitim ve öğretim hizmetlerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin, okuldaki eğitim ve öğretim hizmetlerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi olması ile ilgili maddeye verdikleri yanıtlar Şekil 10'daki grafikte sunulmuştur.

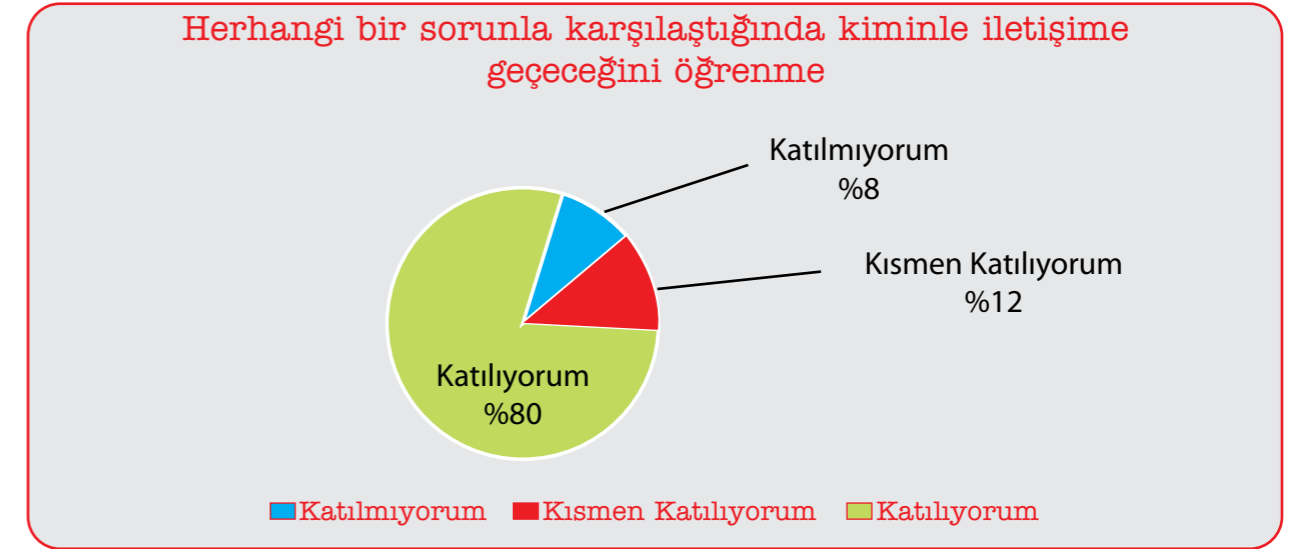

Şekil 10. Okuldaki eğitim ve öğretim hizmetlerinin işleyişini öğrenmeye ilişkin bulgular

"Öğrenci ve velilerin okuldaki eğitim ve öğretim hizmetlerinin ve okul birimlerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi olması" maddesine öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu katılıyorum veya kısmen katılıyorum şeklinde cevap verirken öğrencilerin sadece %8'i (36), velilerin %7'si (35) ve öğretmenlerin %3'ü (4) katılmıyorum seçeneği ile cevap vermiştir. Bu bulgular programın, okuldaki eğitim ve öğretim hizmetlerinin işleyişi hakkında öğrenci ve velileri bilgi sahibi yaptığını göstermektedir.

Aile ile okul arasında ilişki kurulmasında ve eğitime aile katılımının sağlanmasında okul rehberlik servisinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle ailelerin okul rehberlik servisinin hizmetleri hakkında bilgilendirilmesini sağlamak uyum programının amaçları açısından da gereklidir. Araştırma kapsamında velilerin, "Okul rehberlik servisinin hangi tür hizmetleri sunduğunu öğrendim." maddesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde %60'ı katıldıklarını, %28'i kısmen katıldıklarını ve %13'ü ise katılmadıklarını belirtmiştir. Bulgular bize velilerin çoğunluğunun okul rehberlik servisinin hizmetleri hakkında bilgi sahibi olduğunu ve programın bu açıdan da faydalı olduğunu göstermektedir.

Veliler açısından okulu ve öğretmenleri tanıma kadar önemli olan bir diğer konu da herhangi bir sorun yaşandığında kiminle iletişime geçileceği hakkında bilgi sahibi olunabilmesidir. Bu sayede veliler, öğrencinin psikolojik ve akademik bir sorunu olduğunda daha hızlı ve etkili bir şekilde yardım alabilirler. Aşağıda bu durumla ilgili bulgular yer almaktadır.

Şekil 11. Velilerin herhangi bir sorunla karşılaştığında kiminle iletişime geçeceğini öğrenmesine ilişkin bulgular

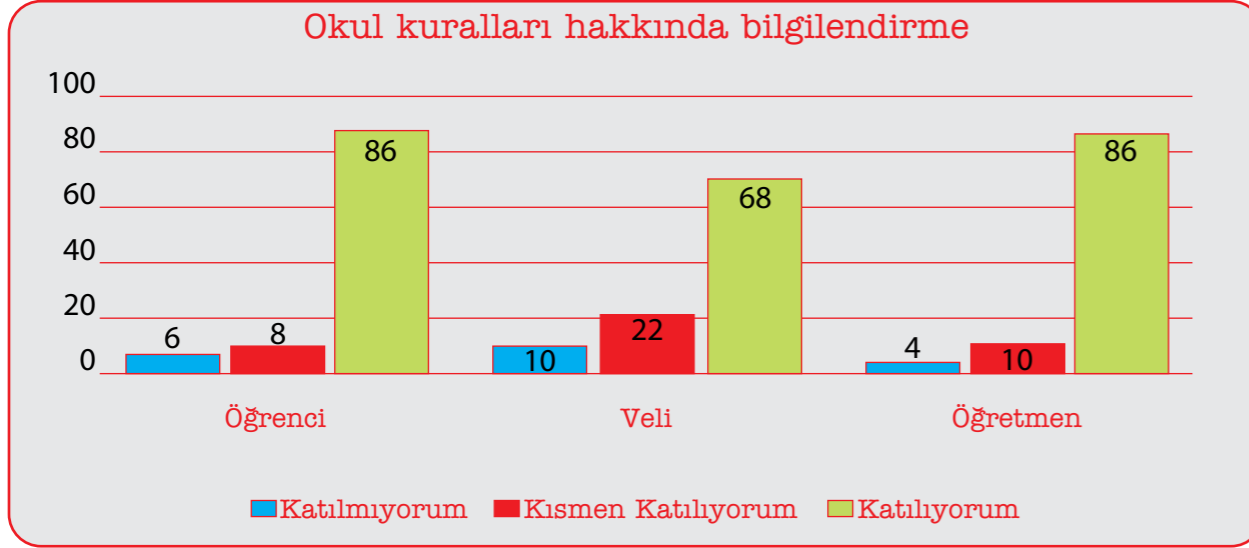
Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi sadece velilerin %8'i (39) herhangi bir sorun durumunda kiminle iletişime geçeceğini öğrenmediğini ancak %92'si (452) öğrendiğini belirtmiştir. Bu bulgular bize program sayesinde velilerin hem öğretmenlerle tanıştığını hem de kiminle hangi konuda görüşebileceğini öğrendiğini göstermektedir. Bu durumun, ailelerin eğitime katılımının sağlanmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin kendini tanımada, geliştirmesinde ve sosyalleşmesinde faydalı bir hizmet olan sosyal kulüpler hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olması da önemlidir. Programı bu açıdan değerlendirecek olursak "Okuldaki çeşitli sosyal kulüplerin işleyişi hakkında yeterli düzeyde bilgi edindim." maddesine öğrencilerin %53'ü (242) katılıyorum, %36'sı (166) kısmen katılıyorum ve

% 11'i (51) katılmıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun sosyal kulüpler hakkında bir şekilde bilgi sahibi olduğunu belirtmesine rağmen bu maddeye kısmen katıldığını belirten öğrencilerin oranı da yüksektir. Bu bulgular bize uyum programının sosyal kulüpleri tanıtmada genel olarak başarılı olduğunu ancak sosyal kulüplerin tanıtılması ile ilgili etkinliklere daha fazla düzeyde yer verilmesi gerektiğini göstermektedir.

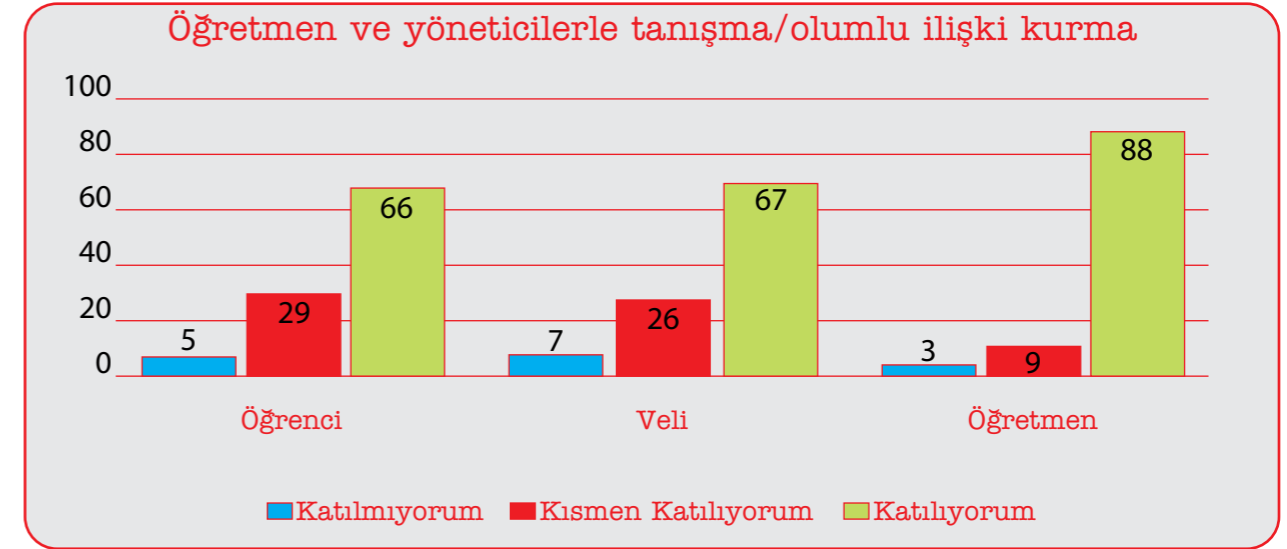
Öğrenci ve velilerin okul kuralları hakkında bilgi sahibi olması da okula kolay bir şekilde uyum sağlama açısından ve dolayısıyla da uyum programı açısından önemli bir kazanımdır. Program sayesinde öğrenci ve velilerin okul kuralları hakkında bilgi sahibi olduğuna ilişkin öğrenci, veli ve öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır.

Şekil 12. Okul kuralları hakkında bilgileneleme ilişkin bulgular

Şekilde görüldüğü gibi öğrencilerin okul kuralları hakkında bilgi sahibi olduğuna, öğretmenlerin ve öğrencilerin büyük çoğunluğu katıldığını veya kısmen katıldığını belirtirken küçük bir kısmı ise katılmadıklarını belirtmiştir. Velilerin %68'i okul kuralları hakkında bilgi sahibi olduklarına ilişkin maddeye katıldığını, %22'si kısmen katıldığını ve %10'u katılmadığını ifade etmiştir. Veliler içerisinde kısmen katıldığını belirtenlerin oranının yüksek olması yine, programda velilere yönelik sınırlı sayıda etkinlik bulunması ile açıklanabilir. Bu nedenle velilere okulun kuralları ve ilgili yönetmelikler hakkında bilgi verici etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.

Uyum programının okulu ve birimleri, okuldaki eğitim ve öğretim sürecini tanıtmaya kadar önemli olan diğer bir amacı da öğrenci ve velilerin öğretmenler, yöneticiler ve okul personeli ile tanışmasını sağlamak ve öğrencilerle öğretmenler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasını desteklemektir. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında genel olarak bu amaca ulaşıldığı görülmektedir.

Şekil 13. Öğretmen ve yöneticilerle tanışma / olumlu ilişki kurmaya ilişkin bulgular

Şekil 13'te görüldüğü gibi "Program öğrenciler ile öğretmen/yöneticiler arasında olumlu ilişkiler kurulmasına destek olmuştur." maddesine öğrencilerin %66'sı (305) ve öğretmenlerin %88'i (117) katıldıklarını, öğrencilerin %29'u (135) ve öğretmenlerin 9'u (12) kısmen katıldıklarını, öğrencilerin 5'i (24) ve öğretmenlerin 3'ü (4) katılmadıklarını belirtmiştir. Velilerin öğretmen ve yöneticiler ile tanışmasının sağlanması konusunda da velilerin %67'si (330) katıldıklarını, %26'si (127) kısmen katıldığını ve %7'si (37) katılmadığını belirtmiştir. Yukarıdaki benzer şekilde, "Aileler ile öğretmenler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamıştır." maddesine öğretmenlerin %78'i katılıyorum (104), %18'i kısmen katılıyorum ve %4'ü katılmıyorum şeklinde cevaplandırmıştır. Bulgular genel olarak programın, öğrenci ve veliler ile öğretmen ve yöneticilerin tanışmasına ve aralarında olumlu ilişkilerin kurulmasına destek olduğunu göstermektedir. Ancak özellikle Şekil 19'da görüldüğü gibi öğrencilerin ve velilerin daha fazla düzeyde "kısmen katılıyorum" seçeneğini işaretlemelerinin nedeni, okullarda uyum programına 9. sınıf rehber öğretmeni dışındaki alan öğretmenlerinin yeterli düzeyde dâhil edilmemesi olabilir. Bu nedenle programa okuldaki tüm öğretmenlerin ve yöneticilerin katılması son derece önemlidir.

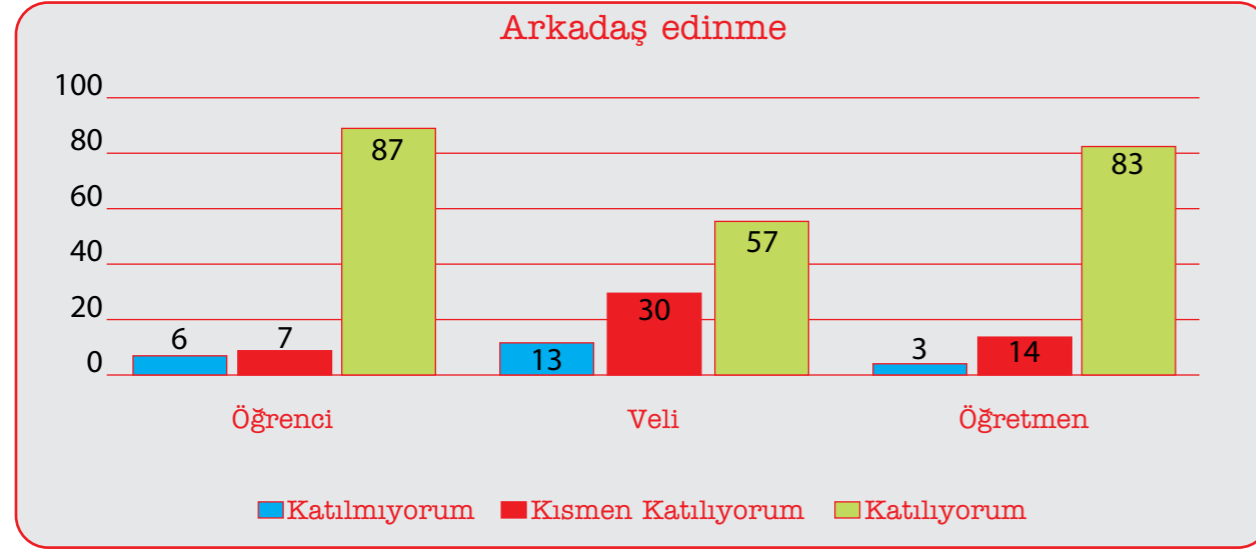
Öğrencilerin öğretmen ve yöneticiler dışında diğer okul personeli ile tanışıp tanışmadığı incelenecek olursa "Okul personeli ile tanıştım ve görevleri hakkında bilgi sahibi oldum." maddesine öğrencilerin %53'ü (246) katıldığını, %33'ü (153) kısmen katıldığını ve %14'ü (65) katılmadığını belirtmiştir. Elde edilen bulgular, bu maddenin diğer maddelere göre daha az düzeyde olumlu şekilde cevaplandırıldığı göz önüne alınırsa okullarda uygulanan programın öğrencilerin okul personeli ile tanışmasında kısmen yararlı olduğunu göstermektedir. Bu durum, bazı okulların ya okul personeli ile öğrencilerin tanışmasını sağlayacak etkinliklere yer vermediğini ya da bu amaçla gerçekleştirilen etkinliklerin yeterli düzeyde uygulanmadığını göstermektedir. Bu nedenle öğrencilerin okula uyum sağlamalarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için, okulun ve birimlerinin, öğretmen ve yöneticilerin tanıtılması ile ilgili etkinliklere okulun diğer personeli de dâhil edilmelidir.

b) Uyumu kolaylaştıran becerilerin kazandırılması:

Ortaöğretime Uyum Programı'nın bu boyut altındaki amaçları arasında öğrencilerin birbirleri ile rahat bir ortamda tanışmasını, arkadaş edinmesini sağlamak ve bu sayede olumlu iletişim becerileri kazanmalarına, sosyalleşmelerine ve okulun ilk günlerinde oluşan stres ve kaygı ile baş edebilmelerine yardımcı olmak yer almaktadır.

Öğrencilerin okul yaşamına uyum sağlamasında ve sosyalleşmesinde arkadaş edinme en önemli faktörlerden biridir. Öğrenciler rahat bir şekilde arkadaş edindikçe daha kolay bir şekilde okula alışmaktadırlar. Bu nedenle bir uyum programından beklenen de öğrencilerin birbirlerini tanımasını ve kaynaşmasını sağlamaktır. Arkadaş edinmeyi sağlama açısından öğrenci, öğretmen ve velilerin programla ilgili görüşleri aşağıda yer almaktadır.

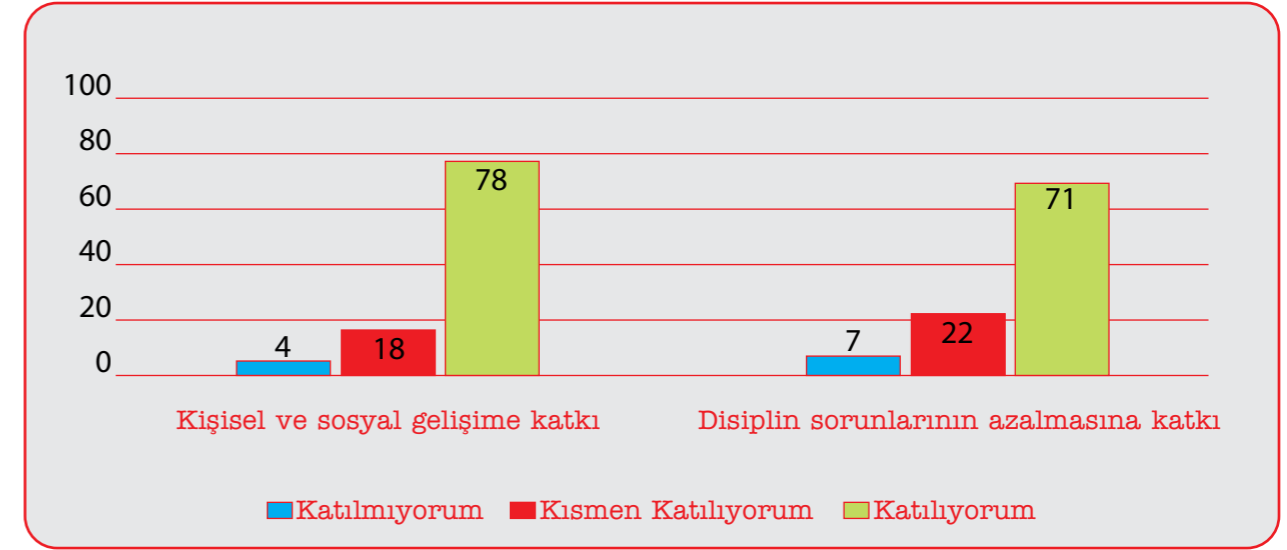

Şekil 14. Arkadaş edinmeye ilişkin bulgular

Şekilde görüldüğü gibi öğrenci ve öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin yaklaşık %94'ü (435) ve öğretmenlerin ise %97'si (130), uyum programı sayesinde, öğrencilerin birbirleri ile tanıştığı ve arkadaşlıklar kurduğunu ifade etmektedir. Veliler ise program kapsamında "Diğer veli ve öğrencilerle tanışıp kaynaşma fırsatı buldum." maddesine %57 (280) katılıyorum, %30 (146) kısmen katılıyorum ve %13 (66) katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu bulgular okullarda uygulanan uyum programının özellikle öğrencilerin arkadaşları ile tanışmasında ve arkadaşlıklar kurmasında yararlı olduğunu göstermektedir. Yine aynı şekilde öğrenciler kadar olmasa bile, programın velilere de birbirleri ve öğrencilerle tanışıp etkileşime girme fırsatı verdiği görülmektedir. Bu nedenle okul ile aile arasındaki bağları güçlendirmek adına velileri bir araya getirecek etkinliklerin uyum programı kapsamında veya eğitim ve öğretim dönemi içerisinde gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.

Öğrencilerin yeni girdikleri ve yabancı oldukları bir ortamda, kolay bir şekilde arkadaşlık kurabilmesi, onların okulun ilk günlerindeki psikolojik ve duygusal durumlarına olumlu bir şekilde yansımaları beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilere okulun ilk günleri nasıl hissettikleri sorulduğunda "Okulun ilk günlerinde kendimi genel olarak iyi hissettim." maddesine öğrencilerin sadece %9'u (42) katılmadıklarını, %24'ü (111) kısmen ve %66'sı (311) katıldıklarını belirterek cevap vermiştir. Bu bulgular, daha endişeli ve kaygılı geçmesi beklenen okulun ilk günlerinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun, bu program sayesinde kendilerini daha iyi hissettiklerini göstermektedir. Bu durumun da öğrencilerin hem akademik hem de kişisel ve sosyal gelişimine yararlı olacağı söylenebilir.

Uyum programının öğrencilerin arkadaş edinmesi ile birlikte kişisel ve sosyal gelişimleri, çevresi ile olumlu iletişim kurabilmeleri, kendilerini daha iyi bir şekilde ifade edebilmeleri açısından da yararlı olabileceği düşünülebilir. Öğretmenlerin programdan bu açıdan beklentileri aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

Şekil 15. Programın öğrencilerin kişisel, sosyal gelişimine ve disiplin sorunlarının önlenmesine katkısına ilişkin öğretmenlerin görüşleri

Şekilde görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu uyum programının öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağladığını düşünmektedir. Program sayesinde öğrenciler rahat ve samimi bir ortamda arkadaşları ve öğretmenleri ile tanışmış ve kabul edici bir ortamda kendilerini ifade etme imkânı bulmuşlardır. Bu ortam öğrencilerin kendine güvenme, kendine değer verme gibi hem kişisel alanda hem de iletişim becerisi kazanma, kendini ifade etme gibi sosyal alanda gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

Okullarda sıcak ve kabul edici ortamın bulunması öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerine destek olacağı gibi aynı zamanda okulda disiplin sorunu oluşturan davranışların azalmasını da sağlayabilir. Nitekim öğrenciler, arkadaşları ve öğretmenleri ile olumlu ilişkiler kurdukça ve kendilerini rahat bir şekilde ifade edebildikçe disiplin sorunu oluşturan davranışlarında da azalma olması beklenen bir sonuçtur. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu da programın, oluşturduğu olumlu ortam sayesinde, okulda disiplin sorunlarının azalmasına katkı sağlayacağını düşünmektedir. Şekil 15'de görüldüğü gibi öğretmenlerin yaklaşık % 93'ü (124) uyum programının okulda disiplin sorunlarının azalmasına katkı sağlayacağı görüşüne kısmen veya tamamen katılmaktadır.

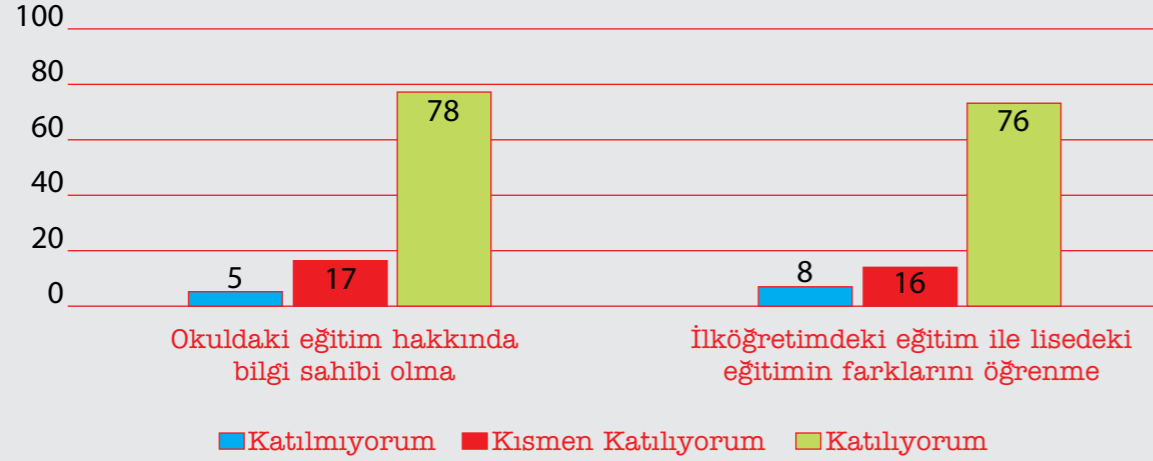
Yukarıda verilen bulgular uyum programının, öğrencilerin okula uyum sağlamasında yararlı olan becerileri kazanma, kişisel ve sosyal gelişimine destek olma, okulda disiplin sorunlarını azalmasını sağlama açısından yararlı olduğunu göstermektedir.

c) Akademik gelişimin desteklenmesi:

Uyum programı kapsamında amaçlanan diğer bir konu da öğrencilerin akademik ve mesleki gelişimine destek sağlamak amacıyla; öğrencilerin alacağı derslerin tanıtımını yapma, verimli ders çalışma yöntemlerini öğretme, öğrencilerin hedef belirlemesine yardımcı olma ve benzeri etkinliklerin uygulanmasıdır.

Ortaöğretimdeki eğitim sisteminin ve derslerin içeriğinin ilköğretimdekinden farklı olduğu düşünüldüğünde ortaöğretime yeni başlayan bir öğrencinin ortaöğretimdeki eğitim ve öğretim süreci hakkında bilgi sahibinin ve ortaöğretim ile ilköğretim arasındaki farkları öğrenmesinin öğrencinin okula daha kolay uyum sağlamasına ve akademik gelişimine olumlu yönde katkı yapacağı beklenmektedir. Öğrencilerin bu durumla ilgili görüşleri aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

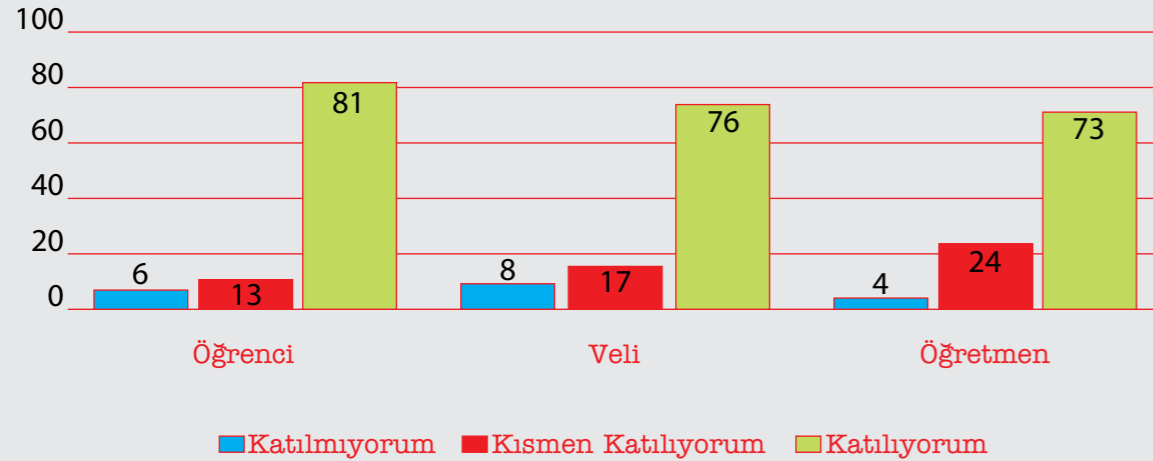
Eğitim süreci hakkında bilgi sahibi olma

Şekil 16. Öğrencilerin okuldaki eğitim hakkında bilgi sahibi olmalarına ilişkin görüşleri

Grafikte görüldüğü gibi öğrencilerin büyük çoğunluğu okulda verilen eğitim süreci hakkında bilgi sahibi olduğunu ve lisedeki eğitim ile ilköğretimdeki eğitim arasındaki farkları öğrendiğini belirtmiştir. Uyum programı kapsamında öğrencilerin ortaöğretimdeki eğitim süreci hakkında bilgi sahibi olmasının ve verimli ders çalışma yöntemlerini öğrenme, hedef belirleme gibi etkinliklerin uygulanmasının, öğrencilerin akademik gelişimine destek olması beklenmektedir. Öğrencilerin değerlendirme formunda yer alan "Bu okulda başarılı olmam için neler yapmam gerektiğini öğrendim." ve velilerin "Çocuğumun başarılı olması için neler yapabileceğim hakkında bilgi sahibi oldum." ve öğretmenlerin "Program öğrencilerin okul başarılarının artmasına yardımcı olacaktır." maddelerine verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Okul başarısına destek olma

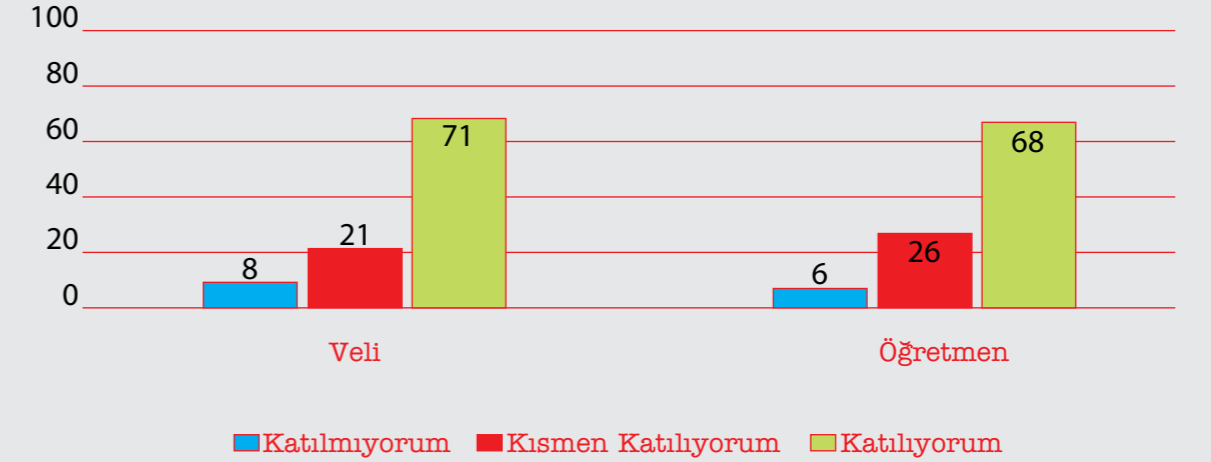

Şekil 17. Programın başarılı olmaya katkı sağlayacağına ilişkin görüşler

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi öğrencilerin ve velilerin büyük çoğunluğu, program sürecinde öğrencinin okuldaki başarısının nasıl sağlanacağına ilişkin bilgi edindiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenlerin büyük çoğunluğu da programın, öğrencilerin akademik gelişimine destek olacağını düşünmektedir.

Öğrencilerin akademik gelişimlerine destek olmanın diğer bir boyutu da eğitime aile katılımını sağlamaktır. Aileler eğitim sürecine dâhil oldukça çocuklarının gelişimlerine daha fazla destek olma fırsatı bulabilirler. Ailelerin eğitime katılması aynı zamanda aile ile okul arasındaki ilişkiyi güçlendirebilir ve iş birliğini artırabilir. Uyum programında velilere yönelik bilgilendirici seminer ve etkinlikler yapılarak ailenin eğitime katılımının temelleri atılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki şekilde de görüldüğü gibi aile ve öğretmenler program sayesinde ailelerin eğitime katılımının teşvik edildiğini düşünmektedir.

Ailelerin eğitime katılımı

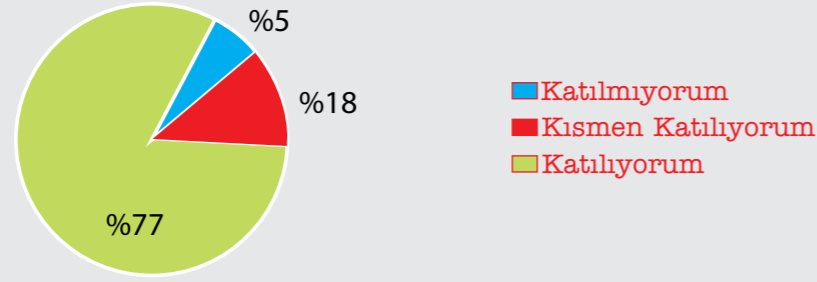
Şekil 18. Programın ailelerin eğitime katılımına yardımcı olduğuna ilişkin görüşler

Şekilde görüldüğü gibi velilerin ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu uyum programı kapsamında ailelerin eğitime katılımının teşvik edildiği ve programın ailelerin eğitime katılımının sağlanmasında yararlı olduğu görüşündedir. Ancak kısmen katıldığını ifade edenlerin oranının görece daha yüksek olması, program kapsamında velilere yönelik etkinliklere sınırlı sayıda yer verilmesi nedeniyle olabilir. Bu nedenle velilere yönelik etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği tekrar vurgulanabilir.

Velilerin "Okula istediğim zaman gelebileceğimi ve hoş bir şekilde karşılanacağımı düşünüyorum" maddesine verdikleri yanıtlar incelendiğinde de velilerin %84'ü (413) katılıyorum, %11'i (57) kısmen katılıyorum ve %5'i (24) katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgular uyum programının okul ile aile arasında olumlu ilişkiler kurulmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda velilerin "Çocuğumun bu okulda iyi bir eğitim alacağına inancım arttı." maddesine %78 (386) katılıyorum, %17 (82) kısmen katılıyorum ve %5 (25) katılmıyorum şeklinde cevaplandırması da, ailelerde okulla ve okuldaki eğitimle ilgili olumlu inançların oluştuğunu göstermektedir.

Uyum programının öğrenci ve öğretmenler arasında olumlu ilişkiler kurulmasına ve öğrencilerin akademik gelişimine destek olmasının yanı sıra öğretmenlerin eğitsel görevlerini yerine getirmesine yardımcı olacağı da düşünülebilir. Öğrenciler arasında olumlu ilişkiler olursa, sorunlu davranışlar azalır ve öğrenciler derse nasıl hazırlanacaklarına yönelik beceriler kazanırsa öğretmenlerin eğitsel görevlerinin kolaylaşması beklenebilir. Öğretmenlerin programın, kendi eğitsel görevlerini yerine getirmede katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır. Şekil 19'da görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu programın, eğitsel görevlerini yerine getirmelerinde katkı sağladığını düşündüklerini göstermektedir.

Öğretmenlerin eğitsel görevleri yerine getirmesine katkı sağlama

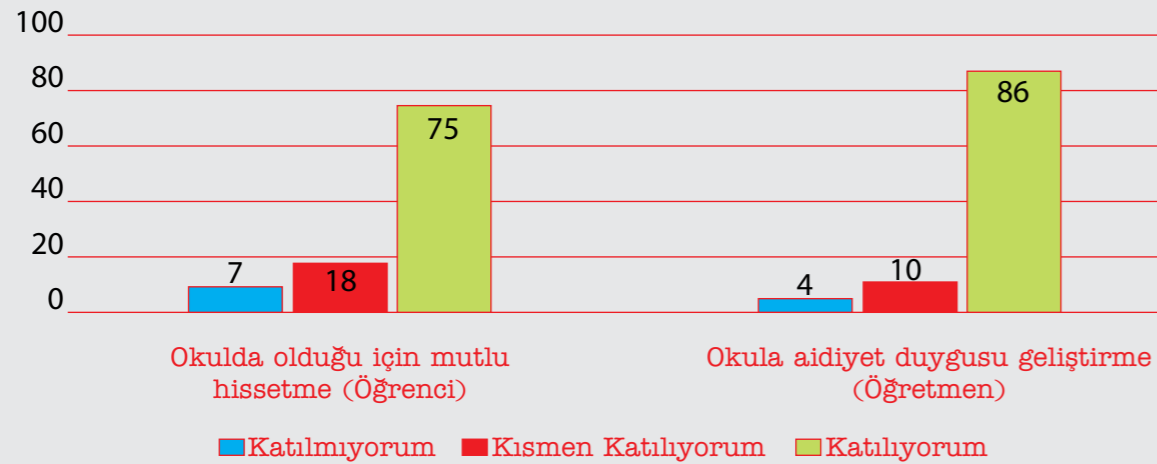

Şekil 19. Uyum Programının öğretmenlerin eğitsel görevlerini yerine getirmesine katkı sağlamasına ilişkin görüşler

Yukarıdaki bulgular programın öğrencilerin akademik gelişimi açısından faydalı olduğunu göstermektedir. Bu bulgularla tutarlı olan bulgulara açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda da karşılaşılmıştır. Öğretmenler, okul ve dersler başlamada öğrencilerini tanıdıklarını ve onların öğrenmeye ilişkin özellikleri hakkında bilgi sahibi olduklarını, bu durumun da onların işlerini kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

Program öğrenci ve velilerin okul hakkında bilgilendirilmesi, uyumu kolaylaştıran becerilerin kazandırılması ve akademik gelişimin desteklenmesi boyutları açısından da değerlendirilmiştir. Bu boyutların dışında programın genel olarak öğrencilerin okula uyum sağlamalarında yardımcı olup olmadığına ilişkin bulgular da aşağıda yer almaktadır.

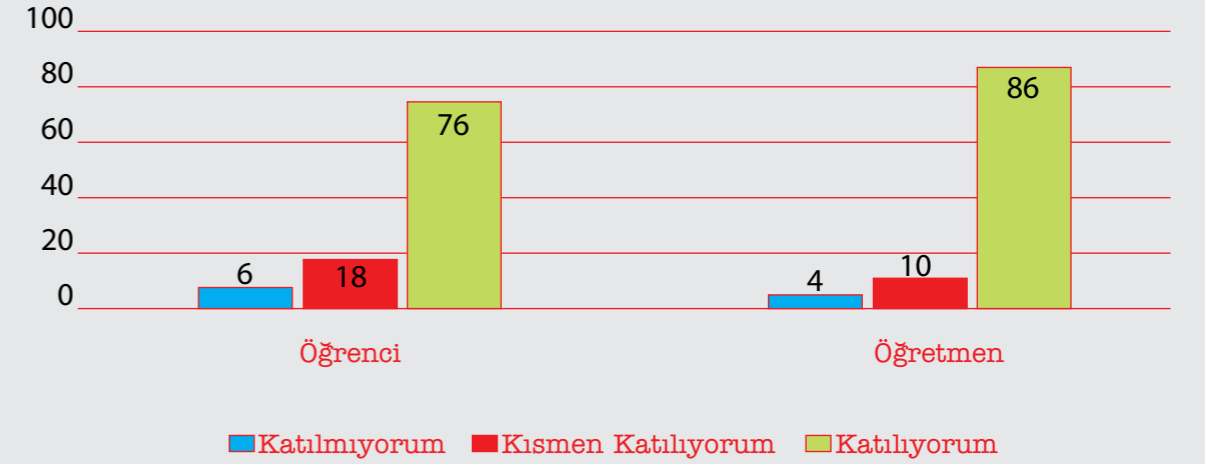
Okula uyum sağlamanın temel göstergelerinden biri, öğrencilerin bulunduğu okulda kendini mutlu hissetmesidir. Öğrencilerin okulu tanıdıkça, sıcak ve samimi bir ortamda arkadaş edindikçe, öğretmenleri ile olumlu ilişkiler geliştirdikçe okulda daha mutlu olması ve okula daha kolay uyum sağlaması beklenebilir.

Şekil 20. Okulda mutlu olma ve okula aidiyet duygusu geliştirme ile ilgili görüşler

Şekilde görüldüğü gibi öğrencilerin az bir kısmı, %7'si (34) "Bu okulda olduğum için kendimi mutlu hissediyorum." ifadesine katılmadıklarını belirtmiş, büyük çoğunluğu ise kısmen veya tamamen katıldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin % 96'sı (128) ise uyum programının öğrencilerin okula aidiyet duygusu geliştirmelerinde yardımcı olduğunu düşünmektedir. Bu bulgular programın öğrencilerin kendilerini okulda mutlu ve okula bağlı hissetmesinde yararlı olduğunu göstermektedir. Nitekim aşağıda, programın okula uyum sağlamada yararlı olup olmadığına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri de bunu desteklemektedir.

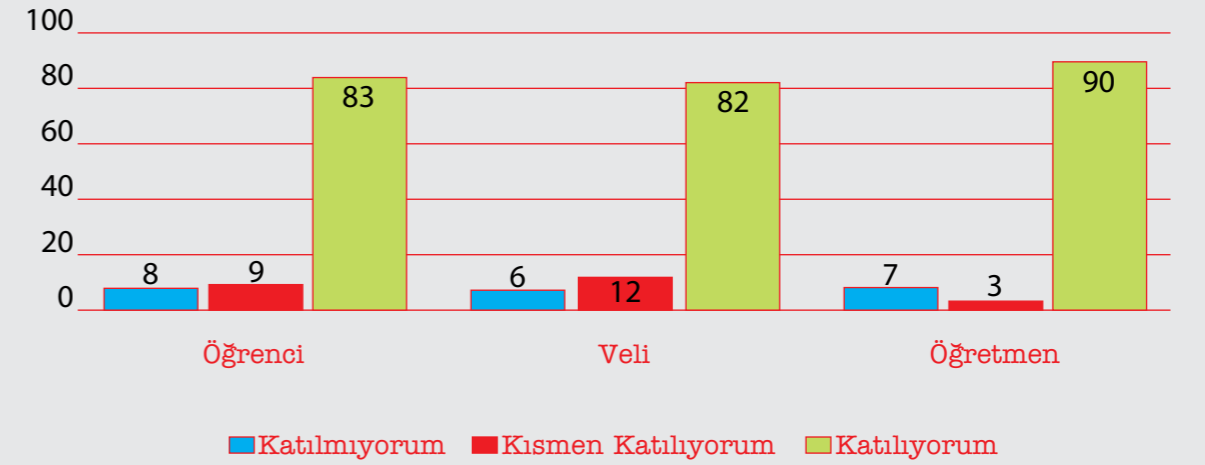
Öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırmıştır

Şekil 21. Programın okula uyumu kolaylaştırması

Öğrencilerin büyük çoğunluğu "Okula rahat bir şekilde alıştığımı hissediyorum." maddesine katıldığını veya kısmen katıldığını belirtirken %6'sı (29) katılmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu "Öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırmıştır." maddesine katıldığını veya kısmen katıldığını belirtmiş, %4'ü (5) ise katılmadıklarını belirtmiştir. Bu bulgular programın, öğrencilerin okula daha rahat bir şekilde alışmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Uyum programının gerekli olduğunu düşünüyorum

Şekil 22. Uyum Programını gerekli olduğunu düşünmeye ilişkin görüşler

Yukarıdaki bulgularla tutarlı olarak Şekil 22’de görüldüğü gibi öğrenci, veli ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu “Ortaöğretime Uyum Programı”nın gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu bulgular programın, öğrencilerin okula uyum sağlamasını kolaylaştırma açısından gerekli ve faydalı olduğunu göstermektedir.

Uyum Programının Faydası ve En Çok Yararlanılan Etkinlikler (Nitel veriler)

Öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin uyum programının yararlarına ilişkin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Okullarda gerçekleştirilen uyum programının faydalarına ilişkin öğrencilerin görüşleri temel olarak Şekil 23’te verildiği şekilde gruplandırılmıştır. Şekilde görüldüğü gibi uyum programının okulu tanıma ve okula karşı olumlu tutum geliştirme, arkadaş edinme, yönetici ve öğretmenlerle tanışma, bilgilenme ve bilinçlenme boyutlarında faydalı olduğu görülmektedir. Bu faydaların aynı zaman öğrencilerin okulun ilk günlerinde hissettiği kaygı ve stresin azalması ve böylece okula daha kolay bir şekilde uyum sağlamasında ve akademik gelişimlerinin desteklenmesinde rol oynadığı düşünülmektedir.

Şekil 23. Uyum Programının faydasına ilişkin görüşlerin gruplandırılması

Okulu tanıma ve okula karşı olumlu tutum geliştirme:

Öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin görüşlerine göre uyum programının faydalarından biri, programın, öğrencilerin okulu ve birimlerini tanımasını sağlamasıdır. Program sayesinde öğrenciler okulun fiziksel özellikleri ve okulun birimlerinin işlevleri hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Özellikle okulun ve birimlerin gezilerek tanıtımının yapılması, birimlerin işlevlerine ait kısa gösterilerin yapılması gibi etkinlikler oldukça faydalı görülmüştür. Bu sayede öğrencilerin okula yabancılik çekmedikleri ifade edilmiştir. Öğretmenlerin özellikle vurguladığı faydalardan biri, öğrencilerin okulu tanıyarak okula karşı olumlu tutum geliştirmiş olmalarıdır. Program sayesinde öğrencilerin okul hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğu ve okulu sahiplendikleri ifade edilmektedir.

“Okuldaki bölümleri öğrendim, okula başlarken fazla sıkıntı çekmeyeceğim.”(Öğrenci)
“Okula daha yakın olmamı sağladı...” (Öğrenci)
“Okul içindeki idari odaların hangileri olduğunu, yetkili kişileri ve danışabileceğim kişileri tanıdım” (Veli)
“Yararlı buldum, okula istediğim zaman gidebileceğimi düşünüyorum, hocalar çok ilgili ve programa çok emek harcamışlar.” (Veli)
“Okulla ilgili olumsuz izlenim sahibi olmalarının önüne geçildi.” (Öğretmen)
“Okulu sahiplenmişlerdir.” (Öğretmen)

Öğrencilerin okulu tanımalarının yanı sıra program sayesinde veliler de okul hakkında bilgi sahibi olduklarını, okulda hangi konuda kiminle konuşmaları gerektiğini öğrendiklerini ve okula rahat bir şekilde gidip gelebileceklerini düşündüklerini ifade etmiştir.

Bu bulgular, nicel bulgularla tutarlı bir şekilde, uyum programının öğrencilerin ve velilerin okulu tanımalarında, öğrencilerin okul hakkında olumlu tutum geliştirmelerinde ve velilerin eğitime katılımlarının sağlanmasında yararlı olduğunu göstermektedir.

Arkadaş edinme:

Ortaöğretime Uyum Programı’nın diğer bir faydası da öğrencilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunmasıdır. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin ifadesine göre uyum programı sayesinde öğrenciler

“Arkadaş edinmeyeceğimi düşünüyordum fakat çok güzel arkadaşlıklar kurdum.” (Öğrenci)
“Bu programlar sosyalleşmemi sağladı; bence olumlu oldu benim için.”(Öğrenci)
“Çocuğum çok içine kapanık arkadaşı yoktu biz çok üzülüyorduk ama programda birkaç arkadaş edindi.” (Veli)
Bence bu program onlar için de bizler için de iyi oldu. Onlar arkadaşlarıyla kaynaştı biz de velilerle kaynaştık.” (Veli)
“Sınıflarındaki arkadaşlarıyla çekinmeden rahat bir şekilde hareket ettikleri gözlemlenmiştir.” (Öğretmen)

sınıf arkadaşları ile tanışmış, etkileşime girmiş, kaynaşmış ve arkadaşlık kurmuştur. Program sayesinde arkadaşlık kurmanın süresinin de kısaldığı ifade edilmektedir. Normal zamanda haftalar alan arkadaşlık kurma süresinin programın sağladığı sıcak ve samimi ortam sayesinde daha kısa sürede gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Velilerin özellikle belirttiği bir durum da programın çekingen özellikte olan çocuklar için daha anlamlı derecede faydalı olduğudur. Bunun yanı sıra veliler program sayesinde kendilerinin de diğer velilerle

bir araya gelerek arkadaşlıklar kurduklarını ve çocuklarının arkadaşlarını tanıdıklarını belirtmiştir.

Bu bulgular programın öğrencilerin sosyalleşmesi ve arkadaşları ile etkileşim kurması noktasında faydalı olduğunu ve bununla birlikte velilerin de diğer velilerle tanışmasını sağladığını göstermektedir.

Yönetici/öğretmenlerle tanışma:

Uyum programının diğer bir faydası da öğrencilerin okul yöneticisi ve öğretmenleri ile tanışması olmuştur. Öğrencilerin ifadesiyle öğretmenler ile öğrencilerin tanışması, öğrencilerin kendilerini mutlu hissetmesini ve kendilerine değer verildiğini düşünmelerini sağlamıştır. Aynı zamanda öğrencilerle birlikte velilerde program sayesinde öğretmenlerle tanıştıklarını ve onlarla iletişime geçtiklerini belirtmiştir. Programın öğretmenler tarafından belirtilen diğer bir faydası, program sayesinde öğretmenlerin de öğrencileri tanıma fırsatı elde etmiş olmalarıdır. Program sayesinde öğretmenler daha kısa sürede öğrencileri ile iletişim kurmuş ve onların özellikleri, kişilikleri ve akademik durumları hakkında bilgi edinmiştir.

Bilgilendirme ve bilinçlenme:

Programın diğer bir faydası da öğrenci ve velileri; okul/sınıf kuralları, yönetmelikler, okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetleri, meslek alanları ve okulun işleyişi hakkında bilgilendirmesidir. Hem öğrenciler hem de veliler okulun kuralları, öğrenci ve velilerle ilgili yönetmelikler hakkında bilgi sahibi olmuştur. Velilerin ifadesi ile program sayesinde öğrenciler nerede nasıl davranacağını öğrenmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin ve velilerin; okulu, okuldaki eğitim sistemini, okulun kurallarını, yönetmelikleri ve öğretmenlerini tanıyarak genel olarak bilinç kazandığı söylenebilir.

Kaygı ve stresin azalması:

Öğrenci, veli ve öğretmenlerin uyum programının faydasına yönelik yanıtları analiz edildiğinde uyum programının, öğrencilerin okulun ilk günlerinde duyduğu kaygı ve stresin azalmasını yarar sağlayabileceği görülmüştür. Bulgular, uyum programı sayesinde, okulun ilk günlerinde tanıdık olmayan bir mekânda bulunma, yabancı kişilerin arasında olma, eğitim sürecinin nasıl ilerleyeceğinin öğrenciler için belirsiz olması gibi nedenlerden dolayı hissettikleri endişe ve stresin azaldığını göstermektedir.

"Öğretmenlerle tanıştık, konuştuk bu beni çok mutlu etti..." (Öğrenci)

"Öğretmenlerimizle tanıştık bu da aramızda yakınlaşmayı sağladı." (Öğrenci)

"Öğretmenlerle karşılıklı konuşmak oğluma iyi geldi." (Veli)

"Sınıf öğretmenini tanıma fırsatı buldum telefon numaralarını aldım." (Veli)

"Öğrencileri daha iyi tanıma şansımız oldu." (Öğretmen)

"Öğrenciler; veli, öğretmen ve yönetici kadrosu iş birliği ile okulun yönetildiğini anlamıştır." (Öğretmen)

"Meslekler hakkında bilgi edindim." (Öğrenci)

"Okula rahat bir şekilde alıştım. Okulda uymam gereken kuralları öğrendim, okulda çeşitli kulüplerin işleyişi hakkında bilgi sahibi oldum." (Öğrenci)

"Okul kuralları ve yönetmelikler hakkında bilgilendirildim." (Veli)

"Çocuğum önceden nasıl ve nerde hareket edeceğini öğrendi." (Veli)

"İlk gün ne yapacağım diye düşünürken şimdi öyle bir sorunum yok." (Öğrenci)

"Bence faydası oldu çünkü tanışma faslı bitti yoksa okulun bir haftası tanışmayla geçecekti." (Öğrenci)

"Heyecanımı yenmeme yardımcı oldu." (Öğrenci)

"Okulda ilk günkü yabancılik çekmememize yararlı oldu." (Öğrenci)

"Yeni bir ortama girmesi onun için çok endişe verici bir durumdu uygulama sayesinde inanılmaz derecede rahatladığını gördüm." (Veli)

"Çocuğum okula gitmekten çekiniyordu ama programdan sonra bayağı sevdi okulu." (Veli)

"Bende endişelerimi yendim. Hocalar çok iyiydi. İçim rahat etti." (Veli)

"Yeni bir ortama giren öğrencilerde kaygı, endişe gibi duygusal sıkıntıların giderilmesini kolaylaştırmıştır." (Öğretmen)

Aynı zamanda veliler; çocuğunun nasıl bir okula başladığı, orada neler yaşayacağı, başarılı olup olamayacağı, öğretmenlerin nasıl olduğu ve nasıl eğitim alacağı konusunda endişe duymaktadırlar. Uyum programının hem öğrencilerin hem de velilerin yaşadığı bu kaygı ve stresle baş etmelerinde faydalı olduğu görülmektedir. Bu endişelerin giderilmesinde, Şekil 23'te görüldüğü gibi, öğrenci ve velilerin arkadaş edinerek sosyalleşmesinin, öğretmen ve yöneticilerle tanışmasının, okulu tanımasının, okuldaki eğitim süreci hakkında bilgi edinmesinin etkisi bulunmaktadır. Ayrıca programın, okulun ilk günü heyecanlanan ve korkan öğrenciler üzerinde, yaşadıkları heyecanın azalmasını dışında, öğrencilerin kendilerine güven kazanmalarında da yararlı olduğu veliler tarafından ifade edilmiştir.

Akademik gelişimin desteklenmesi:

Öğrencilerin öğretmenleri ile tanışması, eğitim ve öğretim faaliyetleri hakkında bilgi edinmesi ve hedef belirleme, verimli ders çalışma yollarını öğrenme gibi etkinlikler öğrencilerin akademik gelişimleri üzerinde olumlu bir etki oluşturmaktadır. Ayrıca öğrencilerin okula uyum sağlamaları ve endişelerinin azalması da akademik olarak destek oluşturmaktadır. Öğrenciler uyum programı sayesinde okulu tanıma, arkadaş edinme gibi kaygı verici durumlarla karşılaşmayacakları için derslere daha fazla yoğunlaşacaklarını belirtmişlerdir. Ancak uyum programının akademik gelişime destek olduğuna yönelik bulgular, diğerlerine göre daha az sayıda belirtilmiştir. Okulların bir kısmında verimli ders çalışma, hedef belirleme, zaman yönetimi gibi akademik olarak destekleyici etkinlikler uygulansa da bu durum uyum programında akademik gelişime destek olmaya yönelik etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Okula uyum sağlama:

Öğrenciler uyum programı süresince arkadaşları ve öğretmenleri ile tanışarak, okulu tanıyarak, kurallar ve işleyiş hakkında bilgi edinerek ve akademik gelişimini destekleyen etkinliklere katılarak okula uyum sürecini daha rahat bir şekilde geçirmektedirler. Şekil 23'te belirtilen faktörler okula uyum sürecinin kolaylaşmasında etkili rol oynamaktadır.

Veliler çocuklarının okulun başladığı ilk gün daha rahat ve mutlu bir şekilde okula gittiklerini ve okullarını sevdiklerini ifade

etmişlerdir. Uyum programının, öğrencilerin arkadaş edinmesi, okulu ve öğretmenleri tanıması dışında okula karşı aidiyet duygusu geliştirmesi ve motivasyonunun sağlanması noktasında da ciddi katkıları olduğu veliler tarafından dile getirilmiştir. Öğrenci, veli ve öğretmenler arasında sıcak ve samimi bir ortamın oluşturulması okul hakkında olumlu duyguların hissedilmesine ve okul kimliğinin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Programın ifade edilen diğer bir faydası da program sayesinde okulun ilk haftalarının verimli geçecek olmasıdır. Öğrenciler birbirlerini,

"En çok hedeflerimizin ne olduğunu yazmada ve meslek tanımından yararlandım."

"Zekâ türümü öğrendim. Nasıl çalışacağımı ve zamanımı nasıl kullanacağımı öğrendim."

"Nasıl başarılı olabileceğimi öğrendim."

"Derslere odaklanmamızı sağladı." (Öğrenci)

"Dersler başlamadan önce iyi bir motivasyon süreci." (Veli)

"Okula alıştık ... sanki bu okulda daha önceden de okumuşum gibi hissettim." (Öğrenci)

"Eğer bu uyum programı olmasaydı okula alışmakta zorluk çekebilirdim." (Öğrenci)

"Çocuğumun okul hakkındaki olumsuz ön yargılardan kurtulmasını sağlamış ve okula öğretmenlere ve çevreye uyum sürecini hızlandırmıştır." (Veli)

"Özellikle çocuğun okul başlamadan okula gelmesi, arkadaşlarıyla tanışması, okulu ve öğretmenleri tanıması çocuğun okula uyumunu kolaylaştırmıştır." (Öğretmen)

"İlk hafta yaşanan uyum probleminin önceden çözülmesi öğrenci, veli, öğretmen ve idare açısından verimli oldu." (Öğretmen)

öğretmenlerini ve okulu tanıdıkları için okulun ilk haftalarının, tanışma ve alışma süreci ile değil eğitim ve öğretim faaliyetleri ile geçmesi beklenmektedir.

En çok yararlanılan etkinlikler: Öğrencilerin bu konudaki yanıtları incelendiğinde en çok tanışma etkinliklerinin, ısınma çalışmalarının ve arkadaşlık kurmaya yönelik etkinliklerin belirtildiği görülmüştür. Bunların dışında okulun ve bölümlerinin gezilmesine yönelik etkinlikler ile sportif/kültürel etkinlikler de yararlı etkinliklerin arasında sıklıkla belirtilmiştir. Sıklığı diğerleri kadar çok olmasa bile hedef belirleme, verimli ders çalışma ve sınıf anayasasını oluşturmaya yönelik etkinlikler de öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Bu durum öğrenciler tarafından en çok hareket ve etkileşim içeren etkinliklerin yararlı görüldüğünü göstermektedir.

Uyum Programının Daha Verimli Olabilmesi İçin Öneriler

Programın daha verimli olarak gerçekleştirilebilmesi için öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından verilen yanıtlar incelendiğinde yapılan öneriler; programa katılım, programın süresi ve zamanı, etkinliklerin sayısı, içeriği ve planlama süreci başlıklarında gruplandırılabilir.

Programa katılım:

Programın değerlendirilmesi yapılırken belirtildiği gibi öğrenci ve veli katılımının tam olmaması sıklıkla ifade edilmiştir. Bu nedenle daha fazla öğrenci ve veliyi programa dâhil edecek çalışmaların yapılması önerilmiştir. Uyum programına tam katılımın sağlanamamasına neden olan etkenlerden biri de programın öğrencilere etkin bir şekilde duyurulamaması olabilir. Bu nedenle programın telefon, internet, mesaj vb. çoklu yöntemlerle duyurusunun yapılması önemlidir. Ayrıca programın içeriğini, amacını ve zaman akışını belirten broşürler, bültenler aracılığıyla velilere program başlamadan önce, örneğin kayıt zamanında, bildirilmesi önerilmiştir.

Öğrencilerin farklı bir önerisi de program sürecinde tüm 9. sınıfların bir arada bulunduğu etkinliklerin yapılmasıdır. Tüm okulu kapsayacak etkinlikler bazı okullarda uygulanmış olmakla birlikte, bu tür etkinliklerin uygulanmadığı okullar göz önüne alındığında, bu durum öğrencilerin, kendi sınıfındaki arkadaşlarını tanımaları kadar diğer öğrencileri de tanımlarına önem verdiklerini göstermektedir.

Programın süresi ve zamanı:

Uyum programının zamanı ve süresi ile ilgili öneriler incelendiğinde programın süresinin üç gün yerine bir hafta olması ve programın sabah geç başlaması öğrenciler tarafından yoğunlukla verilen öneriler arasında yer almaktadır. Programa katılımın tam olarak sağlanması açısından programın geç saatte başlaması önerilebilir. Ancak bu noktada farklı bir yaklaşım da programın okulun başladığı normal saatte başlatılarak öğrencilerin bu sürece de uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır.

"Bütün öğrenci veli öğretmenlerin hepsinin orda olması bizleri çok mutlu eder." (Öğrenci)
"Programın verimli olabilmesi için herkesin katılması gerekir." (Öğrenci)
"Öğrenci ve velilerin bu uyum programına daveti zorunlu olabilir." (Öğretmen)
"Yapılacaklar saati ve etkinliğin olacağını belirtir küçük broşürlerle bildirilmeli." (Veli)

"Üç günlük program yerine bir haftalık program yapılabilir." (Öğrenci)
"Program saatleri 10:00 - 13:00 olabilir." (Öğrenci)
"3 gün eğitim yerine 5 güne çıkarılabilir." (Veli)
"Sık sık yapılarak velilerin bilgilendirilmesini öneririm." (Veli)
"Programın kapsamı genişletilmeli ve özellikle birinci döneme yayılmalıdır." (Öğretmen)
"Gün sayısı azaltılabilir öğrenci sayısı az olan okullarda." (Öğretmen)

Öğretmenlerin bir kısmı program için ayrılan üç günlük sürenin yeterli olmadığını ve programın bir haftalık süreye yayılmasını önerirken daha çoğunlukta olan bir grup ise veli ve öğrencilerle aynı görüşte olmayarak üç günlük sürede öğrencilerin sıkıldığını ve iki günlük sürenin yeterli olacağını belirtmiştir. Program için ayrılan süre okulun imkân ve koşulları, öğrenci sayısı, öğrenci ve ailelerin imkânları göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Ayrıca programın içeriğinin yeterince dolu olmaması ve uygulama sürecindeki aksaklıklar da öğrencilerin sıkılmasına ve sürenin uzun olarak algılanmasına neden olabilir.

Farklı bir öneri de programın dersler başladıktan sonra da eğitim sürecine dâhil edilmesidir. Bu durum öğrencilerin, arkadaşları ile kaynaşmalarını sağlayan, eğlenmelerine imkân veren ve onları aktif kılan etkinliklere ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bu ihtiyacı aslında okul rehberlik hizmetleri kapsamında yürütülen ve rehberlik saatlerinde yapılacak etkinlikler aracılığıyla karşılanabilir. Bu nedenle rehberlik saatlerinin, okul rehberlik programına göre, uygun ve yeterli bir şekilde işlenmesini sağlamak son derece önemli görülmektedir.

Etkinliklerin sayısı ve içeriği:

Öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından verilen önerilere göre etkinliklerin sayısı artırılmalı ve daha fazla düzeyde sosyal ve kültürel etkinliklere ağırlık verilmelidir. Bu noktada etkinliklerin ilgi çekici olması özellikle öğrenciler tarafından vurgulanmaktadır. Etkinliğin amacına ulaşması için içeriği boşaltmadan, etkinliğin ilgi çekici, öğrencileri aktif kılacak şekilde uygulanması önemlidir.

Öneriler incelendiğinde öğretmenlerin kendilerini daha uzun süreli ve kişisel olarak tanıtmalarının, öğrenciler ile ilgilenmelerinin ve sadece sınıf rehber öğretmeni değil diğer öğretmenlerin de kendilerini tanıtmalarının öğrenciler için önemli olduğu görülmektedir. Özellikle öğretmenlerin sadece ders bazında değil kişisel olarak da kendilerinden bahsetmelerinin istenmesi, öğrencilerin öğretmenleri ile sıcak ilişkiler kurma ihtiyacı hissettiğini göstermektedir. Ayrıca öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından tüm öğretmenlerin programa katılımı önerisi sıklıkla belirtilmiştir. Öğretmenler program sayesinde öğrencilerin kendilerini, kendilerinin de öğrencileri tanıdıklarını ancak programa katılmayan öğretmenlerin bu süreçten yoksun kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Öneriler arasında uyum programı sırasında gerçekleştirilen etkinliklerin yaşa uygun olması gerektiği de yer almaktadır. Katılımcıların bir kısmı tarafından uygulanan etkinlikler "çocukça" bulunmuştur. Öğrencilerin aktif katılımının sağlanması için etkinliklerin hareketli ve eğlenceli olması gereklidir. Ancak etkinlikteki tek amaç eğlence değil, etkinliğin amacına eğlenceli bir yolla ulaşmadır. Etkinlikler uygulanırken etkinliği takip eden ve etkinliğin amacına ulaşmasını sağlayan değerlendirme soruları ve tartışma kısmı atlanırsa etkinlikler "çocukça" görülebilir. Bu nedenle öğretmenlerin etkinliğe hakim olması son derecede önemlidir.

"Daha fazla etkinlik olabilirdi." (Öğrenci)
"Sosyal aktivitelerin artması daha iyi olur dedim." (Veli)

"Bütün öğretmenlerin bizimle tek tek tanışmasını isterdim daha uyumlu olurdu." (Öğrenci)
"Öğretmenler öğrencilerle tanışırken kendi kişilik özelliklerinden bahsetseydiler çok sevinirdim." (Öğrenci)
"Öğretmenlerin hepsiyle tanışım sağlanmalı daha iyi olur. Tek bir öğretmen değil bütün öğretmenler programa dâhil olmalı." (Veli)
"Bu program sınıf öğretmenleri için çok faydalı oldu 3 gün içinde bütün öğrencilerimizi tanıdık. Ama diğer branş öğretmenleri için durum aynı değil." (Öğretmen)

"Yaşımıza daha uygun olmasını isterdim." (Öğrenci)
"Programda öğrencilerin seviyelerine uygun daha çeşitli etkinlikler yer almalıdır." (Öğretmen)

Ayrıca etkinliklerin hazırlanma ve uygulama sürecinde öğrencilerin gelişimsel özelliklerine de dikkat edilmesi gerekmektedir.

Öğrenciler ve öğretmenler tarafından ifade edilen diğer bir öneri, uyum programı içerisinde derslerin içeriğine yer verilmesi hatta kısa kısa derslerin nasıl işleneceğinin gösterilmesi, laboratuvarında örnek uygulamaların yapılmasıdır. Ayrıca verimli ders çalışma yöntemleri, hedef belirleme, zaman yönetimi gibi etkinliklere özellikle yer verilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Uyum programı kapsamında hazırlanan kılavuzda akademik destek sağlayacak bu tür etkinlikler bulunmasına ve bu tür etkinlikler seçilmesine özellikle vurgu yapılmasına rağmen bazı okulların bu tür etkinlikleri tam olarak uygulamadıkları görülmektedir. Bu nedenle okulların hazırlayacakları uyum programı içerisinde öğretmenler kendi dersini kısa bir şekilde işlemesi, laboratuvar, kütüphane ve rehberlik servisinde çeşitli uygulamaların yapılması, verimli ders çalışma teknikleri gibi akademik gelişimi destekleyecek etkinlikler muhakkak yer almalıdır.

Planlama süreci:

Uyum programının planlanma sürecine ilişkin önerilere bakıldığında bunların en başında gelenleri, programın belirtilen plana göre ve zamanında işlenmesidir. Ayrıca programın tören şeklinde ilerlediği, öğrenci ve velilerin ayakta beklediği kısımların da azaltılması gerektiği önerilmiştir. Bu aşamada planlamanın iyi yapılması, olası sorunlar karşısında alternatiflerin hazırlanması ve program hakkında bilgilendirmenin iyi bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir. Ayrıca okullar program öncesinde katılımcı sayısına göre mekânsal ve teknolojik hazırlıkları da titizlikle yapmalıdır. Ayrıca öğretmenler tarafından okulların fiziki ve teknolojik koşullarının program için uygun hale getirilmesi, gerekli altyapı çalışmalarının yapılması ve okullara bunları sağlamak için belirli bir ödeneğin ayrılması önerilmiştir.

B. Deney ve Kontrol Grubunun Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Bu bölümde yöntem kısmında belirtildiği gibi Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu'na verilen yanıtlar aracılığıyla Ortaöğretime Uyum Programı'nın uygulandığı ve uygulanmadığı okullar arasındaki karşılaştırmalara ait sonuçlara yer verilmiştir. Bu sonuçlar, deney ve kontrol grubu toplam puan ortalamalarının karşılaştırılması, "Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu" maddelerine ait dağılımların karşılaştırılması ve nitel bulguların karşılaştırılması başlıkları altında verilmiştir.

Deney ve Kontrol Grubu Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Deney ve kontrol grubundaki okulların Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme

"Derslerden ve konulardan söz edilmesi..."
"Laboratuvarlarda daha fazla kalıp daha fazla bilgiler öğrenebilirdik." (Öğrenci)
"Atölyelerde herkese yaptırılmasa bile en azından göstermek amacıyla bir kaç kişiyle çalışmalar yapılabilirdi." (Öğrenci)
"Verimli ve etkin ders çalışma tekniklerini artırıcı etkinliklere programın içeriğinde daha çok yer verilebilir." (Öğretmen)

"Programın daha verimli olabilmesi için açık alanda ayakta durarak değil..." (Öğrenci)
"Önceden ses sisteminin kurulması veli ve öğrenciler gelmeden oturma düzeninin kurulması." (Veli)
"Programın daha verimli olması için bu program adına okullara belirli bir ödenek çıkartılması gerektiğini düşünüyorum." (Öğretmen)

Formu'nun faktör analizi yapılan formunda aldıkları ortalama puanların karşılaştırılması için non-parametrik Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Bu analiz ile beklenen deney grubu ve kontrol grubunda deney grubu lehine anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Yani deney grubundaki okulların ortalamasının kontrol grubundan anlamlı olarak yüksek olması beklenmektedir. Yapılan analiz sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Puan Ortalamaları için U-Testi Sonucu

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Deney	212	259,26	54962,5	12347	,000
Kontrol	211	164,52	34713,5		

Deney grubunun ve kontrol grubunun puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U Testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre deney ve kontrol grupları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Deney grubunun ortalama puanları kontrol grubunun ortalama puanlarından anlamlı derecede daha yüksektir. Bu bulgular uyum programının uygulandığı okullardaki öğrencilerin, programın uygulanmadığı okullardaki öğrenciler ile karşılaştırıldıklarında okula uyum açısından daha yüksek puan aldığını göstermektedir. Deney ve kontrol grubu puanları arasındaki anlamlı farklılığın uyum programından kaynaklandığı söylenebilir.

"Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu" Maddelerine Ait Dağılımların Karşılaştırılması

Bu bölümde değerlendirme formunda yer alan her bir maddeye verilen cevapların deney ve kontrol gruplarındaki dağılımlarının farklı olup olmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubuna Göre “Ortaöğretime Yeni Başlayanlar İçin Değerlendirme Formu” Maddeleri Ki-Kare Sonuçları

Maddeler	Grup	Katılım %			Sd	χ ²
		Katılmıyorum %	Kısmen katılmıyorum %	Katılıyorum %		
Okuluma kolay bir şekilde alıştım.	Deney	8	12,7	79,2	2	31,87**
	Kontrol	14,7	31,8	53,6		
Okuldaki çeşitli birimlerin (kütüphane, rehberlik servisi, kantin, sınıflar vb.) yerini öğrendim.	Deney	6,6	18,9	74,5	2	53,43**
	Kontrol	15,6	45	39,3		
Okuldaki çeşitli birimlerin (idare, rehberlik servisi, kütüphane vb.) işleyişi hakkında bilgi sahibi oldum.	Deney	7,5	31,6	60,8	2	33,69**
	Kontrol	24,6	38,9	36,5		
Okulda uymam gereken kuralların neler olduğunu öğrendim.	Deney	9	10,4	80,7	2	18,12**
	Kontrol	15,6	22,3	62,1		
Okul personeli ile tanıştım ve görevleri hakkında bilgi sahibi oldum.	Deney	14,6	48,1	37,3	2	23,07**
	Kontrol	34,1	41,2	24,6		
Okuldaki öğretmen ve yöneticiler ile tanıştım.	Deney	8	29,7	62,3	2	19,68**
	Kontrol	13,7	45,5	40,8		
Bu okulda nasıl bir eğitim alacağım hakkında bilgi sahibi oldum.	Deney	8,5	11,3	80,2	2	27,73**
	Kontrol	17,5	26,1	56,4		
Okulda yeni arkadaşlar ile tanıştım.	Deney	9	7,1	84	2	12,21*
	Kontrol	13,7	16,1	70,1		
Lise eğitimi ile ilköğretimdeki eğitim arasındaki farkları öğrendim.	Deney	9,9	11,3	78,8	2	11,89*
	Kontrol	14,2	21,8	64		
Okuldaki ilk günlerde kendimi genel olarak iyi hissettim.	Deney	9,9	28,3	61,8	2	19,29**
	Kontrol	19,9	38,9	41,2		
Bu okulda başarılı olmam için neler yapmam gerektiğini öğrendim.	Deney	9,9	14,2	75,9	2	14,25**
	Kontrol	16,1	25,1	58,8		
Bu okulda olduğum için kendimi mutlu hissediyorum.	Deney	10,4	19,8	69,8	2	31,16**
	Kontrol	14,2	42,2	43,6		
Okuldaki çeşitli sosyal kulüplerin işleyişi hakkında yeterli düzeyde bilgi edindim.	Deney	16,5	42,5	42	2	23,19**
	Kontrol	33,6	42,7	23,7		
Bu dönem göreceğim derslerin kapsamına, araç ve yöntemlerine ilişkin yeterli fikir edindim.	Deney	7,1	31,1	61,8	2	13,20*
	Kontrol	12,8	42,7	44,5		
Bu okulda çalışanların bize değer verdiklerini hissettim.	Deney	8	26,9	65,1	2	17,33**
	Kontrol	19,4	33,2	47,4		
Okuldaki ilk haftam çok sıkıntılı geçti.	Deney	67,5	19,3	13,2	2	13,70*
	Kontrol	49,8	28,9	21,3		
Bu okulda başarılı olacağıma inanıyorum.	Deney	8	9,4	82,5	2	Den
	Kontrol	15,2	30,8	54		

*p<,05 **p<,01

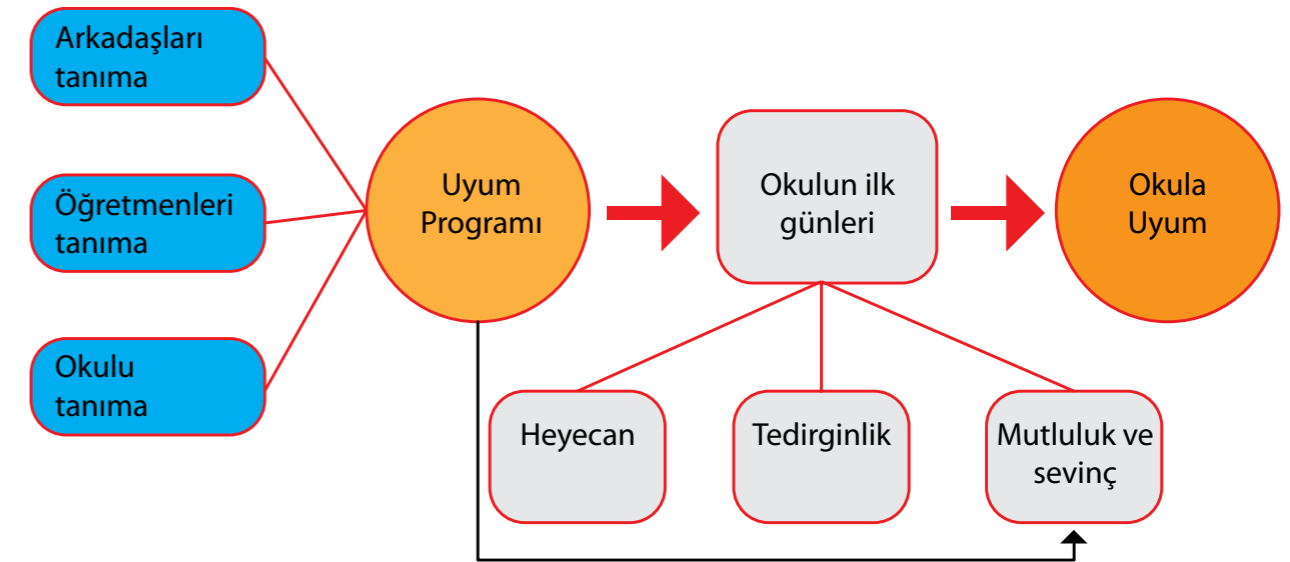
Tablo incelendiğinde formdaki tüm olumlu maddelere deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerden daha fazla düzeyde “Katılıyorum” veya “Kısmen Katılıyorum” seçeneği ile cevap verdikleri, listedeki tek olumsuz maddeyi ise daha fazla “Katılmıyorum” seçeneği ile cevapladıkları görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin formdaki maddelere katılma durumlarında görülen farklılıkların anlamlı olduğu bulunmuştur. Yani uyum programına katılma ile formdaki maddelere katılma durumu arasında anlamlı ilişki vardır. Formdaki maddelerin okula uyumla ilgili olduğu düşünüldüğünde deney grubundaki öğrencilerin okula uyum sağlama konusunda, kontrol grubu ile kıyaslandıklarında anlamlı düzeyde daha başarılı oldukları saptanmıştır. Bu bulgu, uyum programının etkili olduğunu istatistiki olarak kanıtlamaktadır.

Nitel Bulguların Karşılaştırılması

Bu bölümde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin, okuldaki ilk günlerinde yaşadıkları duygulara ve okuldan beklentilerine yönelik olarak açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Deney grubundaki öğrencilerin yaşadıkları duygular

Deney grubundaki öğrencilerin okulun ilk günlerinde yaşadıkları duygulara ilişkin yanıtları incelendiğinde yoğunlukla yaşanan duyguların; heyecan, mutluluk ve sevinç olduğu görülmektedir. Buna karşın öğrencilerin çok az bir kısmı (f=10) okulun ilk günlerinde olumsuz duygular (tedirginlik) yaşadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin okulun ilk günleri yaşadıkları duygulara ilişkin bulgular aşağıdaki şekilde yer aldığı gibi incelenebilir.

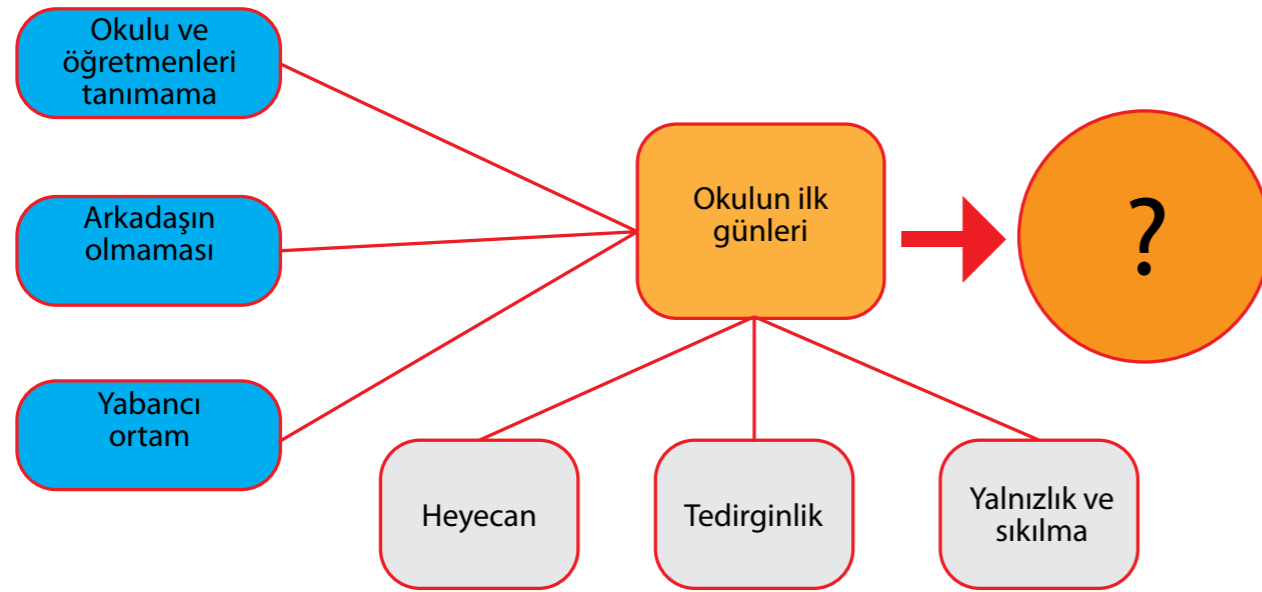
Şekil 24. Deney grubundaki öğrencilerin okulun ilk günü yaşadıkları duyguların şema ile gösterimi

Öğrencilerin büyük çoğunluğu yeni bir okula başlayacağı, yeni arkadaşlıklar kuracağı ve bir üst eğitim kurumuna geçtikleri için heyecanlı olduklarını ve okula başlamadan önce biraz tedirgin olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak öğrencilerin ifadesiyle okulda daha önceden tanışmış olduğu arkadaşların ve öğretmenlerin olması, okulun onlar için tanıdık olması bu süreci onlar için daha mutlu ve sevinçli bir hale getirmiştir. Öğrenciler okula yeni başlayacak olmanın oluşturduğu tedirginlik ve korku duygularını, katıldıkları ve arkadaşlarıyla etkileşime girerek aştıklarını, bu sayede okullarında bulunmalarından dolayı mutlu ve sevinçli olduklarını ve okula kolay bir şekilde uyum sağladıklarını belirtmişlerdir.

"Güzel geçti, arkadaşlarımla iyi anlaştım, hocalarımla tanıştım. Uyum programı bana bu okula alışmam için iyi geldi."
 "Kendimi çok iyi hissettim çünkü okula daha önceden gelmiş arkadaşlarımla hocalarımla ve okuldaki ders odalarını öğrendim ve okulun ilk günü zorluk çekmedim."
 "Çok eğlendim. Uyum programı sayesinde arkadaşlarımla hemen kaynaştım. Bütün yılımı bu okulda geçireceğimi düşündükçe çok heyecanlandım."

Kontrol grubundaki öğrencilerin yaşadıkları duygular

Şekil 25. Kontrol grubundaki öğrencilerin okulun ilk günü yaşadıkları duyguların şema ile gösterimi

Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin cevapları incelendiğinde yoğunlukla yaşanan duyguların heyecan, tedirginlik, yalnızlık ve sıkılma olduğu görülmektedir. Öğrenciler yeni ve farklı bir ortamda bulunmaları ve tanıdıkları arkadaşlarının olmaması nedeniyle okulun ilk günlerinde zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin daha önce tanıdığı arkadaşlarının olmaması ve yabancı ortamda bulunmanın yanı sıra öğretmenlerle hiç etkileşime girmemiş olmaları, okul, okulun birimleri, eğitim sistemi, okul kuralları hakkında bilgi sahibi olmamaları gibi faktörler de öğrencilerin okulun ilk zamanlarında sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur.

"Canım sıkıldı ben okulu hiç sevmedim, ölsem de sevemem. Okul değil mi hepsi aynı yani o yüzden hep aynı duygular."
 "Sıkıntılıydım çünkü liseye geçtim ve burada dersler biraz daha ağır."
 "Kendimi çok kötü hissettim. Burada kalmayı hiç istemedim."
 "Okuldaki ilk günüm çok güzel geçti çünkü ilkokul arkadaşlarımla aynı sınıftaydım."

Öğrencilerin çoğunluğunun okulun ilk günlerinde sıkıntı yaşadıklarını belirtmesine rağmen bir kısmı ise okuldaki ilk günlerinin iyi geçtiğini ifade etmişlerdir. Bu öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde özellikle okulda daha önceden tanıdıkları arkadaşlarının olması ve okulun tanıdık olması gibi özellikler dikkat çekmektedir. Bu durum okula alışmada, uyum programının da amaçladığı gibi, arkadaşlık kurmanın önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca kontrol grubundaki öğrencilerin ifadelerinde göze çarpan diğer bir durum da çekingen olan öğrencilerin okulun ilk günleri daha fazla zorluk yaşamalarıdır. Deney grubu ile karşılaştırıldığında deney grubunda çekingen olduğunu ifade eden öğrenciler program sayesinde daha rahat olduklarını ifade etmiştir.

Genel olarak deney grubu ile kontrol grubu karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki öğrencilerin daha fazla düzeyde olumsuz duygular yaşadığı sonucuna varılmaktadır. Deney grubundaki öğrencilerin ise okulun ilk günlerinde daha olumlu duygular yaşadığı ve okulla ilgili olumlu düşüncelere sahip olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerin ilk günlerde yaşadığı sıkıntıların ilerleyen günlerde azalma ihtimali olmakla birlikte, ilk günlerde yaşanan olumsuz duyguların sonraki günlere ve okula genellemesinin yapılması da kuvvetli bir olasılıktır. Bu nedenle uyum programının öğrencilerin, hem okulun ilk günlerini daha rahat bir şekilde geçirmelerine hem de okula uyumuna ve akademik gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

Deney grubundaki öğrencilerin okuldaki yönetici ve öğretmenlerden beklentileri incelendiğinde öğrencilerin genel olarak öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmesini ve samimiyet kurmasını bekledikleri görülmüştür. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerin dersleri ve okulu kendilerine tanıtmalarını beklediklerini de ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu bu beklentilerinin, özellikle uyum programının da etkisiyle, karşılandığı belirtilmiştir. Bunların dışında öğrencilerin bir kısmı okulun ilk günlerinde daha fazla sosyal ve sportif etkinliklerin olabileceğini ifade etmiştir.

"Ben yeni başladığım okulda yönetici ve öğretmenlerden bizi üstten alır mı diye düşünüyordum ama bütün öğretmenlerim bana ve arkadaşlarıma alttan alıp bizi hoş görüyorlar bunun nedeni ise uyum programı olabilir."
 "Beklediğim ilgiyi uyum programında gösterdiler. Bizimle güler yüzlü bir şekilde tanıştılar ve böylece benim ön yargılarımda ve korkularımda bayağı bir azalma oldu."
 "Daha çok sosyal etkinlik olabilirdi. (futbol vb.)"

"Bizi okula alıştırmalarını, okulu tanıtmaları bize yakın ve daha ilgili davranmalarını..."
 "Derslerle ilgili bilgi, mesela biyoloji, fizik, kimya coğrafya gibi dersleri anlatmalarını isterdim. Çünkü ilköğretimde yoktu."
 "Bizi güzel karşılamalarını, arkadaş ortamına karışmamızı, okula alışmamızı ve yeni arkadaş edinmemize yardım etmelerini bekleriz. Ve ilk haftalarda bizi sıkılmamalarını beklerim."

Kontrol grubundaki öğrencilerin beklentileri incelendiğinde, bu öğrenciler de benzer şekilde, öğretmenlerin kendileri ile ilgilenmelerini, güler yüzlü olmalarını ve öğrencilerle etkileşime geçmelerini beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerden; kendilerini, derslerinin içeriğini ve okulu tanıtmalarını, okulun kurallarını anlatmalarını, arkadaş edinmeleri için kendilerine yardımcı olmalarını ve okula alışmak için öğrencilere zaman vermelerini beklemektedirler.

Kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin beklentileri ile "Ortaöğretime Uyum Programı"nın amaçları karşılaştırıldığında, birbirleri ile örtüştüğü görülmektedir. Uyum programının amaçları ile öğrencilerin beklentilerinin örtüşmesi ve deney grubundaki öğrencilerin bu beklentilerinin karşılanmış olması uyum programının etkili olduğunu ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verdiğini göstermektedir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerek uygulamaya katılan öğrenci, veli ve öğretmenlerden toplanan nicel ve nitel veriler gerekse uygulamaya katılan ve katılmayan okul öğrencilerinin karşılaştırılmasına dayalı analizler sonucunda, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılı başında 12 pilot okulda proje kapsamında geliştirilen ve uygulanarak değerlendirilmesi yapılan uyum programının belirlenen amaçlara ulaştığı ve başarılı olduğu saptanmıştır. Değerlendirme sonuçlarının ve alınan geri bildirimlerin analizi ve ilk uygulamanın ortaya koyduğu yaşantılar ışığında, uygulamaya katılanların görüşleri de dikkate alınarak programın sürdürülmesine yönelik stratejiler açısından aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Okul psikolojik danışmanının liderliği

Uyum programının amaca uygun bir şekilde gerçekleşmesinde, psikolojik danışma ve rehberlik alanında yetişmiş olan okul psikolojik danışmanlarının (rehber öğretmenler) yönlendirmesi ve müşavirliğinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Psikolojik danışmanların aldıkları eğitim, rol ve görevleri gereği böyle bir programı yürütmeye gerekli tutum ve anlayışa sahip olmaları, programa katılacaklara müşavirlik hizmeti sunma ve liderlik etme açısından son derece önemlidir.

2. Okul yöneticilerinin programı sahiplenmeleri

Okuldaki tüm etkinliklerde olduğu gibi uyum programının başarıya ulaşmasında da başta okul müdürü olmak üzere tüm yönetim kadrosunun programı sahiplenmesi son derece önemlidir. Okul müdürünün programa başkanlık(önderlik) etmesi ve koordinasyonu sağlaması okuldaki tüm personelin etkin katılımını ve düzenlemelerin işlevselliğini artıracaktır.

3. İş birliği ve ekip çalışması

Uyum programı, genel olarak okuldaki tüm öğretim, yönetim ve yardımcı personeli kapsayan bir programdır. Özellikle de 9. sınıfların "sınıf rehber öğretmenleri" ve 9. sınıflara derse girecek tüm öğretmenlerin bu programda aktif görev almaları önemlidir. Ayrıca okulda öğrencilere hizmet veren tüm görevlilerin (yardımcı personel, temizlik, güvenlik, kantin görevlileri vb.) bu program kapsamında kendilerini ve verdikleri hizmetleri yeni gelen öğrencilere tanıtmak üzere sorumluluk almaları ve programı yürüten öğretmenlerle iş birliği yapmaları sağlanmalıdır.

4. Çevre ve veli desteğinin sağlanması

Bu program okulun çevreye açılması ve veli desteğinin sağlanması açısından son derece önemli bir fırsattır. Bu fırsatın iyi değerlendirilmesi için okulların programa ilişkin olarak velileri bilgilendirmesi ve onların katılımlarını desteklemesi, velilere yönelik etkinliklerin programda yer alması, velilere uyum programına katkı sağlanmaları için fırsat verilmesi, okul-aile birliklerine sorumluluk verilmesi, eski mezunların davet edilmesi, çevredeki kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapılması hem programın etkinliğini artıracak hem de çevrenin ve velilerin gözünde okulun saygınlığını yükseltecektir.

5. Kapsamlı ve katılımcı bir uyum programı

Uyum programı, özellikle 9.sınıfa yeni başlayan öğrencilerin okulu ve personeli tanınması, sınıf

arkadaşları ile tanışıp kaynaşması, ilköğretim ve ortaöğretim arasındaki farkları kavraması, okulun işleyişini öğrenip başarılı olmak için neler yapılması gerektiğini anlaması vb. amaçlara yöneliktir. Hazırlanan programın 3 boyutu (okulu tanıma ve alışma, akademik başarıyı destekleme, sosyal becerileri geliştirme) yeterince kapsamı dikkate alınmalıdır.

Diğer bir nokta ise, programın 9. sınıfa devam eden tüm öğrencileri kapsamı ve hepsinin bu programdan yararlanmasının sağlanmasıdır. Bu bakımdan programa 9. sınıf tekrar öğrencileri ile kaynaştırma öğrencileri dâhil edilmeli ve onların katılımına yönelik stratejiler geliştirilmelidir. Programın temel özelliği, öğrencilerin etkinliklere aktif olarak katılımını sağlayıcı olmasıdır. Bu nedenle etkinliklerin onların gelişim özelliklerine uygun olması ve onların istekle katılımını teşvik edici bir şekilde düzenlenip uygulanması önemlidir.

6. Ön hazırlık sürecinin zamanında tamamlanması

Programın başarıları açısından öğrencilerin kayıt, kabul, nakil gibi işlemlerinin tamamlanarak okula yeni başlayacak öğrencilerin şubeleri ve öğrenci sayılarının programdan önce kesinleşmiş olması, 9. sınıfların "sınıf rehber öğretmenleri"nin bir önceki yılsonunda belirlenmiş olması, okulun fiziki koşulları (onarım, temizlik, düzenleme vb.) açısından program öncesi hazır olması, yatılı okullar açısından yatakhane /pansiyon gibi öğrencilerin kalacakları yerler ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik altyapı hazırlıklarının program başlamadan önce düzenlenmiş olması uygulamada aksaklıkların yaşanmaması açısından önemli olan noktalardır.

7. Hazırlık eğitimi ve organizasyon

Programın hazırlık ve uygulama süreci açısından aşağıdaki aşamalar düşünülebilir:

- İl/ilçe millî eğitim müdürlüklerinde, uyum programı koordinasyon komisyonu oluşturulması,
- Yılsonunda lise müdürleri, okul rehber öğretmenleri, RAM müdürlerinin katılacağı bir toplantı yapılarak bu programın gerekçesi, yasal dayanakları, önemini açıklanması ve uygulamaya yönelik strateji belirlenmesi,
- Bu strateji doğrultusunda RAM'ların kendi bölgesindeki liselerde görevli rehber öğretmenler ile 2-3 günlük seminerler yaparak "9. Sınıflar Uyum Programı Öğretmen Kılavuzu"nu inceleme ve uygulama çalışmalarını gerçekleştirmeleri,
- Okul rehber öğretmenlerinin kendi okullarındaki 9. sınıfların "sınıf rehber öğretmenlerine" programın nasıl uygulanacağı ve ergenlik dönemi öğrencilerin özellikleri ile ilgili seminerler vererek program ile ilgili gerekli anlayışı oluşturmaları,
- Okullarda, okul müdürünün başkanlığında bir yürütme kurulu oluşturulması sağlanması, programın nasıl uygulanacağı ile ilgili gerekli uyarılama çalışmalarının yapılarak yürütme planı geliştirilmesi, ilgili materyal ve ortam hazırlıklarının tamamlanması,
- Gerekli hazırlıkların okul müdürü başkanlığında ve okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) müşavirliğinde tamamlanmasından sonra programın tüm liselerde eğitim ve öğretim yılının başında, diğer öğrenciler okula başlamadan önceki hafta 3 gün (Çarşamba, Perşembe, Cuma) olarak uygulanması,

8. İlgili mevzuat ve yasal düzenlemeler

Uyum programının ne zaman ve nasıl uygulanacağına ilişkin hazırlanacak genelge okullara gönderilmeli ve programın uygulanması ile ilgili (görev ve yükümlülükler, bütçe ve ödemeler, vb.) yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca uygulama sonrası yapılacak değerlendirme ve hazırlanacak raporların RAM'lar kanalı ile il/ilçe millî eğitim müdürlüklerinde toplanarak MEB ilgili genel müdürlüğüne iletilmesi istenmelidir.

9. Tanıtım ve destek materyalleri

Uyum programının önemini ve uygulamaya ilişkin esasları anlatan bir video hazırlanması düşünülebilir. Öğretmen kılavuzunun kapsam ve tasarım açısından geliştirilerek (örnek uygulamalar, çizimler, renklendirme vb.) pilot uygulamaya ait videolar ve pilot uygulamada kullanılan sunuların dijital ortamda uygulamacıların hizmetine sunulması sağlanabilir. Program uygulamaya konulmadan önce-programın duyurulup tanıtılması amacıyla-Millî Eğitim Bakanının medya aracılığı ile program hakkında bilgi vermesi ve bir "kamu spotu"nun hazırlanarak birkaç gün televizyonlarda gösterilmesi programın öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından benimsenmesi ve öneminin kabul edilmesi açısından etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

Allensworth, E.M. & Easton, J.Q. (2005). The on-track indicator as a predictor of high school graduation. Chicago: Consortium on Chicago school research

Balfanz, R., & Legters, N. (2004). Locating the dropout crisis: **Which high schools produce the nation's dropouts? Where are they located? Who attends them?** Baltimore: Johns Hopkins University.

Barone, C., Aguirre-Deandreis, A. I., & Trickett, E. J. (1991). Means—ends problem-solving skills, life stress, and social support as mediators of adjustment in the normative transition to high school. *American Journal of Community Psychology* 19(2), 207–225.

Berndt, T.J. & Keefe, K. (1996). **Friends' influence on school adjustment: A motivational analysis.** Juvonen, J. & Wentzel, K.R. (Edts). *Social motivation: Understanding children's school adjustment.* Cambridge: Cambridge University Press

Birch, S. H. & Ladd, G.W. (1996). **Interpersonal relationships in the school environment and children's early school adjustment: The role of teachers and peers.** Juvonen, J. & Wentzel, K.R. (Edts). *Social motivation: Understanding children's school adjustment.* Cambridge: Cambridge University Press

Birch, S.H. & Ladd, G.W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology*. 35(1), 61-79.

Coley, R. (1995). **Dreams deferred: High school dropouts in the United States.** Princeton, N.J. Educational Testing Service.

Eurostat, (2013). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc410> Son erişim tarihi: 07.08.2013.

Grayson, J. P. (2003). The consequences of early adjustment to university. *Higher Education*, 46, 411-429.

<http://www.educationcounts.govt.nz/indicators/main/student-engagement-participation/1955>. Son erişim tarihi: 28.12.2013.

İnal, G. (2010). **Okula başlama ve okula uyum.** F. Alisinanoğlu. (Ed.). İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları. İstanbul: Fastbook.

Jimenez, L., Dekovic, M. & Hidalgo, V. (2009). Adjustment of school-aged and adolescents growing up in at-risk families: Relationships between family variables and individual, relational and school adjustment. *Children and Youth Services Review*, 31, 654-661.

Kemple, J. Herlihy, C. & Smith, T.J. (2005). **Making progress toward graduation: evidence from the talent development high school model.** New York: MDRC.

Magdalena, S.M. (2013). Social and emotional competence-predictors of school adjustment. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 76, 29-33.

Miedel, W. T. ve Reynolds, A. J. (1999). Parent involvement in early intervention for disadvantaged children: Does it matter? **Journal of School Psychology**, 37 (4), 379-402.

Middle School Orientation Program KCI Tool For High School, http://www.keyclub.org/Libraries/Growing_Your_Club/Guide_KeyClub_Middle_school_orientation.sflb.ashx. Son erişim tarihi: 28.12.2013.

Millî Eğitim Bakanlığı (2013). MEB Örgün Eğitim İstatistikleri, 2012-2013. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf. Son erişim tarihi: 28.12.2013

Millî Eğitim Bakanlığı (2013). “Ortaöğretimde sınıf tekrarı ve okul terk sebepleri” ve “14-18 yaş grubunda olup örgün eğitim dışında olan çocukların eğitim ve çalışma durumları ile ihtiyaçlarının belirlenmesi”. Yayınlanmamış araştırma raporu.

Muuss, R. (1962). **Theories fo Adolescence**. New York: Random House.

National Research Council. (2004). **Engaging schools: Fostering high school students' motivation to learn**. Washington, DC: National Academies Press.

Natioanl High School Center (2007). Easing the transition to high school: research and best practices designed to support high school learning. http://www.betterhighschools.org/docs/NHSC_TransitionsReport.pdf. Son erişim tarihi: 20.12.2013

Öztürk, A. (2008). **Okul öncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

PISA 2009 Results: WhatMakes a School Successful?:Resources, PoliciesandPractices (Volume4).<http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/48852721.pdf>. Son erişim tarihi: 28.12.2013.

Sevim, S. A. & Yalçın, İ. (2006). Kısa süreli bir oryantasyon programı denemesi: Öğrencilerin uyum düzeyleri ve programa ilişkin görüşleri. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 39 (2), 217-233.

Spencer, M.B. (1999). Social and cultural influences on school adjustment. The application of an identity-focused cultural ecological perspective. **Educational Psychologist**, 34(1), 43-57.

Taylı, A. (2008).Eğitim Sisteminde Önemli Bir Sorun: Okulu Bırakma. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, III (30), 89-101.

Yeşilyaprak, B. (1989). Anne baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin bir araştırma. **Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri**, İstanbul.

Yeşilyaprak, B. (1994) Oryantasyon Hizmetlerine İlişkin Denemelik Bir Model. **1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı**, 3, 976-983. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları

Yeşilyaprak, B. (2013) **21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri**. Ankara: Nobel Yayınları.

Yeşilyaprak, B. (2012).Kişisel Rehberlikte Sınıf Öğretmeninin Ajandası: Tanışma-Kaynaşma Etkinlikleri. **Eğitimci Dergisi**, 13: 6-10.

Yeşilyaprak, B., Temel, F., Güngör, A. ve Kurç, G. (1999). Bir Oryantasyon Programı: Uygulama ve Sonuçlar. **V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, 15-17 Eylül, Ankara.

Yeşilyaprak, B. ve Yalçın, İ. (2011) Üniversite yaşamına uyum programı ve değerlendirme çalışmaları: Ankara Üniversitesi örneği. **XI. Ulusal PDR Kongresi**, (3-5.Ekim.2011) Ege Üniversitesi, İzmir.

Yeşilyaprak, B. ve Kısaç, İ. (2002). Yüksek Öğretimde Bir Oryantasyon Programı: Uygulama ve Değerlendirme. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 11-13 Eylül 2002, ODTÜ, Ankara.

Yörükoğlu, A. (2011). **Çocuk ruh sağlığı**. İstanbul. Özgür Yayınları.

Williamston, R. (2010). **Research Brief: Transition from Middle to High School**. Guilford, CT: Education Partnership, Inc..

EKLER

EK-1: Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu – Öğrenci Formu

EK-2: Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu – Veli Formu

EK-3: Ortaöğretime Uyum Programı Değerlendirme Formu – Öğretmen Formu

EK-4: Ortaöğretime Yeni Başlayan Öğrenciler İçin Değerlendirme Formu

Ek - 1

ORTAÖĞRETİME UYUM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME ÖĞRENCİ FORMU

Sevgili öğrenciler, bu form yeni başladığınız ortaöğretime (lise) daha kolay uyum sağlamanız amacıyla hazırlanıp uygulanan üç günlük programı değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu sayede görüşlerinizle programın geliştirilmesi ve daha yararlı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Aşağıda yer alan maddeleri samimiyet ve özenle yanıtlamanızı bekler, katkılarınız için teşekkür ederiz.

Okul Yönetimi

Okulunuz:	
Cinsiyetiniz:	Kız ☐ Erkek ☐
Üç günlük uyum programına katılma durumunuz:	Tümüne katıldım ☐ Kısmen katıldım ☐ Katılmadım ☐
Eğer katılmadıysanız nedeni:	...

Uygulanan programın niteliği, organizasyonu ve sizin açınızdan amaçlara ulaşma durumu ile ilgili aşağıda yer alan maddelere yönelik görüşlerinizi;		Katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Katılmıyorum %
1.	Katılmıyorum,			
2.	Kısmen Katılıyorum,			
3.	Katılıyorum			
Seçeneklerinden yalnızca birini işaretleyerek belirtiniz.				
Programın niteliği ve organizasyonu				
1	Program uygun gün ve saatlerde düzenlenmiştir.			
2	Programda yer alan her bir etkinlik için yeterli süre ayrılmıştır.			
3	Program düzenlenen plana göre aksamadan gerçekleştirilmiştir.			

		Katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Katılmıyorum %
4	Programın uygulandığı mekânlar yeterli ve uygun özelliklere sahiptir.			
5	Programın hazırlanmasına yeterince emek verilmiştir.			
6	Program yeni başlayan öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.			
7	Programda ilgi çekici ve yararlı etkinliklere yer verilmiştir.			
8	Öğrencilerin programa katılımına özen gösterilmiştir.			
9	Program süresince görevliler öğrencilerle yeterli düzeyde ilgilenmiştir.			
10	Programın okula kolay bir şekilde uyum sağlamam için gerekli olduğunu düşünüyorum.			
11	Velilerin programa katılması için veliler yeterli düzeyde teşvik edilmiştir.			
Programın hedefleri				
12	Okula rahat bir şekilde alıştığımı hissediyorum.			
13	Okuldaki çeşitli birimlerin (kütüphane, rehberlik servisi, kantin, sınıflar vb.) yerini öğrendim.			
14	Okuldaki çeşitli birimlerin (idare, rehberlik servisi, kütüphane vb.) işleyişi hakkında bilgi sahibi oldum.			
15	Okulda uymam gereken kuralların neler olduğunu öğrendim.			
16	Okul personeli ile tanıştım ve görevleri hakkında bilgi sahibi oldum.			
17	Okuldaki öğretmen ve yöneticiler ile tanıştım.			
18	Bu okulda nasıl bir eğitim alacağım hakkında bilgi sahibi oldum.			
19	Okulda yeni arkadaşlar ile tanıştım.			
20	Lise eğitimi ile ilköğretimdeki eğitim arasındaki farkları öğrendim.			
21	Okuldaki ilk günlerde kendimi genel olarak iyi hissettim.			
22	Bu okulda başarılı olmam için neler yapmam gerektiğini öğrendim.			
23	Bu okulda olduğum için kendimi mutlu hissediyorum.			
24	Okuldaki çeşitli sosyal kulüplerin işleyişi hakkında yeterli düzeyde bilgi edindim.			

Aşağıda yer almakta olan soruları, sorunun altında bulunan alana yazarak yanıtlayınız.

1- Okuldaki ilk günlerinizde böyle bir programın uygulanmasının sizce ne gibi yararları olmuştur? En çok hangi etkinliklerden yararlandınız?

2- Uyum programının gerçekleştirilmesinde aksayan yönleri belirtiniz?

3- Programın daha verimli olması için ne gibi değişiklikler önerirsiniz?

Ek - 2

ORTAÖĞRETİME UYUM PROGRAMI DEĞERLENDİRME VELİ FORMU

Sevgili ana babalar, bu form çocuğunuzun yeni başladığı ortaöğretime (lise) daha kolay uyum sağlaması amacıyla hazırlanıp uygulanan programı değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu sayede görüşlerinizle programın geliştirilmesi ve daha yararlı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Aşağıda yer alan maddeleri samimiyet ve özenle yanıtlanmanızı bekler, iş birliği ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Okul Yönetimi

Çocuğunuzun Okulu:	
Cinsiyetiniz:	Kız ☐ Erkek ☐
Üç günlük uyum programına katılma durumunuz:	Tümüne katıldım ☐ Kısmen katıldım ☐ Katılmadım ☐
Eğer katılmadıysanız nedeni:	...

Uygulanan programın niteliği, organizasyonu ve sizin açınızdan amaçlara ulaşma durumu ile ilgili aşağıda yer alan maddelere yönelik görüşlerinizi;

1. Katılmıyorum,
2. Kısmen Katılıyorum,
3. Katılıyorum

Seçeneklerinden **yalnızca birini** işaretleyerek belirtiniz.

Katılmıyorum %

Katılıyorum %

Katılmıyorum %

Programın niteliği ve organizasyonu

1	Program düzenlenen plana göre aksamadan gerçekleştirilmiştir.			
2	Program düzenlenen plana göre aksamadan gerçekleştirilmiştir.			
3	Programın uygulandığı mekânlar yeterli ve uygun özelliklere sahiptir.			

		Katılmıyorum %	Katılıyorum %	Katılmıyorum %
4	Programın hazırlanmasına yeterince emek verilmiştir.			
5	Programda öğrenciler için ilgi çekici ve yararlı etkinliklere yer verilmiştir.			
6	Öğrencilerin ve ailelerin programa katılımına özen gösterilmiştir.			
7	Program süresince görevliler ailelerle yeterli düzeyde ilgilenmiştir.			
8	Programdaki etkinlikleri öğretmenler yeterli düzeyde gerçekleştirmiştir.			
9	Programa ilişkin önceden bilgilendirildim ve davet edildim.			
10	Tüm öğrenci ve velilerin uyum programına ihtiyaç duyduğunu düşünüyorum.			
Programın hedefleri				
11	Herhangi bir sorunla karşılaştığımda kiminle iletişime geçeceğimi öğrendim.			
12	Okuldaki birimlerin (yönetim odaları, rehberlik servisi, öğretmenler odası vb.) nerede olduğunu öğrendim.			
13	Okul kuralları ve yönetmelikleri hakkında bilgilendirildim.			
14	Okul yöneticileri, öğretmenleri ve görevleri hakkında bilgi sahibi oldum.			
15	Diğer veli ve öğrencilerle tanışıp kaynaşma fırsatı buldum.			
16	Okul rehberlik servisinin hangi tür hizmetleri sunduğunu öğrendim.			
17	Çocuğumun başarılı olması için neler yapabileceğim hakkında bilgi sahibi oldum.			
18	Çocuğumun bu okulda iyi bir eğitim alacağına inancım arttı.			
19	Okulda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin işleyişi hakkında bilgi sahibi oldum.			
20	Okula istediğim zaman gelebileceğimi ve hoş bir şekilde karşılanacağımı düşünüyorum.			
21	Okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılma/katkıda bulunma konusunda teşvik edildim.			

Aşağıda yer almakta olan soruları, sorunun altında yazarak yanıtlayınız.

1- Çocuğunuz için okulda böyle bir programın uygulanmasının sizce ne gibi yararları olmuştur? En çok hangi etkinliklerden siz ve çocuğunuz yararlandınız?

2- Uyum programının gerçekleştirilmesinde aksayan yönleri belirtiniz?

3- Programın daha verimli olması için ne gibi değişiklikler önerirsiniz?

Ek - 3

ORTAÖĞRETİME UYUM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖĞRETMEN FORMU

Saygıdeğer öğretmenler, bu form okulunuza yeni başlayan öğrencilerin ortaöğretime (lise) daha kolay uyum sağlaması amacıyla hazırlanıp uygulanan programı değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu sayede görüşlerinizle programın geliştirilmesi ve daha yararlı hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Aşağıda yer alan maddeleri samimiyet ve özenle yanıtlamanızı bekler, iş birliği ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Okul Yönetimi

Okulunuz:	
Cinsiyetiniz:	Kız ☐ Erkek ☐
Üç günlük uyum programına katılma durumunuz:	Tümüne katıldım ☐ Kısmen katıldım ☐ Katılmadım ☐
Eğer katılmadıysanız nedeni:	...
Üç günlük uyum programına katılma durumunuz:	Sınıf rehber öğretmeni ☐ Branş öğretmeni ☐ Diğer ☐ Yönetici ☐ Psikolojik danışman ☐

Uygulanan programın niteliği, organizasyonu ve sizin açınızdan amaçlara ulaşma durumu ile ilgili aşağıda yer alan maddelere yönelik görüşlerinizi;

1. Katılmıyorum,
2. Kısmen Katılıyorum,
3. Katılıyorum

Seçeneklerinden **yalnızca birini** işaretleyerek belirtiniz.

Katılmıyorum %

Katılmıyorum %

Katılmıyorum %

Programın niteliği ve organizasyonu

1	Program uygun gün ve saatlerde düzenlenmiştir.			
2	Programda yer alan her bir etkinlik için yeterli süre ayrılmıştır.			
3	Program düzenlenen plana göre aksamadan gerçekleştirilmiştir.			

		Katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Katılmıyorum %
4	Programın uygulandığı mekânlar yeterli ve uygun özelliklere sahiptir.			
5	Programın hazırlanmasına yeterince emek verilmiştir.			
6	Program yeni başlayan öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.			
7	Programda ilgi çekici ve yararlı etkinliklere yer verilmiştir.			
8	Öğrencilerin ve velilerin programa katılımına özen gösterilmiştir.			
9	Program okulun koşulları dikkate alınarak hazırlanmıştır.			
10	Programın etkili olmadığını ve zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.			
Programın hedefleri				
11	Öğrencilerin okula uyumlarını kolaylaştırmıştır.			
12	Öğrencilerin okulu ve okuldaki birimleri tanımalarına yardımcı olmuştur.			
13	Öğrencilerin okuldaki eğitim ve öğretim hizmetlerinin işleyişi hakkında bilgilenmelerini sağlamıştır.			
14	Öğrencilerin okul kuralları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır.			
15	Öğrenciler ile okul personelinin tanışmasını sağlamıştır.			
16	Öğrenciler ile öğretmenler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasına destek olmuştur.			
17	Öğrencilerin tanışıp kaynaşmalarını sağlamıştır.			
18	Öğrencilerde okula aidiyet duygusu geliştirilmesine yardımcı olmuştur.			
19	Öğrencilerin okul başarılarının artmasına yardımcı olacaktır.			
20	Öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamıştır.			
21	Okulda disiplin sorunlarının azalmasına katkı sağlayacaktır.			
22	Ailelerin eğitime daha etkin olarak katılmasına yardımcı olacaktır.			
23	Aileler ile öğretmenler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasını sağlamıştır.			
24	Öğretmenlerin eğitsel görevlerini yerine getirmede katkı sağlamıştır.			

Aşağıda yer almakta olan soruları, sorunun altında yazarak yanıtlayınız.

1- Okul yeni başlayan öğrenciler için böyle bir programın uygulanmasının sizce ne gibi yararları olmuştur? En çok hangi etkinliklerin yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?

2- Uyum programının gerçekleştirilmesinde aksayan yönleri belirtiniz?

3- Programın daha verimli olması için ne gibi değişiklikler önerirsiniz?

Ek - 4

ORTAÖĞRETİME YENİ BAŞLAYAN ÖĞRENCİLER İÇİN DEĞERLENDİRME FORMU

Sevgili öğrenciler, bu form ortaöğretime (lise) yeni başladığınız ilk haftadaki durumunuzu saptayarak ihtiyaçlarınızı ortaya koyma amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda yer alan maddeleri samimiyet ve özenle yanıtlamanızı bekler, katkılarınız için teşekkür ederiz.

Okul Yönetimi

Okulunuz:

Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

Uygulanan programın niteliği, organizasyonu ve sizin açınızdan amaçlara ulaşma durumu ile ilgili aşağıda yer alan maddelere yönelik görüşlerinizi;

1. Katılmıyorum,
2. Kısmen Katılıyorum,
3. Katılıyorum

Seçeneklerinden **yalnızca birini** işaretleyerek belirtiniz.

Katılmıyorum %

Katılıyorum %

Katılmıyorum %

1 Okulumu kolay bir şekilde alıştım.

2 Okuldaki çeşitli birimlerin (kütüphane, rehberlik servisi, kantin, sınıflar vb.) yerini öğrendim.

3 Okuldaki çeşitli birimlerin (idare, rehberlik servisi, kütüphane vb.) işleyişi hakkında bilgi sahibi oldum.

4 Okulda uymam gereken kuralların neler olduğunu öğrendim.

5 Okul personeli ile tanıştım ve görevleri hakkında bilgi sahibi oldum.

		Katılmıyorum %	Katılıyorum %	Katılmıyorum %
6	Okuldaki öğretmen ve yöneticiler ile tanıştım.			
7	Bu okulda nasıl bir eğitim alacağım hakkında bilgi sahibi oldum.			
8	Okulda yeni arkadaşlar ile tanıştım.			
9	Lise eğitimi ile ilköğretimdeki eğitim arasındaki farkları öğrendim.			
10	Okuldaki ilk günlerde kendimi genel olarak iyi hissettim.			
11	Bu okulda başarılı olmam için neler yapmam gerektiğini öğrendim.			
12	Bu okulda olduğum için kendimi mutlu hissediyorum.			
13	Okuldaki çeşitli sosyal kulüplerin işleyişi hakkında yeterli düzeyde bilgi edindim.			
14	Okula rahat bir şekilde alıştığımı hissediyorum.			
15	Bu okuldaki çalışanların bize değer verdiklerini hissettim.			
16	Okuldaki ilk haftam çok sıkıntılı geçti.			
17	Bu okulda başarılı olacağıma inanıyorum.			

Aşağıda yer almakta olan soruları, sorunun altında yazarak yanıtlayınız.

1- Okuldaki ilk günlerinizde yaşadığınız duyguları nasıl ifade edersiniz?

2- Yeni başladığınız bu okulda ilk günlerde yönetici ve öğretmenlerden neler beklerdiniz?